

NÄKYVÄKSI KIRJOITETTU ELÄMÄ

Kertomukseksi muodostetut kokemukset Kirsti Teräsvuoren (1899–1988)
nuoruuden päiväkirjoissa

Karoliina Sjö
Pro gradu -tutkielma
Kulttuurihistoria
Historian, kulttuurin ja
taiteiden tutkimuksen laitos
Humanistinen tiedekunta
Turun yliopisto
Maaliskuu 2016

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

SJÖ, KAROLIINA: Näkyväksi kirjoitettu elämä. Kertomukseksi muodostetut kokemukset Kirsti Teräsvuoren (1899–1988) nuoruuden päiväkirjoissa

Pro gradu -tutkielma, 96 s.

Kulttuurihistoria

Maaliskuu 2016

Tarkastelen tässä tutkielmassa sitä, miten Kirsti Teräsvuori (1899–1988) rakensi itsensä, elämästään ja kokemuksistaan kertomusta nuoruuden päiväkirjoissaan. Tutkimukseni sijoittuu historiallisen elämäkerrallisen tutkimuksen kenttään ja kohdistuu menneeseen elämään omaelämäkerrallisen aineiston eli Kirstin päiväkirjojen kautta. Kertomuksen käsitettä lähestyn hermeneutiikan ja ontologian kentistä käsin, jolloin kertominen ja elämä lomittuvat perustavanlaatuisesti yhteen. Näin ollen käsittän Kirstin päiväkirjan kirjoittamisen ja sitä kautta muodostuneen kertomuksen hänelle olennaiseksi osaksi elämää, olemassaoloa ja itsensä todentamista. Kokemuksen ja kertomuksen välistä suhdetta tutkimuksessani lähestyn siitä hermeneuttisesta näkökulmasta, jonka mukaan kokemusten kerronnallistaminen on ihmisen olemista määrittävää, jolloin kokemus itsessään on jo välillistä, kertomusten määrittämää ja läpäisemää.

Kirsti koki jo hyvin nuoresta asti ulkopuolisuutta, yksinäisyyttä, melankoliaa, vääryyttä ja joukkoon kuulumattomuutta. Häneltä puuttui kokemus nähdä ja kuulla sekä hyväksytyksi ja ymmärretyksi tulemisesta jo elämänsä alusta alkaen. Katson, että päiväkirjasta muodostui Kirstille tärkeä paikka, jossa hän sai tehdä itsensä näkyväksi ja kuulluksi. Päiväkirja oli myös eräänlainen kirjallisen kokeilun ja toimijuuden kenttä, jossa Kirsti pystyi rakentamaan minuitaan ja identiteettiään kertomalla sekä reflektoiden itseään suhteessa kirjoittamaansa. Kertomus itsestä muodostui päiväkirjan sivuille lähes pakonomaisen kirjoittamisen tuotoksena, ja sitä muokkasivat erilaiset teemat, kuten ihmissuhteet, ympäristö sekä psyykinen ja fyysinen sairastuminen.

Kaiken kaikkiaan näen, että Kirstin kohdalla elämä, kokemus ja kertomus kietoutuivat toisiinsa päiväkirjan sivuilla perustavanlaatuisella tavalla. Itsestä, elämästä ja kokemuksista muodostettu kertomus kertoi eletystä elämästä sekä yksinäisyyden ja väärinymmärryksen kautta syntyneestä pakottavasta tarpeesta muodostaa itseään näkyväksi, kiinnittyä elämään sanojen kautta. Kirsti kirjoitti elämänsä aikana yhteensä kymmeniä tuhansia sivuja päiväkirjatekstiä, joten hänen päiväkirjansa tarjoavat ainutlaatuisen aineiston myös erilaisia jatkotutkimuksia ajatellen. Kirstiä tai hänen päiväkirjojaan ei ole aiemmin tutkittu.

Asiasanat:

Kirsti Teräsvuori, elämäkerta, omaelämäkerrallinen kirjoittaminen, päiväkirja, kokemus, kertomus, kulttuurihistoria.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
1.1. Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset	5
1.2. Alkuperäislähteet ja niiden käyttö	9
1.3. Kokemuksen ja kertomuksen äärellä – tutkimuksen näkökulmat	16
2. SOSIAALISEN YMPÄRISTÖN VAIKUTUKSET KIRSTIN KOKEMUKSEEN JA KERTOMUKSEEN	19
2.1. Kodin ja perhesuhteiden ristiaallokossa	19
2.2. Pappilan väki	27
2.3. Keskellä suomalaisuuden ihannetta ja nousevaa porvaristoa	32
3. SAIRASTUMINEN, MIELEN AILAHTELEVVUUS JA MUUTOKSET ELÄMÄSSÄ	36
3.1. Koulun loppu ja arjen uudet kuviot	36
3.2. Yksin ympäröivää maailmaa vastaan	42
3.3. Kuolemakäsitys ja kummituskokemukset	50
4. OMAN ELÄMÄNSÄ KIRJOITTAJA	55
4.1. Päiväkirja oman itsen, kokemuksen ja kertomuksen alustana	55
4.2. Pakonomainen kirjoittaminen	68
4.3. Kirjoittajuuden mahdollisuudet	74
4.4. Päiväkirjan yksityisyys ja oletettu (olematon) yleisö	77
LOPUKSI	83
LÄHTEET	87

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset

[...] ja vuonna 1899 syntyi kuopus [--] Koulussa ”kympin oppilas” Kirsti Maria (1899–1988), joutui sairauden takia luopumaan opinnoistaan varhaisessa vaiheessa ja eleli myöhemmin naimattomana Helsingissä.¹

Näin pieneksi kirjoittaa Kirstin elämän historianutkija Erkki Kinnunen vuonna 1997 ilmestyneessä Olla Teräsvuorta (1888–1953), Kirsti Teräsvuoren (1899–1988) veljeä, käsittelevässä elämäkertateoksessa *Olla Teräsvuori 1888–1953: kansansivistäjä, runoilija, tutkija*. Nämä olivat ainoat sanat, jotka Kirsti Teräsvuoresta kyseisessä teoksessa lausuttiin. Kuka oli tuo henkilö, joka jäi vain muutaman rivin arvoiseksi veljeään käsittelevässä teoksessa, ja mihin hän katosi näiden lauseiden jälkeen? Hänen tarinansa tuntuu erilaisissa sukua koskevissa kirjoituksissa ja tutkimuksissa olevan ilmeisen vaiettu, lähes näkymättömäksi kirjoitettu. Mitä muuta ihminen voisi olla kuin Kinnusen kirjoituksen mukaisesti sairauden, opintojen tai sosiaalisen statuksen kautta määriteltyä, rakennettua ja kerrottua? Mitä kaikkea voi sisältyä niihin tyhjiin lauseisiin, jotka jätettiin kirjoittamatta henkilöstä, jonka elämä muodostui miljooniksi sanoiksi päiväkirjojen sivuille?

Kirsti Maria Teräsvuori syntyi Kuopiossa vuonna 1899 akateemis-porvarillisen perheen kuopukseksi. Hänen isänsä oli tullipäällyismies Henrik Gabriel Ståhlberg (1855–1923) ja äitinsä Beda Josefina Jack (1860–1932). Hänellä oli seitsemän sisarusta, viisi veljeä ja kaksi siskoa, joista neljä kuoli jo lapsina. Perheen esikoistytär Maria Beda, joka oli syntynyt vuonna 1886, ja vuonna 1891 syntynyt Jaakko Henrik kuolivat vuonna 1894 muutaman päivän välein tulirokkoon. Vuonna 1893 syntynyt Anni Magdalena kuoli vain vajaan viiden kuukauden ikäisenä. Perheen nuorin poika Urpo Henrik, joka oli syntynyt vuonna 1897, kuoli 14-vuotiaana vuonna 1911. Etenkin Urpon kuolema oli perheelle raskas isku, josta Kinnusen mukaan erityisesti perheen äiti ei koskaan toipunut.² Urpon kuolema ja sen jättämät kohtalokkaat jäljet nousevat esiin vahvasti myös Kirstin³ päiväkirjoissa.

¹ Kinnunen 1997, 11.

² Kinnunen 1997, 11.

³ Puhuttelen Kirstiä tästä eteenpäin pääasiassa hänen etunimellään. Kirsti oli tutkimiani päiväkirjoja kirjoittaessaan nuori henkilö, jolloin en koe etunimellä puhuttelua alentavaksi. En myöskään koe, että käyttämällä pelkkää etunimeä suhteeni tutkimuskohteeseeni kävisi liian tuttavalliseksi, vaikkakin koen, että tehdäkseni Kirstille oikeutta tutkimuksellisesti on minun muodostettava tutkijana henkilökohtaisiakin tasoja sisältävä suhde tutkittavaan. Tällöin toki reflektoinnin merkitys suhteessa aineistoon ja positioon tutkijana korostuu. Tarvittaessa käytän etunimiä

Lapsista Kirstin lisäksi aikuisiksi varttui siis vain kolme veljeä eli Carl Gustaf (Kaarlo Kustaa) (1884–1977), Konrad Gabriel (Olla) (1888–1953) ja Jaakko Armo (1895–1977). Ståhlbergien lasten sukunimet suomennettiin vuonna 1906 Teräsvuoreksi, jolloin useat muutkin suomalaiset vaihtoivat ruotsinkieliset nimensä suomalaisiin J. V. Snellmanin (1806–1881) syntymän satavuotisjuhlan kunniaksi.⁴

Kirsti kasvoi monin tavoin hyvin ehdottomassa ja suomalaisuusmyönteisessä ilmapiiressä. Hän kuului maineikkaaseen Ståhlbergien sivistyneistösukuun, joka vaikutti alun perin Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla. Kyseisen virkamies- ja pappissuvun tunnetuin henkilö lienee tasavallan ensimmäinen presidentti Kaarlo Juho Ståhlberg (1865–1952). Kirstin isänpuoleinen isoisä taas oli suomalaisuuden ensimmäiseen sukupolveen kuulunut Karl Henrik Ståhlberg (1799–1878), joka oli muun muassa J. V. Snellmanin, J. L. Runebergin (1804–1877) ja Elias Lönnrotin (1802–1884) ystävä. Keväällä 1830 Turussa syntynyt ystäväpiiri muotoutui Lauantaiseuraksi, joka painotti oman maan kansankielen ja -kulttuurin, historian, kansanrunouden sekä kansan yleisen sivistämisen merkitystä oman kansakunnan ja kansallisen kulttuurin rakentamisessa. Seuralla oli myös merkittävä rooli Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran perustamisessa.⁵

Kirstin äiti Beda puolestaan oli yksi niistä ruotsinkielisen koulutuksen saaneista naisista, jotka 1880-luvun murroksessa liittyivät kuopiolaisiin suomenmielisiin naisasianaisiin, joita johtivat Minna Canth (1844–1897) ja Augusta Elisabeth Stenius-Aarneenkallio (1847–1924). Beda suhtautui suomalaisuusasiaan hyvin kiihkeästi, ja hän toimi monissa siihen liittyvissä seuroissa merkittävänä tekijänä. Lasten synnyttyä lasten kasvatusta ja kodin hoito jäi ajan tavan mukaisesti äidille, Bedalle. Perheessä, jossa kodinperintönä vallitsi suomenmielisyys ja -kielisyys, harrastettiin paljon muun muassa musiikkia ja kirjallisuutta.⁶ Myös Kirsti jakoi nämä kiinnostuksen kohteet.

Kirstin suvun taustan ja historian tuntemus on mielestäni tutkimukseni kannalta oleellista, sillä sen kautta voi paremmin ymmärtää sitä sosiaalista, yhteiskunnallista ja kulttuurista kontekstia, jonka puitteissa ja ympäröimänä Kirsti kasvoi. Tausta vaikutti oleellisella tavalla Kirstin näkemyksiin ja kokemuksiin itsestään sekä elämästään. Suvun tausta ja asema vaikuttivat oleellisesti myös esimerkiksi siihen, että naisten – ja näin ollen myös Kirstin – koulunkäyntiä pidettiin tärkeänä, vaikkakin tästä huolimatta naisen paikka nähtiin kotona. Koulunkäynti liittyi vahvasti naisten omanlaiseen rooliin

---

myös muista tutkimuksessa esiintyvistä henkilöistä – sukupuoleen katsomatta. Etunimen käyttö liittyy myös tutkimuksen luottavuuteen. Ks. lisää tutkimuskohteen puhuttelusta esim. Leskelä-Kärki 2006, 20.

⁴ Kinnunen 1997, 7, 11.

⁵ Kinnunen 1997, 7–8.

⁶ Kinnunen 1997, 10–11.

kansakunnan rakentamisessa ja yhteiskunnassa, jolloin kodin ja isänmaan yhteenlomituminen nähtiin kasvatustehtävällisesti tärkeäksi.⁷

Kirsti koki päiväkirjojensa perusteella jo hyvin nuoresta asti ulkopuolisuutta, yksinäisyyttä, melankoliaa, vääryyttä ja joukkoon kuulumattomuutta – niin suhteessa perheeseensä kuin koulutovereihinsakin. Kirsti kärsi ilmeisesti mielenterveydellisistä ongelmista (hän oli myöhemmin useita vuosia mielisairaalassa, tosin vasten omaa tahtoaan) ja muun muassa ongelmallisesta suhtautumisesta ruokaan ja syömiseen. Hän oli erittäin lahjakas koulussa, mutta kohtasi kuitenkin lopullisen esteen koulun jatkamiselle 17-vuotiaana. Kirsti jätti syksyllä 1916 Helsingin suomalaisen tyttökoulun sairastumisen vuoksi kesken ja lähti lääkärin määräyksestä lukuvuodeksi Ristiinaan Gulinin pappilaan lepäämään. Tässä vaiheessa perhe asui Helsingissä, jonne he olivat muuttaneet vuonna 1905.⁸ Tästä alkoi uusi vaihe Kirstin elämässä, mikä oli määrittävä hänen koko loppuelämänsä. Pappilassa Kirsti alkoi myös kirjoittaa elämänsä ylös ja tehdä itseään näkyväksi päiväkirjan sivuille.

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen, miten Kirsti Teräsvuori rakensi kertomusta itsestään, elämästään ja kokemuksistaan nuoruuden päiväkirjoissaan vuosina 1916–1918. Tutkin, kuka oli Kirsti Teräsvuori, minkälainen oli hänen oma kokemuksensa itsestään ja miten esimerkiksi sosiaalinen ympäristö, kuten ihmissuhteet ja ympäröivä yhteiskunta, sairastuminen sekä mielen ailahtelevuus vaikuttivat hänen kokemukseensa ja kertomukseensa. Entä millaisen alustan ja muodon päiväkirja antoi kyseisille kokemuksille eli miten yksilön kertomus itsestä rakentui päiväkirjatekstissä ja mitkä teemat muotoilivat sitä?

Tutkimukseni etenee pääosin sekä kronologisesti että systemaattisesti. Tutkimuksen edetessä rakennan samalla kertomusta nuoresta naisesta Kirstistä, joka eli, koki ja kirjoitti elämänsä 1900-luvun alun Suomessa. Ensimmäisessä käsittelyluvussa tutkin erilaisten Kirstiä ympäröivien sosiaalisten, kulttuuristen ja yhteiskunnallisten vaikutusten merkitystä hänen kokemukseensa ja kertomukseensa. Toisessa käsittelyluvussa oleelliseksi nousevat kysymykset Kirstin sairastumisesta. Tutkin sekä niitä sairastumiseen liittyviä tekijöitä, jotka vaikuttivat Kirstin käsitykseen itsestään että niitä seikkoja, jotka vastaavasti vahvistivat Kirstin sairastamisen kokemuksia. Mikä yhteys kulttuurisilla malleilla ja sosiaalisilla odotuksilla mahdollisesti oli Kirstin sairastumiseen?

Kirstin kohdalla kysymys päiväkirjan kirjoittamisesta liittyy myös olennaisesti kysymyksiin kertomuksen ja elämän yhteydestä sekä kirjoittamisen eri ulottuvuuksista,

⁷ Katainen, Kinnunen, Packalén & Tuomaala 2005, 12.

⁸ Kinnunen 1997, 15.

mahdollisuuksista ja kirjoittajuuden määritelmistä. Kolmannessa käsittelyluvussa keskityn tutkimaan Kirstin kirjoittamista ja sitä, millaisen alustan päiväkirja antoi kokemukselle ja kertomukselle. Pohdin, mitkä olivat Kirstin kirjoittamisen intentiot, ja mitä hän mahdollisesti halusi kirjoittamisellaan saavuttaa. Lisäksi tutkin päiväkirjan yksityisyyttä ja sitä, kenelle Kirsti oikeastaan kirjoitti, kun hän kirjoitti päiväkirjaansa. Kirsti toimitti itse ensimmäisen osan päiväkirjoistaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkistoon vuonna 1974, joten hän oli tietoinen siitä, että hänen tekstejään tultaisiin mahdollisesti joskus lukemaan, ehkä jopa julkaisemaankin jossain muodossa. Kirstillä oli siis mahdollisesti toive siitä, että joku joskus lukisi hänen tarinansa.

Kirsti oli lukemani perusteella hyvin kiinnostunut kirjoittamisesta ja kirjallisuudesta ylipäätään. Hän osasi kirjoittaa hyvin ja eläväisesti. Hän myös omaksui runoilijan roolin päiväkirjoja kirjoittaessaan, sillä muut luulivat hänen runoilevan, kun näkivät hänen kirjoittavan päiväkirjaa. Pian hän alkoi itsekkin kutsua päiväkirjan kirjoittamista runoilemiseksi ja päiväkirjojaan runoelmiksi.⁹ Tutkimuksessani pohdinkin, oliko Kirstillä mahdollisesti toiveita julkisemman ja laaja-alaisemman kirjoittamisen sekä julkaisemisen suhteen. Ja jos oli, miksi tämä toive ei toteutunut? Hänellä oli kuitenkin esimerkiksi Virginia Woolfin, jonka merkitystä yhtenä ensimmäisistä feministisistä kirjallisuusteoreetikoista voi tuskin kiistää, esittämät naisten kirjoittamista säädelleet luovuuden aineelliset ehdot ulottuvillaan. Kirstillä oli oma huone, jossa kirjoittaa rauhassa ja ainakin näennäisesti, perheen yhteiskunnallisesta asemasta johtuva, taloudellinen mahdollisuus kirjoittamiseen.¹⁰ Lisäksi Kirsti oli sivistynyt ja tunsikin kirjallista traditiota, ja perheen kautta löytyi myös kirjallisia verkostoja. Olivatko vallitsevat kulttuuriset mallit ja sosiaaliset odotukset loppujen lopuksi Kirstin omien kiinnostuksen kohteiden, kuten mahdollisen laaja-alaisemman kirjoittamisen, esteenä?

Olennaista koko tutkimusasetelmalleni on, että suhteutan tutkimuksessani yksilön laajempaan yhteiskunnalliseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen kontekstiin sekä mentaali-teettiin. Tällöin liitän toisaalta yksilön osaksi suurempaa kokonaisuutta ja toisaalta taas tutkin ympäröivien ja vallitsevien olosuhteiden vaikutusta yksilöön ja tämän kokemukseen. Tutkimuksessani nostan näin ollen esiin yhden elämäntarinan ääniä päiväkirjan pohjalta ja rakennan kuvaa Kirstistä omassa ajassaan osana ympäröivää yhteiskuntaa ja kulttuuria. Toki kyseinen tutkimus sisältää oman subjektiivisen käsitykseni Kirstistä, joten lähdekriittisyys, jatkuva tutkijapositioni reflektointi ja tulkintojeni paikkansapitä-

⁹ Runoileminen alkoi vakiintua päiväkirjan kirjoittamisen kuvaamiseksi vuoden 1916 loppupuolella. Ks. esim. Teräsvuori 2: 27.11.1916, 204. Runoelmiksi Kirsti nimitti päiväkirjojaan ensimmäisen kerran 15.2.1917. Teräsvuori 2: 15.2.1917, 373.

¹⁰ Woolf 1999 (1928), passim, erit. 12, 72. Ks. myös esim. Leskelä-Kärki 2006, 45.

vyöden sekä oikeutusten pohtiminen on tärkeää niin tutkimuskohteeseen mahdollisen samaistumisen kuin siitä etäännyttämisenkin eli itseni ja tutkimuskohteeni välisen vuorovaikutuksellisuuden vuoksi.¹¹

Mielestäni on tärkeää tiedostaa, että omat tulkintani ja näkökulmani ovat vain yksi versio tapahtumien kulusta ja niiden seurauksista, kuten myös brittiläinen historian tutkimuksellisesti suuntautunut sosiologi Liz Stanley muistuttaa.¹² Samalla esiin nousee vastuu suhteessa esimerkiksi muistiin ja siihen, mitä muistetaan, miten muistetaan ja miksi muistetaan. Minun on myös hyväksyttävä se tosiasia, että tutkimusaineistoni on rajallinen, jolloin monet asiat ja elämänvaiheet jäävät piiloon.¹³ Näin ollen jotkin asiat ovat hautautuneet ikuisuuteen Kirstin mukana, enkä välttämättä saa koskaan vastausta kaikkiin kysymyksiini. Tutkimukseni lähtökohdilla ja tarkastelemani aineiston avulla voin kuitenkin tehdä Kirstistä näkyvän tästä ajasta käsin. Samalla koen antavani Kirstille äänen, jota hän ei ehkä eläessään saanut tarpeeksi kuuluviin. Sen sijaan hän kirjoitti itseään, lähes pakonomaisesti, näkyväksi päiväkirjaansa, koettaen kiinnittyä elämään ja muodostaa olemassaololleen merkityksen. Uskon, että Kirstin toive oli, että joku vielä jonakin päivänä kaivaisi hänen sanansa, hänen muotonsa, arkistosta esiin, jolloin kaikilla niillä miljoonilla kirjoitetuilla sanoilla olisi vielä Kirstin kuolemankin jälkeen merkitys.

1.2. Alkuperäislähteet ja niiden käyttö

Tutkimukseni alkuperäislähteinä käytän pääasiassa Kirstin nuoruuden päiväkirjoja, jotka on arkistoitu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkistoon (SKS KIA). Kirstiä tai hänen päiväkirjojaan ei ole aiemmin tutkittu, joten aineisto on tässä mielessä hyvin ainutlaatuinen. Kokonaisuudessaan Kirsti Teräsvuoren arkisto koostuu puhtaaksi kirjoitetuista päiväkirjoista, pikakirjoituksella kirjoitetuista päiväkirjakonsepteista, henkilökohtaisista asiakirjoista (kuten sairautta ja holhousasiaa koskevista asiakirjoista, kouluvihkoista, kirjekonsepteista, muistiinpanoista ja viestilapuista naapureille sekä kodinhoitajille), kalentereista, muistikirjoista ja lehtileikkeistä, jotka sisälsivät myös omia kirjoituksia lehtiin.

Kirsti luovutti ensimmäisen erän päiväkirjoistaan eli päiväkirjat vuosilta 1916–1934 itse arkistolle 27.8.1974. Toisen erän aineistoa luovutti arkistolle Kirstin veljentytär

¹¹ Leskelä-Kärki 2011, 42–44, 46.

¹² Stanley 1992, 7. Ks. myös esim. Leskelä-Kärki 2011, 41.

¹³ Leskelä-Kärki 2011, 41–42. Ks. myös esim. Hapuli & Leskelä-Kärki 2010, 276.

Helmi Jutila Kirstin kuoltua 11.3.1988. Kyseinen aineisto koostuu pikakirjoituksella kirjoitetuista päiväkirjoista, joita on yli 50:n vuoden ajalta, kalentereista, tilikirjoista ja henkilökohtaisista papereista. Yhteensä arkisto sisältää kymmeniä tuhansia sivuja Kirstin elämänsä aikana kirjoittamaa päiväkirjatekstiä. Kaiken kaikkiaan Kirsti Teräsvuoren arkisto sisältää 22 koteloa.

Koska materiaalia Kirstin arkistossa on erittäin runsaasti, on lähdemateriaalin rajaaminen tutkimukseni kannalta hyvin oleellista. Olen rajannut tämän tutkimuksen puitteissa aineiston koskemaan Kirstin nuoruuden päiväkirjoja vuosilta 1916–1918, jotka kaikki löytyvät arkiston kotelosta 1. Tarkemmin sanottuna olen rajannut aineiston kahteen vuoteen, jolloin päiväkirjatestit ulottuvat syyskuusta 1916 syyskuuhun 1918. Tämä alue käsittää yhteensä lähes 10 kokonaista päiväkirjaa ja 1544 sivua päiväkirjatekstiä.

Kirsti aloitti päiväkirjan kirjoittamisen syksyllä 1916, joka oli ajankohtana eräänlainen käännekohta hänen elämässään. Sairastuttuaan hän lopetti koulun ja lähti lääkärin määräyksestä Helsingistä maalle Ristiinaan Gulinin pappilaan lepäämään yhdeksi luku-kaudeksi. Tämän jälkeen hän ei enää palannut takaisin koulun penkille eikä liiemmin ollut missään töissä. Laajasta arkistomateriaalista huolimatta halusin aloittaa tutustumisen Kirstiin siitä ajankohdasta, josta hän lähti itseään, omaa elämäänsä ja kokemuksiaan kirjaamaan ylös. Mielestäni on tärkeää hahmottaa, miten Kirsti lähti muodostamaan kertomustaan sen alkupisteestä saakka ja miten kertomus etenee sekä mitkä asiat kertomukseen vaikuttivat. Tämän vuoksi päädyin tässä tutkielmassa tarkastelemaan Kirstin ensimmäisiä päiväkirjoja.

Arkiston sisältökuvauksen mukaan päiväkirjat vuosilta 1916–1934 ovat Kirstin puhtaaksikirjoittamia alun perin aineistosta, joka on kirjoitettu pikakirjoituksella. Kolmannessa päiväkirjassa on kuitenkin merkintä, jonka mukaan Kirsti alkoi vasta 1.7.1917 harjoittelemaan pikakirjoitusta.¹⁴ Kirjoitustensa mukaan Kirsti ei kuitenkaan ehtinyt ja jaksanut harjoitella tuolloin pikakirjoitusta kunnolla sitä oppiakseen. Kirsti kertoi, kuinka hän kirjoitti päiväkirjaansa puhtaaksi erilaisista päiväkirjamuistiinpanoista ja almanakkamerkinnoista, joten ensimmäiset kirjoitukset on puhtaaksikirjoitettu edellä mainituista aineistoista eikä pikakirjoituksella kirjoitetusta.¹⁵ Tämän tutkimuksen puitteissa en pysty kommentoimaan sitä, milloin Kirsti alkoi kirjoittaa päiväkirjojaan pikakirjoituksella.

¹⁴ Teräsvuori 3: 1.7.1917, 670.

¹⁵ Ks. esim. Teräsvuori 3: 29.5.1917, 650.

Kirsti kirjoitti puhtaaksi ensimmäiset päiväkirjansa pääosin 1920-luvulla. Esimerkiksi 13.1.1917 koskevassa päiväkirjamerkinnässään Kirsti ilmoitti metatekstissä kirjoittavansa päiväkirjaansa puhtaaksi vuonna 1921.¹⁶ Samanlaisia merkintöjä on myös muuallakin tekstissä, Kirstin kommentoimissa tekstejään puhtaaksikirjoittamisen yhteydessä.¹⁷ Mielestäni onkin tärkeää pohtia niitä mahdollisia tekijöitä, jotka liittyvät aineiston puhtaaksikirjoittamiseen. En tule koskaan pääsemään käsiksi aineistoon, josta tekstit on puhtaaksikirjoitettu, sillä niitä ei ole ainakaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistossa, enkä näin ollen voi tarkastella sitä, onko puhtaaksikirjoitus muuttanut kertomusta jollakin tavalla. Kysymykset puhtaaksikirjoittamisen vaikutuksista sisältöön eivät edes välttämättä ole oleellisia oman tutkimukseni kannalta, mutta asia on silti mielestäni hyvä tiedostaa ja pitää mielessä.

Kirsti kirjoitti päiväkirjaa joka päivä. Kirjoitukset eivät kuitenkaan olleet aina reaaliaikaisia, vaan Kirsti saattoi kirjoittaa merkintöjä muistista tai almanakkaa ja päiväkirjamuistioita apuna käyttäen.¹⁸ Kirsti piti kuitenkin huolen siitä, että joka päivältä oli jotakin kirjoitettavaa. Päiväkirjakirjoitukset olivat pituudeltaan yleensä monen sivun mittaisia. Etenkin pappilassa ollessaan Kirsti selvästi innostui kirjoittamaan pitkiäkin kuvauksia erilaisista päivän tapahtumista, niistä ihan arkisistakin. Välillä kirjoitukset olivat lyhyempiä, vaikkakin harvoin kuitenkaan alle sivun mittaisia. Kirstin palattua pappilasta kaupunkiin kirjoitusten luonne hieman muuttui, ja etenkin kun hänen päiväkirjamuistiinpanonsa olivat joltakin ajalta kateissa, saattoivat kirjoitukset olla hyvinkin lyhyitä ja luettelomaisia. Loppuvuoden 1917 mittaan tekstit alkoivat olla taas pidempiä, ja vuonna 1918 ne muuttuivat jälleen usein monen sivun mittaisiksi.

Käsiala päiväkirjoissa on siistiä ja helppolukuista, varmasti ainakin osittain puhtaaksikirjoittamisen ansiosta. Tekstiä on selkeästi luettu vielä jälkeenpäin uudelleen, sillä kirjoitusvirheitä on korjailtu ja reunamerkintöjä tehty selvästi erilaisilla kynillä kuin millä teksti on puhtaaksikirjoitettu. Kaiken kaikkiaan käyttämäni lähdemateriaali on hyvälaatuista ja tästä näkökulmasta erittäin soveltuvaa tutkimuskäyttöön.

Kirstin puhtaaksikirjoitetut nuoruuden päiväkirjat koostuvat erilaisista vihkoista, jotka hän on kirjoittanut käsin mustekynällä. Päiväkirjat noudattavat päiväkirjan kon-

¹⁶ Teräsvuori 2: 13.1.1917, 301.

¹⁷ Esimerkiksi 24.2.1917 päivätyssä merkinnässä Kirsti kirjoittaa: ”Kirjoitan tätä puhtaaksi Runnilla nti Lapuksella 19.8.1921.” Teräsvuori 2: 24.2.1917, 401. 4.5.1917 koskevassa merkinnässä Kirsti puolestaan kommentoi omaa kirjoitustaan puhtaaksikirjoittamisen yhteydessä seuraavasti: ”On ollut inhoittavaa kirjoittaa tämmöistä puhtaaksi, mutta tein sen sentään. 22.XI.1922.” Teräsvuori 3: 4.5.1917, 590.

¹⁸ Esimerkiksi 19.5.1917 päivätyssä merkinnässä Kirsti kirjoittaa: ”Kun tätä kirjoitan, on kesä 1920; Orislahdessa. Kirjoitan tätä puhtaaksi 1922.” Teräsvuori 3: 19.5.1917, 618.

ventioita muun muassa siltä osin, että jokainen merkintä alkaa kyseisen kirjoitusajan kohdan viikonpäivällä ja päivämäärällä. Usein Kirsti kertoi alkuun myös päivän sääolosuhteet, välillä myös esimerkiksi oman ruumiinlämpönsä. Kertomus on yleensä yhtenäistä, jonka rikkoo kuitenkin ajatusviivan käyttö tapahtumia eriteltäessä. Tapahtumat yhdessä muodostavat eräänlaisen jatkuvan kertomuksen.

Kirstin ensimmäinen päiväkirja on musta vahakantinen vihko, joka sisältää sivut 1–182 (Kirsti numeroi itse päiväkirjansa näin, jolloin juokseva numerointi kulki sivun ylälaidassa ulkoreunassa). Toinen päiväkirja on kaunis punainen vihko, jonka kannessa on lukevan tytön muotokuva. Kyseinen päiväkirja sisältää sivut 183–482, ja sen kirjoitukset ovat peräisin vuosilta 1916 ja 1917. Loput vihkot ovat tavallisia ruutuvihkoja. Ensimmäisen vihkon kanteen Kirsti on kirjoittanut: ”Kirsti Teräsvuoren päiväkirja alkaa tästä”.¹⁹ Vihko on alun perin ollut saksan kielen harjoitusvihko, sillä alussa on joitakin sivuja saksan kielen harjoituksia. Muutaman sivun jälkeen alkaa kuitenkin kirjoitus ja juokseva sivunumerointi otsikolla ”Höpsistöpsistä”.²⁰ Tämän jälkeen päiväkirja alkaa eräänlaisella kolmekymmentä sivua pitkällä johdannolla, jonka Kirsti on kirjoittanut takautuvasti muististaan. Johdannossa Kirsti selosti, kuinka hän oli monta kertaa ajatellut aloittaa päiväkirjan pitämisen ja kuinka hänellä olisi ollut niin paljon kirjoitettavaa, lähinnä ikävistä ja surullisista asioista, mutta hänellä ei kuitenkaan tähän asti ollut aikaa kirjoittaa. Lisäksi hän kertoi kesän 1916 tapahtumista ja päätymisestään Gulinin pappilaan.²¹

Päiväkirja-aineistoa käyttäessäni on minun oleellista tarkastella sitä, mikä päiväkirja oikeastaan on ja millaisia mahdollisuuksia sekä rajoituksia päiväkirjoista koostuva aineisto minulle kulttuurihistoriallisessa tutkimustarkoituksessa sisältää. Päiväkirjoja paljon tutkineen Christina Sjöbladin mukaan päiväkirjoille luonteenomaisia piirteitä ovat päivätyt, kronologiseen järjestykseen asetetut ja ensimmäisessä persoonassa esitetyt merkinnät. Päiväkirjoissa kirjoittaja kertoo tapahtumista, jotka hän on itse kokenut tai joista hän on saanut tietoa, mutta värittää samalla kertomuksia omien tunteidensa ja ajatustensa mukaan.²² Omaelämäkerralliseen tutkimukseen erikoistuneen ranskalaisen Philippe Lejeunen mukaan päiväkirja on laveasti määriteltynä sarja päivättyjä merkintöjä, jotka ovat yleensä tekstimuotoisia ja jotka pyrkivät ottamaan haltuun ajan liikkeen

¹⁹ Teräsvuori 1: kansi.

²⁰ Teräsvuori 1: johdanto, 1.

²¹ Teräsvuori 1: johdanto, 1–30. Kirsti nimitti kyseistä johdantoa myöhemmin ”näytelmäkseen”: ”Olen hyvin innostunut kirjoittamaan ”näytelmäni”, joksi nimitän ”Runoelmieni” alkuun tulevaa ”johdantoa”. Teräsvuori 2: 15.2.1917, 373.

²² Sjöblad 1997, 57.

pikemminkin kuin jähmettämään jonkun elämässä tapahtuneen keskeisen asian.²³ Nykykulttuurintutkija Nina Sääskilahden mukaan päiväkirjoissa ei ole kuitenkaan kyse pelkästään ajan liikkeen haltuunottamisesta, vaan myös erilaisista jatkuvasti uudistuvista prosesseista, jotka johtavat menneen, nykyisen ja tulevan monikerroksisten ja muuttuvien suhteiden jatkuvaan uudistamiseen. Nämä uudistuvat prosessit ja suhteet tarjoavat päiväkirjaa kirjoittavalle henkilölle uudenlaisia tapoja lähestyä elämäänsä kirjoittamisen prosessien myötä. Lisäksi omaa päiväkirjaansa lukevalle avautuu mahdollisuuksia järjestää ja hahmottaa elämää uudelleen.²⁴

Omaelämäkerrallisen kirjallisuuden asiantuntija Anna Makkosen (nyk. Kuismin) mukaan varhaisimmat tunnetut päiväkirjat ovat peräisin Japanista, jossa hovinaiset pitivät 900-luvulla ”tyynykirjaa” eli tyynyn alle piilotettavaa päiväkirjaa.²⁵ Päiväkirjat sellaisina kuin me nykyään ne ymmärrämme ovat olleet jonkinasteisessa käytössä jo 1600-luvulla. Päiväkirjat vakiintuivat Englannissa 1700-luvulla, ja laajemmin tunnustuksellinen päiväkirjakirjoittaminen vakiintui 1800-luvun kuluessa ja 1900-luvulle tultaessa. Tällöin kirjoittajat alkoivat keskittyä yhä enemmän yksityisiin tuntoihin, itsensä pohdintaan ja intiimeihin asioihin. Esimerkiksi uusi tapa katsella maailmaa ja lisääntynyt kiinnostuminen yksilöön, muistojen merkitys ihmisen ja yksilön kehityksen kannalta sekä muut muuttuneet olosuhteet yhteiskunnassa ja rakenteissa vaikuttivat päiväkirjojen aseman vakiintumiseen kirjoittamisen muotona.²⁶ Sjöblad on tuonut esiin, kuinka päiväkirjan kirjoittamisesta muodostui lähes muoti-ilmiö, kun porvariston naiset alkoivat kirjoittaa päiväkirjoja 1800-luvun lopulla Ruotsissa.²⁷ Tämän ilmiön jatkumoon sijoittuu nähdäkseni myös Kirstin päiväkirjan kirjoittaminen.

Päiväkirjoja lukiessa ja tulkitessa mielenkiintoisiksi nousevat mielestäni kysymykset päiväkirjojen referentiaalisuudesta sekä todenperäisen ja fiktion suhteesta. Lejeunen mukaan omaelämäkerrallista tekstiä, kuten päiväkirjatekstiä, kirjoittava solmii referentiaalisuussopimuksen, joka ohjaa kertojaa kirjoittamaan kertomustaan totuudenmukaisesti ja rehellisesti. Omaelämäkerrallisten tekstien lukija puolestaan solmii omaelämäkertasopimuksen, jonka mukaisesti lukija lukee tekstiä tekijän ja kertojan nimien samankaltaisuuden perusteella omaelämäkerrallisena fiktion sijaan.²⁸ Omaelämäkerrallisen tekstin ja fiktion suhdetta on kuitenkin syytä pohtia tarkemmin ja lajityyppien välisten rajo-

²³ Lejeune 2009, 179.

²⁴ Sääskilahti 2011, 57–58.

²⁵ Makkonen 1993, 362.

²⁶ Makkonen 1993, 362–363; Simons 1996, 252–263; Hapuli & Leskelä-Kärki 2010, 264–265.

Ks. myös esim. Corbin 1990, 498–502.

²⁷ Sjöblad 1991, 15.

²⁸ Lejeune 1989, 22–23, 29.

jen ja selkeiden jaotteluiden asettamista kyseenalaistettava. Jos fakta ja fiktio asetetaan selkeästi toisistaan erilleen, jää huomiotta se tapa ja vaikutus, jolla fiktio avaa subjektille uusia itsensä kuvittelemisen tapoja ja mahdollisuuksia, ja jolla se antaa elämään uusia näkökulmia, kuten Sääskilahti huomauttaa.²⁹ Myös Liz Stanley on todennut, että faktan ja fiktion selkeä erittely jättää tarkastelun ulkopuolelle esimerkiksi naisten omaelämäkerralliset teokset, jotka on julkaistu muun muassa erilaisten yhteiskunnallisten olosuhteiden ja naisten kirjoittamisen mahdollisuuksien vuoksi fiktiivisinä teoksina.³⁰

Kuten kulttuurihistorioitsijat Ritva Hapuli ja Maarit Leskelä-Kärki toteavat, ovat päiväkirjat luonteeltaan diskursiivisia, jolloin päiväkirjan kirjoittajan ei ole mahdollista vetäytyä erilaisten kirjallisten konventioiden ja kirjallisen instituution ulkopuolelle. Tällöin raja elämän ja fiktion välillä voi muuttua hyvinkin häilyväksi.³¹ Tätä tukee myös ruotsalaisen kirjallisuudentutkija Lisbeth Larssonin näkemys siitä, kuinka kaikki elämäkerralliset materiaalit, kuten päiväkirjat, ovat aina konstruktioita. Ne sisältävät kulttuurisesti määrättyjä tulkintoja, valintoja ja sanontoja, jotka ovat rakentuneet aikansa olettusten, normien ja diskurssien kautta. Näin esimerkiksi päiväkirjojen voidaan perustellusti sanoa olevan kertomuksia. Erityistä tällaisessa materiaalissa on se, että se ikään kuin solmii kirjoittajan ja lukijan välille totuudellisuuslupauksen, jolloin se on olemassa maailmassa niin sanotusti todellisena.³²

Tämä elämän ja fiktion välinen häilyvä raja on itselläni lähtökohtana Kirstin päiväkirjoja ja niiden kautta muodostettua kertomusta itsestä, elämästä ja kokemuksista tarkastellessani. Mielestäni Kirstin päiväkirjoissa on selkeä kertomuksellinen muoto, ja ne sisältävät erilaisia intertekstuaalisia viittauksia ja hyvin proosamuotoisia piirteitä muun muassa henkilöhahmojen välisten keskustelujen ja päähenkilön, Kirstin, sisäisten monologioiden muodostaessa eteenpäin kehittyvää kertomusta. Ehkä Kirsti tekikin omasta elämästään eräänlaista kaunokirjallista kertomusta. Päiväkirjoja tutkinut Eeva Jokinen on kommentoinut, että päiväkirjat ovat hänen mielestään juuri kertomuksia elämästä, jolloin niitä voi lähestyä ja tulkita erilaisin kertomuksellisin menetelmin ja lähtökohdin.³³ Esimerkiksi Anna Kuusmin on tutkinut Aino Kallaksen (1878–1956) nuoruuden päiväkirjaa vuosilta 1897–1900 eräänlaisena romaanimaisena tarinana, jossa on selkeä rakkaus- ja avioliittojuoni, joka kuljettaa tematiikaltaan yhtenäistä kertomusta eteenpäin.³⁴

²⁹ Sääskilahti 2011, 71–72.

³⁰ Stanley 1992, 59–61. Fiktiivisten ja dokumentaaristen tekstien suhteesta ks. myös esim. Leskelä-Kärki 2008, 325–331; Tuohela 2008, erit. 42–45.

³¹ Hapuli & Leskelä-Kärki 2010, 278.

³² Larsson 2001, 16.

³³ Jokinen 2004, 120–121.

³⁴ Makkonen 1997, 240.

Kirstin nuoruuden päiväkirjojen kautta pystyn kurottautumaan eletyn elämän juurelle, josta käsin pyrin ymmärtämään Kirstiä ja hänen elämäänsä. Päiväkirjat avaavat minulle yhden, osittaisen näkökulman siitä, kuka Kirsti oli ja miten hän suhteutui yksilönä laajempaan yhteiskunnalliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiin, sekä miten hän kertoi itsestään, elämästään ja kokemuksistaan. Kirstin päiväkirjoja lukiessa ja niitä tutkiessa sekä tulkitessa minun on syytä tiedostaa, että ne voivat sisältää aukkoja esimerkiksi muistamisen tai kadonneen aineiston suhteen. Tällöin minun on pohdittava sitä, miten paikkaan kyseisiä muistin paikkoja ja niin sanottua kadonnutta historiaa. Lisäksi minun on huomioitava, että kirjoittaminen, myös päiväkirjan, on aina tulkintaa, käsitteellistämistä ja valikointia, eikä minun ole mahdollista saavuttaa päiväkirjojen kautta niin sanottua autenttista kokemusta, jonka olemassaoloa ylipäättään tutkimukseni puitteissa kyseenalaistan. Päiväkirjoissa hyvin merkityksellistä ja keskeistä on sitä vastoin kokemuksen ja kertomuksen välinen suhde, jota käsittelen vielä tarkemmin seuraavassa luvussa.³⁵

Tutkimani aineisto eli Kirstin päiväkirjat ovat minulle ainutlaatuisia dokumentteja, joiden kautta olen tekemisissä menneen subjektin kanssa. Näiden dokumenttien kautta minun tulee tutkijana kertoa Kirsti ikään kuin näkyväksi ja tavoittaa näin ollen hänen tunteitaan, ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Olen Maarit Leskelä-Kärjen kanssa samaa mieltä siitä, että tämä vaatii henkilökohtaisuutta tutkijan ja tutkittavan välille, joka voi muodostua muun muassa tutkimusaineiston laadun kautta. Omassa tutkimuksessani henkilökohtaisuuden elementin muodostavat henkilökohtaiset päiväkirjat, joiden kautta pyrin tavoittamaan ja ymmärtämään Kirstin kokemuksia samalla häntä mahdollisimman hyvin kunnioittaen.³⁶

Jotta voisin ymmärtää Kirstiä, on minun tiedostettava oma historiallisuuteni ja se, etten voi koskaan saavuttaa menneisyyden henkilöä sellaisena, kuin hän on ollut. Tällöin pyrkiminen kokemusten, niin omien kuin tutkimuskohteeni, kontekstualisointiin ja historiallistamiseen nousee merkittäväksi, jotta voisin käydä vuoropuhelua menneisyyden lähteen kanssa.³⁷ Merkitykselliseksi nousee tällöin mielestäni myös empaattinen luenta, jolloin tarkastelun kohteeksi nousevat ne erilaiset tunteet, joita lähdemateriaalini minussa nostattaa. Tarkoitukseni ei ole kuitenkaan samaistua tutkimuskohteeni tunteisiin, vaan yrittää mahdollisimman hyvin ja oikeudenmukaisesti tulkita ja huomioida erilaisia tunteita, joita aineistosta on luettavissa esiin. Leskelä-Kärjen mukaan empaattisuuteen liittyy juuri menneen ihmisen ymmärtäminen ja kunnioittaminen mutta samalla

³⁵ Hapuli & Leskelä-Kärki 2010, 277–280.

³⁶ Leskelä-Kärki 2004, 317–318.

³⁷ Ks. esim. Haavisto 2011, 23.

kuitenkin sen tiedostaminen, että tutkimuskohteen ymmärtäminen voi jäädä vajavaiseksi.³⁸

1.3. Kokemuksen ja kertomuksen äärellä – tutkimuksen näkökulmat

Tutkimukseni sijoittuu elämäkerrallisen tutkimuksen, tarkemmin sanottuna historiallisen elämäkertatutkimuksen, kenttään, jolloin tutkimukseni kohdistuu menneeseen elämään omaelämäkerrallisen aineiston eli Kirstin päiväkirjojen kautta. Viime aikoina kiinnostus toisiin, elettyihin elämiin on ollut huomattavassa kasvussa, ja monet tutkijat ovatkin tuoneet esiin erityisen elämäkerrallisen käänteen, joka on voitu havaita tapahtuneen 2000-luvulla sekä akateemisen tutkimuksen sisällä että suhteessa suureen yleisöön.³⁹ Tämän kiinnostuksen jaan myös itse.

Filosofi Adriana Cavarero on todennut, että koko ihmisen oleminen perustuu kertomuksellisuuteen ja on riippuvaista siitä, että joku toinen kertoo tarinan omasta itsestä. Näin ollen minuus on sosiaalista, jolloin oma itse ja identiteetti tulevat oleviksi sosiaalisissa suhteissa, muiden kertomusten kautta.⁴⁰ Lisbeth Larsson puolestaan toteaa, että elämäkerrallinen kirjoittaminen on ikään kuin jatkuvaa vastaamista kysymykseen siitä, mitä ihminen on ja keitä me itse oikeastaan olemme.⁴¹ Tämä on mielenkiintoista myös oman tutkija- ja kirjoittajapositioni kannalta, sillä oikeastaan kun kirjoitamme toisesta, kirjoitamme samalla myös itsestämme. Kaiken kaikkiaan mielestäni elämäkertatutkimus ja omaelämäkerrallinen kirjoittaminen ovat mielenkiintoisessa suhteessa toisiinsa. Tämä näkökulma on syytä pitää mielessä määritellessäni paikkaani suhteessa tutkimuskohteeseen.

Kirstin päiväkirjoja ja niiden kautta muodostuvaa kertomusta tutkiessani en ole kiinnostunut pelkästään päiväkirjojen tekstuaalisesta ja kirjallisesta esityksestä eli päiväkirjakertomuksen tekstin, diskurssin ja tarinan tutkimisesta. Tutkimukseni keskiöön nousee nimittäin loppujen lopuksi Kirstin elämänhistoria ja hänen kokemistapansa kirjoittavana ihmisenä sekä näiden kautta muodostuva kertomus eletystä elämästä. Näin ollen tutkin Kirstiä hänen päiväkirjojensa kautta sekä kertovana hahmona että maailmassa eläneenä kokevana subjektina. Tällöin kertomuksellisuus liittyy kokemusten merkityksellistymiseen, joten esimerkiksi kysymykset faktan ja fiktion erottamisesta muodostuvat toisar-

³⁸ Leskelä-Kärki 2006, 84–85.

³⁹ Leskelä-Kärki 2011, 28.

⁴⁰ Cavarero 2000, 11, 24–27, 34, 81–93.

⁴¹ Larsson, 2001, 428.

voisiksi.⁴² Kirstin päiväkirjojen tutkimisen kannalta olennaisiksi nousevat siis kokemuksen ja kertomuksen käsitteet sekä niiden välinen suhde, jota pyrin ymmärtämään erityisesti kulttuurisesta ja ajallisesta näkökulmasta käsin.

Yleisesti ottaen viime vuosikymmenten aikana eri tutkimusaloilla on tapahtunut niin sanottu kertomuksellinen käänne, jolloin kiinnostus kerronnalliseen tutkimukseen on muuttunut monitieteiseksi. Kirstin päiväkirjojen kautta muodostuvaa kertomusta tarkastellessani lähestyn kertomuksen käsitettä hermeneutiikan ja ontologian kentistä käsin, jolloin kertominen ja elämä lomittuvat perustavanlaatuisesti yhteen.⁴³ Näin ollen käsittän Kirstin päiväkirjan kirjoittamisen ja sitä kautta muodostuneen kertomuksen hänelle olennaiseksi osaksi elämää, olemassaoloa ja itsensä todentamista.

Kokemuksen ja kertomuksen välistä suhdetta tutkimuksessani lähestyn siitä hermeneuttisesta näkökulmasta, jonka mukaan kokemusten kerronnallistaminen on ihmisen olemista määrittävää, jolloin kokemus itsessään on jo välillistä, kertomusten määrittämää ja läpäisemää. Näin ollen kerronnallistamisella on olennainen osa siinä, miten asiat koetaan. Hermeneuttisessa perinteessä kerronnallistaminen ei ole vain kognitiivista, vaan kysymys ihmisenä olemisesta tulee hyvin keskeiseksi. Näin ollen kerronnallistaminen konstituoii subjektin rakentumista ja ihmisenä olemista, kuten kirjallisuudentutkija Hanna Meretoja esittää Martin Heideggerin, Hans-Georg Gadamerin ja Paul Ricœurin näkemysten pohjalta.⁴⁴

Myös kulttuurihistorioitsija Kirsi Tuohelan mukaan ihminen tulee subjektiksi kokemuksen prosessin kautta, jolloin ymmärrys itsestä ja maailmasta syntyy vuorovaikutuksessa ympäröivän todellisuuden ja kielen kanssa. Kokemukset ovat kulttuurisia, joten ajatuksiin sisältyvät kulttuuria koskevat päätelmät tulevat mahdollisiksi. Kokemukset voivat välittyä muun muassa teksteihin eli ne voivat tekstualisoitua hankitun kielellisen kompetenssin kautta.⁴⁵ Esimerkiksi Kirstin kohdalla päiväkirjan kirjoittaminen pystyi muuttamaan hänen kokemuksensa näkyväksi muodoksi.

Elämä itsessään on jotakin tulkittua ja kerrottua, ja ihmisenä oleminen on näin ollen eräänlainen tulkintaprosessi. Tämä tulkintaprosessi on puolestaan kerronnallistamista, ajallista ja jatkuvaa uudelleenkertomista ja -tulkitsemista, joka ei tule koskaan valmiiksi. Kokemuksella on jo itsessään tulkinnan rakenne, eikä sen voida ajatella olevan mitään niin sanotusti autenttista, koskematonta ja puhdasta. Koko maailma ja sen käsittä-

⁴² Ks. lisää Kosonen 2009, 291.

⁴³ Ks. esim. Kearney 2002, 3–4; Meretoja 2013b, passim. Ks. myös esim. Brockmeier 2013, 125–132.

⁴⁴ Meretoja 2003, passim; Meretoja 2014b, 89–105.

⁴⁵ Tuohela 2008, 30–31.

minen voidaan näin ollen nähdä todellisuuden tulkintana ja merkityksellistämisenä, jossa mennyt muokkaa nykyhetkeä ja tulevaisuutta. Kerronnallisuus on tällöin keskeistä myös ihmisen ajan kokemiselle. Lisäksi kertomukset ovat eräänlaisia kokemuksen tulkitsemisen käytäntöjä ja muotoja, joissa dialogia käydään kokevan subjektin ja kulttuuristen kertomusmallien välillä. Vaikka kokemus ja kertomus kietoutuvat näin ollen käsitteinä toisiinsa, on hyvä pitää mielessä myös niiden välinen jännite.⁴⁶

Kirstin kokemusta ja kertomusta tutkiessani oleellisiksi nousevat Kirstin sairastuminen ja sen myötä syntyvät kokemukset ja niihin liittyvät tunteet, kuten melankolia ja mielen ailahtelevuus. Sairauden kokemukset käsittän tutkimuksessani sekä historiallisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakennettuna ilmiönä että ruumiin tuntemuksina, ruumiin materiaalisuutena.⁴⁷ Ylipäättään tarkastelen Kirstin kokemusta ja kertomusta suhteessa siihen historialliseen tilanteeseen ja kulttuuriin, jossa Kirsti eli. Mielestäni on tärkeää hahmottaa, että historiallinen ja kulttuurinen konteksti vaikuttavat oleellisesti kokemuksiimme ja kertomuksiimme itsestämme ja maailmasta, sillä elämme aina osana ympäröiviä tapahtumia ja kulttuuria.⁴⁸

Myös muisti liittyy läheisesti kokemukseen ja kertomukseen, sillä kertomusten avulla voimme ylläpitää ja auttaa muistiamme, ja toisaalta taas kerromme kokemuksiamme niin kuin niitä muistamme, erilaisten tulkinnallisten kehysten ja konstruktoiden kautta. Kertomuksen teoriaan ja tutkimukseen suuntautuneen sosiologi Matti Hyvärisen mukaan kertomus ja muisti liittyvät erottamattomasti toisiinsa olematta silti koskaan sama asia. Hänen mukaansa kertomusta, muistia ja kokemusta ohjaavat erilaiset odotukset, jolloin niiden jokaisen taustalla on sama kokemuksen ja odotuksen kognitiivinen dialektiikka.⁴⁹ Nämä lähtökohdat ovat merkityksellisiä myös Kirstin päiväkirjoja koskevassa tutkimuksessa, sillä kiinnostavaa on, miten Kirsti kertoi kokemuksistaan, ja miten muun muassa muisti ja erilaiset odotukset vaikuttivat niihin kokemuksiin ja kertomuksiin, joita hän kertoi päiväkirjassaan.

⁴⁶ Meretoja 2003, passim; Meretoja 2014b, 89–105.

⁴⁷ Ks. Tuohela 2008, 58. Ks. myös esim. Haavisto 2011, 2. Sairaudesta historian tutkimuksen kohteena ks. esim. Hakosalo 2014, 73–77.

⁴⁸ Ks. esim. Haavisto, 2011, 22.

⁴⁹ Hyvärinen, luento Turun yliopistossa 24.11.2014b.

2. SOSIAALISEN YMPÄRISTÖN VAIKUTUKSET KIRSTIN KOKEMUKSEEN JA KERTOMUKSEEN

2.1. Kodin ja perhesuhteiden ristiaallokossa

Päiväkirjakertomus rakentuu yleensä kertojan itsensä ympärille, jolloin kertomus on vahvasti kertojan näkökulmasta esitettyä, vaikka siihen on mahdollista sisällyttää myös esimerkiksi toisten ihmisten ääniä, toimia ja reagointoja. Loppujen lopuksi kaikki ihmiset kytkeytyvät kuitenkin jollain tavoin toisiin ihmisiin, jolloin itsestään ja elämästään ei edes voi kirjoittaa ilman yhteyttä toisiin ja muuhun ympäristöön.⁵⁰ Muun muassa Liz Stanley on korostanut juuri sosiaalisten suhteiden ja verkostojen merkityksiä, kun tarkastellaan yksilöiden elämää ja erilaisia elämäkerrallisia kertomuksia.⁵¹

Myös Kirstin päiväkirjoissa korostuvat sosiaalisen ympäristön merkitykset ja vaikutukset yksilön kokemukseen ja kertomukseen. Kirstin päiväkirjakertomuksessa nousevat esiin muun muassa suhteet perheenjäseniin, jotka omalta osaltaan määrittivät ja muokkasivat Kirstin kokemuksia itsestä ja elämästä. Suomalaisia päiväkirjoja tutkinut Miia Vatka toteaa Marianne Soffin tutkimuksen pohjalta, että suhde esimerkiksi omiin vanhempiin on merkittävässä roolissa kaikkien sukupolvien päiväkirjoissa, myös suomalaisessa päiväkirja-aineistossa.⁵² Kirsti kävi omassa päiväkirjakertomuksessaan dialogia äitinsä, isänsä ja veljiensä kanssa, jolloin perheenjäsenet saivat äänen Kirstin kirjoitusten kautta.

Kirstin perhesuhteet vaikuttivat kirjoitusten perusteella monimutkaisilta ja osittain hyvin ongelmallisiltakin, etenkin Kirstin ja hänen äitinsä Bedan välillä.⁵³ Perheen lasten kuolemat, ja varsinkin Urpo-veljen kuolema vuonna 1911, olivat jättäneet pysyvän jäljen niin Bedaan kuin Kirstiinkin – niin kuin koko muuhunkin perheeseen – mikä osaltaan vaikutti Kirstin ja hänen äitinsä välisiin suhteisiin.⁵⁴ Kirsti oli lisäksi perheen ainut tytär, mikä loi omanlaisia odotuksia ja sävyjä äiti-tytär -suhteeseen.

Erkki Kinnunen kirjoittaa, kuinka Bedaa kuvailtiin intellektuelliksi ja hyvin voimakastahtoiseksi, jopa dominoivaksi persoonaksi. Hänelle oli luonteenomaista ehdottomuus, joka näkyi selkeästi myös kotioloissa. Beda oli muun muassa tehnyt selväksi, että

⁵⁰ Hänninen 2003, 22; Ihanus 2009, 26–27. Anni Vilkkö kirjoittaa, kuinka esimerkiksi naisten omaelämäkertoissa keskitytään kirjoittamaan hyvin paljon kirjoittajan ja muiden ihmisten välisistä suhteista, jolloin suhteet muodostavat tarinoiden ytimen. Vilkkö 1997, 84.

⁵¹ Stanley 1992, 214–234. Ks. myös Leskelä-Kärki 2011, 36.

⁵² Vatka 2005, 109.

⁵³ ”Kyllä meidän perheessä on paljon ristiriitaisuutta ja nurinkurisuutta”, Kirsti kirjoitti 26.1.1918 päivätyssä merkinnässä. Teräsvuori 5: 26.1.1918, 967.

⁵⁴ Käsittelen näitä kuolemaan liittyviä aiheita lähemmin luvussa 3.3.

sellaiset nautintoaineet kuin tupakka ja alkoholi olivat ehdottomasti kiellettyjä kotona. Beda oli itse ollut ennen avioitumistaan hyvin aktiivinen erilaisissa järjestöissä, ja suomalaisuusasia, sivistys ja kouluttautuminen olivat hänelle tärkeitä sekä tavoittelemisen arvoisia asioita.⁵⁵ Hän oli kuitenkin toteuttanut ajan mukaista naiseuden ihannetta menemällä naimisiin ja saamalla lapsia, jakaen kodin sisällä muun muassa isänmaallisia pyrkimyksiä ja ihanteita lapsilleen. Beda olisi kuitenkin halunnut Kirstin käyvän tyttökoulun loppuun ja jatkavan tämän jälkeen kouluttautumista, mikä ilmenee esimerkiksi 6.1.1917 päivätyssä päiväkirjamerkinnässä:

Päivä alkoi ikävästi. Olin huoneessani, äiti sänkykamarissa. Hän rupesi puhumaan: ”Olen ajatellut, että minun pitäisi sinulle puhua, mutta sinähän taidat olla vielä liian lapsellinen, siitä, että sinun pitäisi miettiä, mille alalle sinä parhaiten sopisit. Ja sitä varten pitää sinun lukea, että saat viiden luokan todistuksen, sillä nykyaikana vaaditaan aina todistuksia. Tällä lukukaudella sinun nyt on ruvettava lukemaan, oikein ahkeroimaan, muuten sinä tulet liika vanhaksi. Nuorenanahan se on oppi hankittava. Ajattele, että esim. isä kuolee. Ei meillä ole varoja niin paljon, että ne voisivat meille riittää; kaikkien on ansaittava.”⁵⁶

Odotukset Kirstin suhteen olivat siis luultavasti korkealla, olihan Kirsti osoittanut menestyvänsä erittäin hyvin koulussa.⁵⁷ Kommentista näkyy mielestäni sivistyneistön omaksuma, fennomaniaan oleellisesti liitetty luterilaisen työnteon eetos, joka ei sallinut joutenoloa tai vuoteeseen vetäytymistä, vaan piti ylimpänä hyveenään työteliäisyyttä, ahkeruutta, tunnollisuutta ja itsekuria. Kasvatuksen keskiöön nousivat työ, velvollisuudet ja vastuu.⁵⁸

Porvarillinen perhe oli koko 1800-luvun ajan ydinperheellistynyt, ja koti ymmärrettiin yleisesti ottaen naisten hallinnoimaksi tilaksi, kun taas kodin ulkopuolinen, julkinen maailma nähtiin lähinnä miesten elämänpiirinä. Toisaalta vuosisadan vaihteen ydinperhemallin läpimurto tarkoitti käytännössä kahden erilaisen naisihanteen syntymistä. Toinen oli naimaton, työssä käyvä ja yhteiskunnallisesti aktiivinen nainen, kun taas toinen naimisissa oleva nainen, jonka toiminta-alue rajoittui lähinnä perheeseen ja kotiin. Sivistyneistön kasvatuskulttuurissa korostettiin ja opetettiin sukupuolten välistä vastuu- ja työalueiden erilaisuutta, jota perusteltiin niin sanotuilla sukupuolten välisillä luonnollisilla eroilla, jotka saivat oikeutuksensa muun muassa lääketieteellisistä ja uskonnollisista argumenteista. Vaikka 1900-luvun alussa esimerkiksi naisten koulutusmahdollisuudet olivat parantuneet ja palkkatyö porvarispiireissä oli huomattavasti yleistynyt, ymmärret-

⁵⁵ Kinnunen 1997, 10–11.

⁵⁶ Teräsvuori 2: 6.1.1917, 288.

⁵⁷ Kirstin keskiarvo oli koulussa 10. Teräsvuori 1: 5.10.1916, 65.

⁵⁸ Leskelä-Kärki 2006, 617–618; Ahlbeck-Rehn & Tuohela 2008, 68–69. Ks. myös esim. Rosengren 2003, 32; Keränen 2013, 77–78.

tiin naisten työelämään osallistuminen silti yleensä vain välivaiheeksi ennen avioliittoa. Lisäksi lääketieteellisten argumenttien kautta varoiteltiin, että naisille avautuneiden uusien mahdollisuuksien hyödyntäminen opiskelujen ja työn kautta saattaisi johtaa muun muassa sairastumiseen, kuten hysteriaan tai neurasteniaan. Näin ollen avioitumista ja perheen perustamista pidettiin yleisellä tasolla yhä naisen ensisijaisena elämäntehtävänä.⁵⁹

Naisten katsottiin olevan luontaisilta luonteenpiirteiltään ja ominaisuuksiltaan passiivisia, heikkoja, epäitsekkeitä, moraalisia, ujoja, hauraita ja tunteellisia, mistä johtuen koti ja perhepiiri olivat muotoutuneet naisten vastuualueeksi. Vaikka sukupuolten periaatteellinen tasa-arvo tunnustettiin yleisesti jo 1800- ja 1900-lukujen taitteen yhteiskunnallisessa keskustelussa, ei toisiaan täydentävyyden periaatteen mukaan sukupuolten välisten normien rikkominen ollut kuitenkaan mielekäästä. Yleisesti ottaen siis katsottiin, että nainen ja mies toimivat yhteisen hyvän eteen heille luonnostaan soveltuvilla kentillä, joissa tosin yksityisen ja julkisuuden rajat lomittuivat, sillä esimerkiksi äitiys ja perhe miellettiin aiempaa yhteiskunnallisemmaksi ja poliittisemmaksi positioksi.⁶⁰

Kirstin päiväkirj kirjoituksista on mielestäni luettavissa yhtäältä normatiivisen naiseuden problematiikkaa ja kaksijakoisuutta suhteessa työn ja ahkeruuden ihanteeseen sekä toisaalta näkemys naisesta muun muassa passiivisena ja hauraana olentona. Kirsti kirjoitti usein ristiriitaisesta suhtautumisestaan muun muassa kotiaskareisiin ja käsitöihin, joita hän piti tärkeänä tehtävänä ja velvollisuutena, mutta samalla kirjoitti olevansa usein kykenemätön työntekoon, myös kodin ulkopuoliseen. Hän kirjoitti välillä uupuvansa työnteossa täysin (mistä hän koki usein huonoa omaatuntoa ja syyllisyyttä⁶¹), ja näki näin ollen työnteon olevan yksi syy sairastumisen ja heikkenemisen kokemusten vahvistumiseen.⁶² Toisaalta työteliäisyyden ihanne näkyi vahvasti Kirstin päiväkirja-

⁵⁹ Ollila 1993, 56–57; Häggman 1994, 180–195; Räisänen 1995, 12–17, 103–108, 136; Ollila 1998, 16–27, 42–45, 58–66, 71–81; Lappalainen 1999, 109–113; Tuohela 2008, 17. Ks. myös esim. Davidoff & Hall 2002, 322–329; Rosengren 2003, 64; Vainio-Kurtakko 2015, 164.

⁶⁰ Ks. Häggman 1994, 180–193; Elomaa 1995, 49–55; Lappalainen 1999, 109–113. Ks. myös esim. Räisänen 1995, 103–108, 144; Tähtinen 2003, 183. Kirsti kirjoitti, kuinka esimerkiksi eräässä sanomalehdessä, jota he olivat äitinsä ja Armo-veljensä kanssa ravintolassa lukeneet, oli sanottu: ”Kielitaito ja historian tunteminen (y.m.) ovat ihan vähäarvoisia tytöille. – Paljon tärkeämpää on muu. Ja jos en aivan väärin käsittänyt, niin sanottiin siinä umpimielisyyden olevan tytön hyveitä.” Teräsvuori 2: 9.1.197, 299.

⁶¹ Esimerkiksi itsekontrollin menetys saattoi johtaa syvään syyllisyydentunteeseen, joka oli porvarillisten ihanteiden mukaisen kasvatuksen ja vallitsevien arvojen myötä juurtunut osaksi minua. Ks. esim. Rosengren 2003, 78.

⁶² Teräsvuori 2: 18.12.1916, 268; Teräsvuori 5: 13.2.1918, 1021; Teräsvuori 5: 14.2.1918, 1023; Teräsvuori 6: 30.3.1918, 1107; Teräsvuori 6: 7.4.1918, 1127; Teräsvuori 7: 6.5.1918, 1121.

joittamisessa, sillä kirjoittamisesta muodostui Kirstille eräänlainen työ ja velvollisuus, joka tuli täyttää päivittäin.⁶³

Kirsti ei sanojensa mukaan yleensä viihtynyt kovin hyvin kotonaan, ja siellä ollessaan hän tuntui usein muuttuvan yhä huonotuulisemmaksi, väsyneemmäksi ja surullisemmaksi. Monesti päivät täyttyivätkin itkusta sekä pahasta olostsa.⁶⁴ Kirsti kuvasi päiväkirjoissaan usein myös sitä, kuinka kotona ollessaan hän sai pelkkää arvostelua osakseen. Hän sai monesti kuulla perheenjäseniltään, kuinka hänen pitäisi olla 17-vuotiaana neito hehkeimmillään, viehättävä ja suloinen, mutta kuinka hän sitä vastoin oli vain koko ajan surullinen ja hiljainen. Lisäksi Kirsti kirjoitti, kuinka häntä oli sanottu kotona jo monta vuotta hulluksi.⁶⁵ Tämä useasti toistuva arvostelu satutti Kirstiä ja teki hänestä yhä epävarmemman sekä surullisemman. Tämä sai hänet uskomaan, että oli muiden silmissä vajavainen ja vääränlainen. Samalla hän luultavasti myös koki nuo arvostelun kohteena olevat piirteet vahvasti osaksi itseään. Loppujen lopuksi hän olisi epäilemättä halunnut vain olla rauhassa ja hyväksytty, omana itsenään.

Kotona oleminen tuntui muuttuvan kuitenkin vapautuneemmaksi koulun lopettamisen ja Ristiinasta Gulinin pappilasta paluun jälkeen. Kirsti oli ollut siellä lepäämässä lukuvuoden 1916–1917. Ehkä koulun lopettaminen oli helpottanut erilaisia Kirstiin kohdistuneita paineita ja odotuksia, mikä heijastui omalta osaltaan kotona olemisen tapaan. Välillä Kirsti jopa kommentoi, että haluaisi vain viettää hiljaista, ahkeraa ja rauhallista elämää kotonaan.⁶⁶ Edelleen päivät olivat kuitenkin usein hyvin riitaisia ja raskaita. Kirsti kommentoi monesti etenkin juuri kotona ollessaan, kuinka hänellä olisi vain surullista ja katkeraa kirjoitettavaa. Hän ei kuitenkaan sanojensa mukaan aina halunnut kirjoittaa surullisista ja ikävistä asioista, joten tällaisten kirjoitusten sisältö ja merkitys jää lukijalta (ikävä kyllä) toisinaan uupumaan.⁶⁷

Koti näyttäytyi Kirstin päiväkirjojen kautta siis hyvin ristiriitaisena. Toisaalta se oli paikka, joka kuului rutiineineen ja ihmisineen vahvasti Kirstin elämään, ja muodostui näin vahvaksi osaksi hänen identiteettiään sekä kokemuksiaan itsestään. Toisaalta taas koti oli paikka, jossa hän ei sanojensa mukaan aina viihtynyt. Filosofi Iris Marion

⁶³ Ks. lisää tämän työn luku 4.

⁶⁴ Ks. esim. Teräsvuori 2: 16.12.1916, 267; Teräsvuori 3: 31.3.1917, 534.

⁶⁵ Teräsvuori 2: 6.1.1917, 290; Teräsvuori 7: 15.5.1918, 1246.

⁶⁶ Teräsvuori 6: 28.3.1918, 1100.

⁶⁷ Ks. esim. Teräsvuori 2: 13.1.1917, 302; Teräsvuori 4: 22.10.1917, 763; Teräsvuori 4: 18.11.1917, 822; Teräsvuori 9: 8.8.1918, 1477. Eräessä merkinnässään Kirsti kirjoitti erään hänen, Bedan ja Armon välisen riidan jälkeen: – Voi teitä, luonteeni turmelijat! Voi teitä, jotka pilaatte nuoren elämän! – Mietiskely on epäterveellistä. – Vedän usein tuommoisia viivoja; kätken niihin hyvin paljon, kaiken sen, mitä en voi kielen kertoa, huokaukseni ja suruni.” Teräsvuori 9: 10.8.1918, 1482–1483. Ks. myös esim. Meriluoto, joka kertoo olevansa haluton kirjoittamaan päiväkirjaansa hyvin suurista ongelmista. Meriluoto 2010, 10.

Young näkee, että koti on tavaroiden järjestelmä tilassa, jolloin koti on hänen mukaansa ensisijaisesti ihmisen identiteetin materiaalistuma. Koti näyttäytyy tällöin eräänlaisena konkreettisena tilana, ja asukkaan ruumiin liikkeet sekä kodin materiaallinen järjestys sulautuvat toisiinsa, kodin ollessa näin yhteydessä asukkaan ruumiillisiin liikkeisiin ja tapoihin. Kodista tulee tuttu paikka, jossa tila ja sen materiaaliset ulottuvuudet piirtyvät osaksi itseämme. Näin tunnistamme ne rajat, joihin konkreettinen tila levittäytyy, ja pystymme esimerkiksi liikkumaan kodissamme myös pimeässä.⁶⁸

Konkreettisen tason lisäksi koti on kuitenkin myös paikka, joka piirtää jatkuvasti esiin menneisyyttämme. Esineet ja tavarat ovat täynnä erilaisia merkityksiä, jolloin ne ylläpitävät muistoja ja menneisyyttä sekä liittävät historian osaksi jatkuvasti muotoutuvaa identiteettiä. Menneisyyden ja muistojen painolasti saattaa kuitenkin käydä liian raskaaksi, muistuttaen niistä kamaluuksista ja vääryyksistä, joita ihmiset ovat joutuneet kokemaan tilassa. Muistot ja menneisyys eivät lähde esineistä ja tavaroista edes hinkkaamalla, joten tilan kokeminen saattaa muodostua ahdistavaksi ja epämiellyttäviä tunteita ylläpitäväksi, niin kuin tulkitsen ainakin osittain Kirstin kohdalla käyneen.⁶⁹ Kirstille koti näyttäytyi tilana, jossa kuolema ja sen seuraukset olivat kohdanneet ja koskettaneet suuresti koko perhettä ja jossa hän sai kokemuksensa mukaan jatkuvasti arvostelua osakseen. Tila ja sen materiaaliset ulottuvuudet pitivät näin ollen negatiivisia merkityksiä sisällään vahvistaen Kirstin itsensä kokemisen viallisuutta. Tämä varmasti omalta osaltaan vaikutti hänen sairastumiseensa ja sairastamiskokemukseensa.

On myös mahdollista, että Beda kärsi jonkinlaisesta masennuksesta. Tämä vaikutti omalta osaltaan kodin ilmapiiriin ja tunnelmaan sekä Kirstin kokemukseen äidistään, kodistaan ja itsestään. Kirsti kirjoitti eräässä päiväkirjamerkinnässään, kuinka Lenni, yksi Gulinin pappilan pojista, soitti pianolla Beethovenin sonaatteja. Hän kommentoi kirjoituksessaan soittoa näin: ”Tuttuja, äiti varmaankin ennen, parempina aikoina, niitä soitti. Ihanaa!”⁷⁰ Paremmilla ajoilla Kirsti viitanee aikaan ennen Urpon kuolemaa, koska kuolema oli eräänlainen käännekohta monelle surulle ja kärsimykselle perheessä.

Beda kärsi ajoittain myös kovasta päänsärystä, joka oli 1800- ja 1900-lukujen taitteen lääketieteellisessä kirjallisuudessa sukupuolittunut, erityisesti naiseuteen liitetty oire.⁷¹ Kirstin mukaan Beda itse välillä puheli, kuinka tällä oli mielestään hirveän vaihteleva luonne, ja kuinka tämän mielialat saattoivat vaihdella yhtäkkisesti ilman syytä.

⁶⁸ Young 2005, 123–154, 155–159.

⁶⁹ Young 2005, 123–154, 155–159.

⁷⁰ Teräsvuori 2: 27.11.1916, 204.

⁷¹ Salmela 2015, 117.

Kirsti ajatteli tulleen tässä suhteessa äitiinsä.⁷² Bedan masentuneisuus ja mielialan vaihtelut saattoivat ilmetä Kirstiin kohdistuvana huutamisena ja erilaisina syytöksinä. Kirsti kirjoitti, kuinka Beda puhui usein Kirstin sairaalloisuudesta, mikä oli hänen mielestään erittäin ikävää.⁷³ Tämä todennäköisesti vaikutti Kirstin sairastumiseen ja sairastamiskokemukseen.

Toisaalta Kirsti koki myös vahvaa yhteyttä äitiinsä, ja tuli erittäin iloiseksi niistä harvoista hellyydenosoituksista, joita Beda hänelle osoitti.⁷⁴ Tämä tuo mielestäni hyvin esille sen, kuinka tärkeä Kirstin ja hänen äitinsä välinen suhde kuitenkin loppujen lopuksi Kirstille oli, ja kuinka vahingoittavia jatkuva arvostelu ja sen kautta syntyneet riittämättömyyden tunteet mahtoivatkaan olla.⁷⁵ Kirsti ja Beda viettivät myös hyvin paljon aikaa keskenään kotona, ja kesäisin he matkustivat yhdessä, Armo-veljen ollessa yleensä mukana, erilaisille kesäasunnoille tai -huviloille. Tämä oli osa yleistä 1900-luvun alun porvarillista kesänviettokulttuuria.⁷⁶

Kirsti kirjoitti vaihtelevaan sävyyn veljistään, joista enää Armo asui kotona, vaikka Kaarlo ja Olla vierailivatkin siellä usein. Suhde heihin vaikuttaa olleen jokseenkin läheinen ja arvostava. Kuten olen maininnut Kirsti sai myös veljiltään paljon arvostelua osakseen, mikä varmasti osittain loitonsi heidän välejään. Välillä tilanteet eskaloituivat erittäin pahoiksi etenkin Armon ja Kaarlon kanssa, jolloin Kirsti kirjoitti tulevansa hulleksi heidän kiusatessa ja arvostellessa häntä.⁷⁷ Kirsti sai usein tuntea alemmuutta suhteessa veljiinsä, jotka jo olivat saaneet arvostusta osakseen kukin omalla tahollaan; Olla kansansivistäjänä, runoilijana ja tutkijana ja Kaarlo tunnettuna sukutukijana ja maaviljelysopin professorina. Armosta puolestaan tuli aikanaan maa- ja metsätieteiden tohtori ja erikoistutkija.⁷⁸ Kirstiä saatettiin myös verrata ulkonäöltään veljiinsä, ja hänet esiteltiin usein heidän kauttaan. Etenkin pappilassa ollessaan hänet esiteltiin lähes aina uusille

⁷² Teräsvuori 5: 29.1.1918, 980–981.

⁷³ Teräsvuori 8: 8.6.1918, 1300. Ks. myös esim. Leskelä-Kärki 2006, 311.

⁷⁴ Ks. esim. Teräsvuori 2: 28.12.1916, 278; Teräsvuori 2: 13.1.1917, 301.

⁷⁵ Ks. lisää äitien ja tyttärien välisten suhteiden historiasta ja äitiyden tunnehistoriasta esimerkiksi uuden ajan alussa Kaartinen 2001, 168–179.

⁷⁶ Ks. Rosengren 2003, 16, 83. Tällaiseen porvarilliseen kesänviettokulttuuriin kuului yleensä joko oman kesähuvilan omistaminen tai kesäasunnon tai -huoneen vuokraaminen. Lisäksi kesää saatettiin viettää maalla sukulaisten tai tuttavien luona tai heidän kesäasunnoillaan. Rosengren 2003, 16, 83.

⁷⁷ Ks. esim. Teräsvuori 5: 12.2.1918, 1020–1021; Teräsvuori 5: 16.2.1918, 1026–1027; Teräsvuori 5: 27.2.1918, 1047–1048; Teräsvuori 6: 22.3.1918, 1086–1089; Teräsvuori 7: 15.5.1918, 1246. Ks. lisää porvarisperheiden sisaruussuhteista esim. Davidoff & Hall 2002, 348–353. Ks. myös esim. Leskelä-Kärki 2006, 292–310, 474–516.

⁷⁸ Kinnunen 1997, 5, 11.

vieraille Olla Teräsvuoren siskona.⁷⁹ Olla oli Ristiinassa hyvin tunnettu henkilö, sillä hän oli työskennellyt siellä kansakoulunopettajana vuosina 1913–1914.⁸⁰

Ennen päiväkirjan kirjoittamisen aloittamista Kirsti oli usein kertonut erilaisia kertomuksia varsinkin koulustaan perheelleen. Etenkin Armo oli monesti kannustanut Kirstiä kirjoittamaan kertomukset muistiin muiden kommentoimissa, kuinka kertomuksissa olisi hyvin Ollalle kirjoittamisen aihetta.⁸¹ Olla oli itse kirjoittanut hyvin nuoresta lähtien; kirjoittaminen oli hänelle yksi hyvin tärkeä harrastus. Hän oli saanut yliopistoaikoihin osakunnalta palkintoja runoistaan ja novelleistaan. Häneltä julkaistiin erilaisia tekstejä esimerkiksi *Uudessa Suomettaressa* ja *Nuoressa Voimassa*, lehdissä, joita kumpaakin Kirsti luki säännöllisesti. Ollasta tuli myös vuoden 1917 alussa Werner Söderström Osakeyhtiön kirjallisen osaston virkailija vuoteen 1922 saakka, jolloin hän palasi jälleen kansansivistyksen pariin.⁸²

Ollan esimerkki ja kirjalliset kontaktit sekä muiden perheenjäsenten kannustukset ohjasivat omalta osaltaan Kirstiä kirjoittamaan päiväkirjaa ja sen kautta muodostamaan omaa päiväkirjakertomustaan. Toisaalta Kirstin kertomukset osoitettiin Ollalle hyväksi materiaaliksi, eikä näin ollen perheessä nähty välttämättä sen suurempia mahdollisuuksia Kirstin toimijuudelle kirjallisella kentällä. Kaarlo myös kysyi kerran Kirstiltä, oliko hän kirjoittanut jotakin roskaa Ristiinassa ollessaan, viitaten Kirstin päiväkirjakirjoittamiseen.⁸³ Mielestäni tämä osoittaa jonkinlaista väheksyvää suhtautumista Kirstin kirjoittamiseen.

Perheen isä Henrik tuntuu olleen Kirstin nuoruuden päiväkirjoissa usein poissaoleva, eikä hänen äänensä juurikaan kuulu niissä. Henrik oli usein poissa kotoa työnsä takia, eikä näin ollen ollut kovinkaan läsnä Kirstin elämässä eikä myöskään hänen päiväkirjakertomuksessaan. Kinnunen kirjoittaa, kuinka Henrikiä eli Heikkua kuvailtiin luonteeltaan hiljaiseksi, vaatimattomaksi, velvollisuudentuntoiseksi, työteliääksi ja oikeudentuntoiseksi.⁸⁴ Vaikka isä esiintyi Kirstin päiväkirjoissa jokseenkin kaukaisena henkilönä, mainitsi Kirsti välillä, kuinka isä soitti kauniisti ja rauhoittavasti pianoa.⁸⁵ Kirsti

⁷⁹ Ks. esim. Teräsvuori 1: 7.9.1916, 33–34; Teräsvuori 2: 27.2.1917, 404. Siitä, kuinka Kirstiä sanottiin esimerkiksi Ollan näköiseksi ks. Teräsvuori 1: 13.9.1916, 40.

⁸⁰ Kinnunen 1997, 23.

⁸¹ Teräsvuori 1: johdanto, 2.

⁸² Kinnunen 1997, 18–19, 33, 36–37, 40–41.

⁸³ Teräsvuori 2: 2.1.1917, 286.

⁸⁴ Kinnunen 1997, 10.

⁸⁵ Ks. esim. Teräsvuori 2: 17.12.1916, 267.

kirjoitti myös ajoittaisista rajuista riidoista isänsä kanssa ja siitä, kuinka isä käyttäytyi välillä häntä ja Bedaa kohtaan sietämättömällä tavalla.⁸⁶

Kirjallisuuden ohella musiikki merkitsi Kirstille hyvin paljon. Hän kirjoitti useasti, kuinka soittaminen ja musiikin kuunteleminen rauhoittivat häntä ja tekivät hänen mielensä iloiseksi. ”Kunpa saisi alati kuulla musiikkia!”⁸⁷ hän hihkui eräässä merkinnässään kuunnellessaan isänsä soittoa. Perheessä harrastettiin kirjallisuuden lisäksi paljon musiikkia, ja piano oli tärkeä soitin niin Kirstille kuin myös muille perheenjäsenille.⁸⁸ Musiikilla, kuten myös lukemisella, kirjoittamisella ja erilaisilla käsitöillä, oli yleisesti ottaen merkittävä rooli porvarillisessa kotikulttuuritraditiossa. Porvariskoti ei ollut täydellinen ilman pianoa, josta tuli eräänlainen statussymboli.⁸⁹

Porvarillisessa perheessä vastuu lapsista oli yleensä äidillä, vaikka isä päättikin useimmiten lastenkasvatuksellisista periaatteista. Äiti oli vanhemmista se, joka oli useimmiten kotona läsnä ja näin ollen kodin tunnelman pääasiallinen luoja. Isän odotettiin antavan taloudellisen vastuun kantamisen lisäksi aikaa myös perheelleen, ainakin sunnuntaisin ja mielellään myös arkisin. Isällä oli kuitenkin yleensä kaksi roolia ja kaksi elinpiiriä, sillä hän liikkui jatkuvasti kodin ja ulkomaailman välillä esimerkiksi töissä käydessään.⁹⁰ Myös Kirstin perheessä kodin hoitaminen ja lasten kasvatus jäi suureksi osaksi Bedalle, joka oli kotona. Näin myös kasvatuksen kurjat puolet jäivät pitkälti hänen kontolleen.⁹¹

Vaikka Kirsti koki perhesuhteensa hyvin usein ristiriitaisiksi ja raskaiksi, kaipasi hän selkeästi perheen yhteistä aikaa. Hän esimerkiksi kommentoi ensimmäistä kertaa nähdessään Gulinin pappilan ruokalassa sinisen perhesohvan:

Tuommoinen sohva pitäisi olla joka kodissa. Se saa perheenjäsenet edes toisinaan kokoontumaan yhteen, mikä ainakin meillä on tuiki harvinaista. Ei ole milloinkaan aikaa hämyhetkien viettoon, kullakin on omat työnsä. Niinhän se tahtoo olla kaupungissa, mutta maalla on toisin.⁹²

Ehkä Kirsti koki, että kaupunkielämä rajoitti perheen yhteistä aikaa töiden viedessä kunkin omille teilleen. Kommentissa kaikaus haikeus ja yksinäisyys sekä tietynlainen pettymys moderniin kaupungistuvaan elämänrytmiin, joka korostui maalla tehtyjen ha-

⁸⁶ Ks. esim. Teräsvuori 4: 1.10.1917, 737; Teräsvuori 5: 30.1.1918, 983–984; Teräsvuori 6: 7.4.1918, 1127–1134; Teräsvuori 7: 20.4.1918, 1185–1186.

⁸⁷ Teräsvuori 2: 20.12.1916, 273.

⁸⁸ Ks. Kinnunen 1997, 10–11, 15.

⁸⁹ Ks. esim. Klinge 1994, 140–141; Davidoff & Hall 2002, 362.

⁹⁰ Ks. Räisänen 1995, 99; Rosengren 2003, 38. Ks. myös esim. Davidoff & Hall 2002, 329–343.

⁹¹ Ks. Kinnunen 1997, 11.

⁹² Teräsvuori 1: johdanto, 28.

vaintojen kautta, missä tunnelma oli Kirstin kokemuksen mukaan erilainen, seesteisen yhteisöllinen.

2.2. Pappilan väki

Kirstin perheen ulkopuoliset sosiaaliset suhteet eivät edellä mainittujen perhesuhteiden tavoin olleet ongelmattomia. Mielestäni hänen nuoruuden päiväkirjoistaan on luettavissa vahvoja yksinäisyyden, joukkoon kuulumattomuuden ja ulkopuolisuuden tunteita, jotka purkautuivat aika ajoin erilaisten epätoivon, uhmakkuuden, surun kokemusten ja osoitusten kautta. Omien sanojensa mukaan Kirsti ei esimerkiksi sopinut lainkaan yhteen koulutoveriensa kanssa. Hän koki, että oli saanut aivan erilaisen kasvatuksen kuin muut ja että sitä kautta hänelle oli muodostunut muun muassa aivan erilainen oikeudentunto kuin muille, eikä hän muun muassa tästä syystä tullut toimeen luokkatovereidensa kanssa.⁹³

Kirstin kirjoituksista näkyy myös hyvin ristiriitainen suhtautuminen ystävyys-suhteisiin, sillä toisinaan Kirsti kirjoitti, ettei hänellä oikein ollut ystäviä ja että hän oli hyvin yksinäinen. Toisaalta välillä hän kirjoitti, kuinka vietti aikaa joidenkin ystäviensä kanssa ulkoillen tai toinen toistensa luona kyläillen. Lisäksi hän mainitsi toisinaan kirjoittavansa kirjeitä joillekin ystävilleen. Kirsti koki, että vain harvat ihmiset oikeasti ymmärsivät häntä, ja päiväkirjojen puhtaaksikirjoituksen yhteydessä Kirsti kommentoi, kuinka hän oli menettänyt myöhemmässä vaiheessa lähes kaikki nuoruuden aikaiset ystävänsä, osan kuollessa, osan hylätessä hänet, ainakin hänen oman kokemuksensa mukaan. Vain palvelija oli enää hänen seuranaan.⁹⁴

Lukuvuoden 1916–1917 aikana Kirstiin suuresti vaikuttava ympäristö oli Ristiinassa sijaitseva Gulinin pappila ja siellä muodostuneet erilaiset suhteet pappilan väen ja Kirstin välillä. Kirstin kokemuksia ja päiväkirjakertomusta ohjailivat kyseisen lukuvuoden ajan erityisesti ystävyydeksi muodostunut suhde kotiopettajatar Ruth Törnvaltiin sekä kuvaukset Kirstiä kiusoittelevasta pappilan pojasta Eeliksestä.

Päästessään pappilaan Kirsti pystyi vihdoinkin aloittamaan päiväkirjansa kirjoittamisen.⁹⁵ Kertomuksen aloitus itsestä ja omasta elämästä mahdollistui näin ollen tilanteessa, jossa Kirsti pystyi pääsemään tilaan, joka antoi hänen ottaa etäisyyttä häntä ja hänen kokemuksiaan aiemmin muovanneisiin henkilöihin ja muihin sosiaalisiin ympäristöihin.

⁹³ Teräsvuori 1: johdanto, 3.

⁹⁴ Teräsvuori 7: 8.5.1918, 1230.

⁹⁵ Ks. Teräsvuori 1: johdanto, 19.

Kirsti saapui äitinsä kanssa Ristiinaan Gulinin pappilaan lauantaina 2.9.1916. Pappilan väkeen Kirstin heidän luonaan asuessaan kuuluivat rovasti Arthur Lorentz Gulin (1855–1925) ja ruustinna Bertha Kristina Gulin (o.s. Sarlin) (1864–1939), joita Kirsti kutsui päiväkirjassaan sedäksi ja tädiksi, sekä heidän lapsistaan Eelis Gideon (1893–1975), Lennart Bernhard (1901–1996), Aino Kaarina Amanda (1904–1922) ja Anna Kristina (1908–1927), joka Kirstin päiväkirjoissa oli kirjoitettu muotoon Anna-Stiina tai Tiiva⁹⁶, joka oli hänen lempinimensä. Perheeseen kuului lisäksi kolme veljeä, Eero Arthur (1885–1962), Walter Alexander (1888–1955) ja Lauri Johannes (1890–1955). Walter vieraili pappilassa silloin tällöin perheensä kanssa, ja Laurista ei tiedetty tuolloin, missä hän oli. Kirsti kommentoi päiväkirjaansa Laurin olinpaikan epäselvyyttä: ”Se oli sen ajan puhetta. Hän siis oli Saksassa.”⁹⁷ Kirstin kommentin mukaisesti Lauri oli Saksassa jääkärikoulutuksessa, jonka aloitti kaiken kaikkiaan 1 890 suomalaista vapaaehtoista vuosina 1915–1918, pitkälti salaisen värväyksen tuloksena.⁹⁸ Eeroa Kirsti ei päiväkirjoissaan maininnut lainkaan.

Lisäksi pappilassa asustivat Kirstin siellä ollessa ruustinnan sisar Maria Sarlin (1852–1934), Kirstin kirjoituksissa Marja-täti,⁹⁹ ja Kirstiä hieman myöhemmin saapunut kotiopettajatar Ruth Törnvall. Pappilassa asui myös joukko palvelijoita, ja vierailijoita pappilassa kävi lähes joka päivä, mikä toisaalta rasitti Kirstiä suuresti.¹⁰⁰

Saapuessaan pappilaan Kirsti kirjoitti erilaisia ensihumioita siellä asuvista ihmisistä. Anna-Stiinaa, joka oli tullut erään neiti Lindeqvistin kanssa Kirstiä ja hänen äitiään Juurisalmen rantaan vastaan, Kirsti kuvaili muun muassa näin: ”Tämän [Anna-Stiinan] olin huomannut heti rantaan tultuamme – hän oli hyvin huomiotaherättävä. Hän oli pieni ja lihava, kansallispuku päällä, kasvot täynnä kesakoita. Tyttö parka oli ruma. Kuvis- sa joskus näkee hänen näköisiään lapsia. Anna-Stiina oli kuin pikku ruustinna.”¹⁰¹ Ruustinnaa Kirsti puolestaan kuvasi seuraavasti:

Hän näytti mielestäni hyvin omituiselta ensi silmäyksellä, mutta vähitellen hänen ulkonäköönsä tottui. Pitkä, kauhean lihava ihminen ja kummallisen kalpea, päällä musta silkkipuku, joka ei ollenkaan pukanut häntä. Hän menikin kohta sitä muuttamaan. Mutta iloinen ja ystävällinen tämä ruustinna oli ja toivotti sydämellisesti tervetulleiksi.¹⁰²

⁹⁶ Ks. esim. Teräsvuori 1: johdanto, 20.

⁹⁷ Teräsvuori 1: johdanto, 14.

⁹⁸ Lauerma 1975, 17–20.

⁹⁹ Ks. esim. Teräsvuori 1: johdanto, 25.

¹⁰⁰ Ks. esim. Teräsvuori 2: 30.1.1917, 347.

¹⁰¹ Teräsvuori 1: johdanto, 20.

¹⁰² Teräsvuori 1: johdanto, 22.

Kirsti jatkoi: ”Rovasti oli myöskin iso ja lihava, iloinen ja ystävällinen, mutta hänen kasvonsa olivat punaiset. Tämä siis oli se ”Runeberg”, johon Olla aikoinaan niin oli ihastunut.”¹⁰³

Tällä tavoin Kirsti esitteli lukijalle osan pappilaan sijoittuvan päiväkirjakertomuksensa hahmoista. Kuvailut olivat eläväisiä, suorasukaisia ja kaunistelemattomia sekä pitkälti henkilöiden ulkomuotoon kiinnittyneitä. Kirstin kokema arvostelu jatkui hänen kertomuksessaan muita arvostelevana kommentointina, vaikka hän kuvaili myös henkilöiden hyviä puolia. Kirsti teki tarkkoja huomioita ympäristöstään, välittäen ne tekstiinsä, tehden muun muassa esitellyistä hahmoista eläväisemmän ja helpommin lähestyttävän tuntuista. Tosin Kirstin tyyli kirjoittaa ja kuvailla muita ja itseään oli paikoitellen jopa (itse)ironista, minkä voi lukea osittain mielestäni myös edellä mainituista kuvailuista. Tämä kertoi eräänlaisesta pistävästä huumorista, jota Kirsti käytti eräänä tyylikeinona kirjoituksissaan.

Miia Votka kirjoittaa, kuinka fiktiivisen kertomuksen kaikkitietävän kertojan tapaan päiväkirjan kirjoittaja saattaa kuvailla ja esitellä esimerkiksi perhettään, ystäviään ja tuttaviaan. Tällöin kertoja taustoittaa kertomuksen hahmoja nimenomaan jollekin toiselle, ikään kuin ulkopuoliselle lukijalle. Kaikkitietävän kertojan käsite on kuitenkin ongelmallinen päiväkirjan kerrontarakenteessa. Kertoja on itse tiiviisti mukana tapahtumissa, eikä hän tiedä toisten ajatuksia, aikeita ja tunteita. Vatkan mukaan kertoja kannattaakin luokitella pikemminkin tietämykseltään rajoittuneeksi kertojaksi.¹⁰⁴ Eeva Jokisen mukaan päiväkirjan kertoja voi kuitenkin olla hyvin lähellä kaikkitietävää, havaintoihinsa ja itseensä luottavaa kertojaa.¹⁰⁵

Pappilassa vietetty ajanjakso muodostui Kirstille selvästi omaksi erilliseksi ajanjaksoon ja eräänlaiseksi selkeäksi osakertomukseksi laajemman omaa elämää käsittelevän päiväkirjakertomuksen sisällä. Pappilassa ollessaan Kirstin kirjoitukset olivat usein monen sivun mittaisia. Myös kirjoitusten sävy oli useasti jokseenkin iloisempi ja kevyempi kuin kotona, vaikka suruja, itkua ja epätoivon hetkiä mahtui joukkoon. Käsitykseni mukaan Kirsti viihtyi pappilassa hyvin, ja lähtiessään esimerkiksi joululoman viettoon kotiin häntä kehoitettiin olemaan siellä yhtä iloinen kuin hän oli pappilassa ollessaan ollut.¹⁰⁶

Ruthista muodostui Kirstille läheinen ystävä pappilassa olon aikana, ja heidän välinen ystävyytensä jatkui myös pappilasta lähdön jälkeen, tosin jossakin vaiheessa yhtey-

¹⁰³ Teräsvuori 1: johdanto, 22.

¹⁰⁴ Ks. Votka 2005, 147–148, 150.

¹⁰⁵ Jokinen 2004, 130.

¹⁰⁶ Teräsvuori 2: 15.12.1916, 264.

denpito ilmeisesti lakkasi.¹⁰⁷ Ritva Hapuli ja Maarit Leskelä-Kärki kirjoittavat, kuinka Virginia Woolfin mukaan vielä 1900-luvun alussa kirjallisuudesta puuttuivat lähes kokonaan naisten välisen ystävyys ja läheisyyden kuvaukset, mutta kuten muun muassa Kirstin päiväkirja-aineisto osoittaa, löytyi tällaisia kuvauksia ainakin päiväkirjojen sivuilta.¹⁰⁸

Kirstin sanojen mukaan he sopivat Ruthin kanssa hyvin yhteen, sillä he olivat saaneet ainakin pääpiirteissään samanlaisen kasvatuksen.¹⁰⁹ Kirsti ja Ruth viettivät pappilassa niin paljon aikaa keskenään, että heidät saatettiin Kirstin sanojen mukaan välillä jopa sekoittaa toisiinsa. Kirstin kirjoittaessa omista havainnoistaan ja tunnoistaan niihin kietoutui usein myös Ruth: ”Ylihuomenna on tädin nimipäivä. Vieraita kutsutaan. Se ei miellytä Ruthia ja minua”¹¹⁰ tai ”Ruthin ja minun tukkani taitavat kohta harmaantua.”¹¹¹ Lisäksi Kirsti kirjoitti: ”Kun sanomalehdet kertoivat, että öljyä ei enää saada, tuli kaikkiin täällä säästämisen henki, ja niin minäkin Rutheineni tulin ruokasaliin lehtiä lukemaan.”¹¹² Minusta oli tullut me, ainakin hetkellisesti. Ruthista muodostui Kirstille myös tärkeä puhekuppani, jolle hän pystyi kertomaan erilaisista ikävistä asioistaan. Kirstin Helsinkiin paluun lähestyessä tyttöjen välinen ystävyys kuitenkin hieman rakoili, sillä Kirsti kirjoitti, kuinka oli huomannut Ruthissa erään hyvin ikävän puolen, nimittäin ivallisuuden, joka kohdistui Kirstin kokemuksen mukaan usein häneen ja joka repi hänen sydäntään.¹¹³

Pappilan poika Eelis esiintyi myös useasti Kirstin päiväkirjakertomuksessa, ja Kirsti kirjoitti muun muassa erilaisista kepposista, joita Eelis hänelle teki. Kirstin ja Eeliksien välinen suhde oli Kirstin kirjoitusten mukaan usein puheenaiheena toisten yrittäessä vakuuttaa Kirstiä siitä, että heidän välillään oli enemmän kuin kaveruutta. Kirsti tosin kielsi tämän aina jyrkästi, mutta kirjoitti, kuinka lukiessaan päiväkirjojaan huomasi, kuinka paljon Eelis niissä tosiaan esiintyi. Tästä olisi ulkopuolinen lukija saanut Kirstin mukaan aivan vääränlaisen kuvan.¹¹⁴ Kuitenkin Kirsti jatkoi Eeliksestä ja häneen liitty-

¹⁰⁷ Ks. Teräsvuori 8: 16.6.1918, 1312.

¹⁰⁸ Hapuli & Leskelä-Kärki 2005, 75–76.

¹⁰⁹ Teräsvuori 1: 30.9.1916, 57.

¹¹⁰ Teräsvuori 2: 30.1.1917, 347.

¹¹¹ Teräsvuori 2: 2.2.1917, 351.

¹¹² Teräsvuori 2: 22.2.1917, 385–386.

¹¹³ Ks. Teräsvuori 2: 9.2.1917, 366; Teräsvuori 3: 13.5.1917, 601; Teräsvuori 3: 14.5.1917, 602–605.

¹¹⁴ Ks. esim. Teräsvuori 1: 6.11.1916, 131; Teräsvuori 2: 23.12.1916, 274; Teräsvuori 2: 5.2.1917, 360; Teräsvuori 2: 6.2.1917, 361; Teräsvuori 2: 4.3.1917, 424; Teräsvuori 2: 11.3.1917, 476–479; Teräsvuori 3: 29.3.1917, 529; Teräsvuori 3: 3.4.1916, 545–546; Teräsvuori 3: 5.4.1917, 548; Teräsvuori 3: 9.4.1917, 554; Teräsvuori 3: 1.5.1917, 584; Teräsvuori 3:

vistä tapahtumista kirjoittamista, ja joitakin heihin liittyviä tapahtumia Kirsti muisteli vielä kauan pappilasta palattuaan. Muun muassa eräästä ”avaimenreikäjupakasta”, jonka yhteydessä Eelis syytti Kirstiä hänen vakoilustaan huoneensa oven avaimenreiän läpi ja jonka tähden hän oli laittanut reikään paperilapputupon, Kirsti kirjoitti monen sivun verran, sen noustessa tarinan aiheeksi yhä uudestaan ja uudestaan, Kirstin mainitessa jopa kyseisen ”jupakan” vuosipäivän.¹¹⁵

Mielenkiintoista mielestäni on, vasten Kirstin ongelmallista suhtautumista ruokaan, että Eelikseen liittyvät kommentit ja tarinat liittyivät usein jollakin tavalla ruokaan. Esimerkiksi 8.9.1916 päiväkirjassa on seuraavanlainen merkintä:

Tytöt kävivät puolukassa ja toivat oikein kauniita, isoja marjoja tullessaan. Minä söin niitä niin paljon kuin kieleni sietä. Tämä tapahtui juuri ennen päivällistä. Päivällispöydässä oli ilo ylimmillään. Ruokana oli: 1) lammaslihaa perunamuhennoksen kera, 2) peltoherneitä, 3) riisiryynipuuroa (mutta kun ei kukaan olisi jaksanut sitä syödä, säästettiin se seuraavaksi päiväksi) ja 4) puolukkapiirakkaa. Eelis pakkasi omin lupinsa lautaselleni silpoherneitä ja piirakan päälle sokeria, minä tyrkytin hänelle vuorostani piirakkaa. Muut nauroivat meidän taistelullemme.¹¹⁶

Lisäksi tällaista ruokaan liittyvää leikittelyä, pelleilyä ja kamppailua esiintyi useassa muussa kohtaa, ja Kirstin kirjoitusten mukaan Eelis yritti monesti syöttää muun muassa karkkeja ja muita makeisia Kirstille. Ikään kuin ruokaan olisi näin ollen siirtynyt erilaisia, esimerkiksi tukahdutettuja ja kiellettyjä, tunteita. Toisaalta Kirsti kirjoitti, kuinka Eelis tuntui hänestä useasti vastenmieliseltä.¹¹⁷

Eelis muutti keväällä 1917, hieman ennen Kirstin kotiinpaluuta, Helsinkiin ilmeisesti kihlattunsa kanssa, mutta Kirsti kirjoitti näkevänsä hänestä yhä unia.¹¹⁸ Joskus Kirsti saattoi vielä törmätä Eelikseen kadulla, ja kirjoituksissaan hän muisteli tätä vielä useamman kerran. Kirstin pappilan aikaisessa päiväkirjakertomuksessa Eeliksien ja Kirstin väliset tapahtumat muodostivat näin ollen yhden merkittävän juonteeseen, jolloin Eeliksellä oli omalta osaltaan suuri vaikutus Kirstin kokemukseen ja kertomukseen.

4.5.1917, 586–591; Teräsvuori 3: 5.5.1917, 591; Teräsvuori 3: 6.5.1917, 591–592; Teräsvuori 9: 11.8.1918, 1487; Teräsvuori 9: 13.8.1918, 1496.

¹¹⁵ Ks. esim. Teräsvuori 2: 7.3.1917–10.3.1917, 446–466; Teräsvuori 3: 27.4.1917, 579–581; Teräsvuori 4: 22.9.1917, 731; Teräsvuori 4: 10.10.1917, 747; Teräsvuori 4: 26.12.1917, 885–886; Teräsvuori 6: 7.3.1918, 1063.

¹¹⁶ Teräsvuori 1: 8.9.1916, 34.

¹¹⁷ Ks. esim. Teräsvuori 1: 20.9.1916, 47; Teräsvuori 1: 22.10.1916, 103. Käsittelen Kirstin ongelmallista suhtautumista ruokaan lähemmin luvussa 3.

¹¹⁸ Ks. esim. Teräsvuori 6: 3.4.1918, 1112.

2.3. Keskellä suomalaisuuden ihannetta ja nousevaa porvaristoa

Kirstin suvun ja perheen toimintaa ja ajattelumaailmaa määritti niin yhteiskunnallisella kuin yksityiselläkin tasolla pitkälti fennomania. Se oli autonomian ajan Suomen merkittävin ja laajin kansallisuusliike, joka suuntautui paljolti sisäpoliittisiin ja kulttuurisiin kysymyksiin. Liikkeen uudistusten perimmäisenä kehyksenä oli kansan sivistäminen, valistaminen ja nostaminen kulttuurivoimaksi.¹¹⁹

Kirstin isänpuoleinen isoisä Carl Henrik Ståhlberg kuului ystäviensä J. V. Snellmanin, J. L. Runebergin ja Elias Lönnrotin kanssa 1800-luvun suomalaisuustyön ja sivistyneistön ensimmäisen sukupolven edustajiin. Carl vaikutti elämänsä aikana monin eri tavoin kansan sivistystyöhön ja edisti omalta osaltaan suuresti suomalaisen kulttuurin ja suomen kielen kehitystä sekä merkitystä. Hän oli myös muun muassa perustamassa Helsingin lyseota vuonna 1831, ja työskenteli siellä opettajana, ylisensorina, vararehtorina ja rehtorina. Myöhemmin hän toimi myös Viipurin lukion lehtorina ja rehtorina, kunnes viimeisinä vuosikymmeninään siirtyi Pielaveden kirkkoherraksi.¹²⁰

Suomenmielisyys siirtyi suvussa eteenpäin Kirstin isälle Henrikille, joka kasvoi hyvin kansallisisänmaallisessa ilmapiirissä. Hän oli omaksunut jo hyvin nuoresta lähtien suomalaisen puolueen näkemykset, arvot ja ihanteet, ja oli hyvin vakaumuksellinen ”suomettarelainen” koko ikänsä.¹²¹ Kuten olen jo maininnut, myös Kirstin äiti Beda oli hyvin suomalaisuusmyönteinen, ja perheellä oli muun muassa kulttuurifennomanian vaikuttajia tuttuina ja ystävinä, joten Kirsti kasvoi keskellä asenteita, joiden mukaisesti suomenmielisyys ja -kielisyys olivat tärkeitä arvoja. Tällä oli varmasti suuri vaikutus myös Kirstin omaan arvomaailmaan, asenteisiin, näkemyksiin ja kokemuksiin.

Kansallismieliseen ajatteluun kuului keskeisesti ajatus tyttöjen ja vaimojen roolista suomenkielisen kulttuurin ja isänmaallisuuden levittäjinä, joten tyttöjen koulutusta pidettiin sivistyneistöperheissä, kuten myös Kirstin perheessä, hyvin tärkeänä. Helsingin Suomalainen tyttökoulu, jota Kirsti koulun lopettamiseen asti kävi, oli hyvin suomalaisuusmyönteinen. Koulu yhdisti opetuksessaan kansallisuusaatteeseen tuoreita pedagogisia ihanteita, ja näin ollen opetusohjelmassa oli äidinkielellä, maantieteellä, historialla ja kielten (erityisesti saksan ja ranskan) opiskelulla vahva asema.¹²² Koululla oli myös

¹¹⁹ Ks. esim. Molarius 1999, 67–81; Vares 2005, 40–41. Ks. myös esim. Saukkonen 1997, 336–337; Vesikansa 1997, 16; Leskelä-Kärki 2006, 322.

¹²⁰ Kinnunen 1997, 7–9; Savolainen 2007, 1.

¹²¹ Kinnunen 1997, 9.

¹²² Ks. Leskelä-Kärki 2006, 93, 96. Vrt. tämän työn viite nro 60, jonka mukaisesti sanomalehdessä puhuttiin, kuinka muun muassa kielitaito ja historian tunteminen olivat vähäarvoisia taitoja tytöille.

läheinen suhde esimerkiksi Zacharias Topeliukseen (1818–1898), ja koulun juhlissa oli muun muassa tapana esittää hänen näytelmiään.¹²³

Suomessa 1800-luvun lopulta lähtien myös esimerkiksi lasten- ja nuortenkirjallisuus oli valjastettu osaksi suomalaisuusprojektia, mikä tarkoitti, että kirjoilla oli kasvattava, opettavainen ja suomen kielen taitoa kehittävä tehtävä. Lisäksi suomalaisissa 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun tyttökirjoissa valmistettiin tyttöjä muun muassa avioliittoon. Topelius korosti vahvasti uskonnollisen, isänmaallisen ja opettava sisällön keskeistä merkitystä kirjallisuudessa, ja niin sanottu ”topeliaaninen perintö” vaikutti yleiseen käsitykseen lasten- ja nuortenkirjallisuudesta ja sen tehtävistä varsinkin pitkään 1900-luvun alkuvuosikymmeninä.¹²⁴

Kirstin perheessä harrastettiin paljon kirjallisuutta ja luettiin innokkaasti muun muassa Topeliusta.¹²⁵ Myös Kirsti luki runsaasti, ja esimerkiksi Topeliuksen vaikutus näkyi Kirstin päiväkirjoissa paikoitellen hyvin topeliaanisena kuvailuna: ”Jää, metsän puut, kaikki oli niin runollisen kaunista. Mielessäni väikkyivät koko ajan Topeliuksen Talvi-iltain tarinat”¹²⁶, hän kirjoitti. Lisäksi hänen päiväkirjoissaan näkyy vaikutteita myös muusta niin sanotusta isänmaallisesta taiteesta. Kirsti oli tarkka omasta kielenkäytöstään ja sen oikeaoppisuudesta, ja välillä päiväkirjatekstien seassa saattoi olla huomautus, kuinka jokin lause oli hänen mielestään huonoa suomea.¹²⁷

Kirstin päiväkirjakertomuksessa näkyvät myös erilaiset yhteiskunnalliset levottomuudet ja muutokset. Vuoden 1917 maaliskuussa Venäjällä puhjennut vallankumous palautti Suomelle maaliskuun manifestilla autonomiset oikeudet. Tsaarin hallituksen kukistaminen johti erilaisten vaiheiden kautta loppujen lopuksi tilanteeseen, jossa suomalaiset jakaantuivat kahtia, punaisiin ja valkoisiin. Porvarit saavuttivat lokakuun 1917 vaaleissa enemmistön ja miehittivät senaatin, ja marraskuun 1917 suurlakon jälkeen jako oli käytännössä tapahtunut. Suomi itsenäistyi 6.12.1917 ja vajaan kahden kuukauden jälkeen, tammikuussa 1918, Suomessa syttyi sisällissota.¹²⁸ ”Kohta kai meidän isänmaamme on sotänäyttämö”¹²⁹, Kirsti kommentoi.

Kirsti kirjoitti päiväkirjaansa kevättalven 1918 tapahtumia hyvin kiihkeällä rytmillä. Kirjoituksista kävi muun muassa ilmi, kuinka heidän tuli jatkuvasti säädellä ja punnita elintarvikkeita ja kuinka esimerkiksi jauhoista ja leivästä oli pulaa. Kirsti kirjoitti, kuin-

¹²³ Tuulio 1959, 102–104, 117.

¹²⁴ Ks. esim. Heikkilä-Halttunen 2000, 64–65, 73; Lappalainen 2015, 78, 96.

¹²⁵ Ks. Kinnunen 1997, 11, 14.

¹²⁶ Teräsvuori 1: 21.11.1916, 176.

¹²⁷ Ks. esim. Teräsvuori 10: 13.8.1918, 1501.

¹²⁸ Ks. esim. Kinnunen 1997, 33.

¹²⁹ Teräsvuori 5: 27.1.1918, 970.

ka he äitinsä kanssa olivat piilottaneet jauhoja tiukan säännöstelyn vuoksi tyynyihin. Maitoa saatiin erittäin harvoin, ja Kirstin mukaan oli onnen päivä, kun he saivat ostaa kermaa, smetanaa ja verta. Monet näkivät nälkää, mutta Kirstin perheellä oli kuitenkin enemmän ruokaa kuin monella muulla, mikä johtui Kirstin mukaan siitä, että he olivat säästäväisiä ja harkitsevia.¹³⁰

Kirsti ilmaisi usein katkeruuttaan esimerkiksi punaisia kohtaan, ja hän kirjoitti muun muassa ulkonaliikkumiskielloista ja sotaverhoista, joita ilman ei saanut pimeällä sytyttää valoa huoneeseen. Huhtikuussa 1918 hän kirjoitti, kuinka saksalaiset olivat viimein tulossa auttamaan, mikä oli hänen mukaansa viimeinen keino punaisista pääsemiseksi.¹³¹ Sodan eräänlaisia ratkaisuhetkiä Kirsti kuvasi päiväkirjaansa seuraavanlaisesti:

Siinä minä istuin ihan läpinäkymättömässä pimeydessä kuunnellen murhavehkeiden ulvontaa. Mutta miten koetinkin ymmärtää sitä, että minä, Kirsti, olin nyt sodan keskellä, en tainnut sitä käsittää. Pelkoa en tuntenut muuta kuin vankien tähden. Olisin saattanut nauraa ja laskea leikkiä. ”Ei-köhän punakaartilaistenkin sydän nyt läpätä?” sanoi silloin äiti. Niin, siinäpä sen oli! Me saatoimme olla niin varmoja, kuin ihminen voi olla siitä, että valkoiset voittaisivat, ja siksi ei pelosta ollut tietoa. ”Siellä toiset taistelevat, ja me istumme tässä odottaen valmista”, virkkoi äiti taaskin. Niin, niitä uhreja, joita tämä vie! Sitä ei ollut lysti ajatella. [--] Kaupunki on antautunut. [--] En voinut olla tuntematta hiljaista kaameutta rinnassani, kun katselin ulos. Oli melkein pimeää, ainoastaan Nikolainkirkon ja teollisuuskoulun ääriiviivat kuvastuivat synkkinä ja juhlallisina taivasta vastaan. Ja tulipalo siellä kaukana Kirkkokadun päässä ikäänkuin tulisin silmin tarkasteli, mitä tämä synkkä yö kitki sisäänsä. [--] Menimme levolle siinä uskossa, että olimme valkeita.¹³²

Levottomuudet kuitenkin jatkuivat vielä useamman viikon, sotamiesten liikkuesssa jatkuvasti kaduilla ja laukausten äänten kaikuessa ilmassa. Lopulta toukokuun puolessavälissä tilanne rauhoittui sodan loppuessa. Kirsti kirjoitti, kuinka hän halusi kovasti mennä katsomaan Mannerheimiä ja tämän sotajoukkoja ja kuinka hänen mielensä oli sinivalkoinen. Lisäksi Kirsti kirjoitti, kuinka Suomen lipun osalta oli päädytty punaisen leijonalipun sijasta sinivalkoiseen lippuun, mikä oli hänen mielestään oikea ratkaisu. 19.5.1918 Kirsti kirjoitti juhlalliseen sävyyn, kuinka hän katsoi ihailleen hulmuavaa Suomen lippua.¹³³

Kirstin nuoruuden päiväkirjoissa oli näin ollen myös vahva historian diskurssi etenkin sisällissodan aikana, tai vapaussodan niin kuin Kirsti ajanmukaisesti ja voittajan

¹³⁰ Ks. esim. Teräsvuori 5: 29.1.1918, 938; Teräsvuori 5: 6.2.1918, 1009–1010; Teräsvuori 6: 2.4.1918, 1111; Teräsvuori 7: 5.5.1918, 1120–1221.

¹³¹ Ks. esim. Teräsvuori 6: 4.4.1918, 1117–123; Teräsvuori 7: 2.5.1918, 1214.

¹³² Teräsvuori 6: 12.4.1918, 1157–1160.

¹³³ Ks. Teräsvuori 6: 13.4.1918, 1161–1164; Teräsvuori 7: 16.5.1918, 1247; Teräsvuori 7: 19.5.1917, 1256; Teräsvuori 7: 28.5.1918, 1276.

totuuden näkökulmasta sodan nimesi. Historian diskurssilla tarkoitan sellaisia historioivan kerrontatavan hyödyntämisen keinoja, joissa kertoja eli Kirsti valitsi kerrottavaksi historiallisina pitämiään tapahtumia. Tällöin päiväkirj kirjoittamista ohjasi halu nostaa nykyisyydestä esiin historiallisia elementtejä ja muuttaa nykyisyyttä historiankuvaukseksi. Kirsti ikään kuin välitti päiväkirjansa kautta lukijoille tietoa historiallisina pitämistään tapahtumista, jolloin hän toimi eräänlaisena aikansa dokumentaristina ja historian tapahtumasarjojen todistajana. Tuo historia, jonka osaksi Kirsti itsensä kirjoitti, ei kuitenkaan ollut kaikkien yhteisesti jakama, vaan historian esitys, joka oli tuotettu tietystä aatemaailmasta käsin. Tapahtumat olivat kuitenkin vahvasti läsnä Kirstin elämässä, joten ei ole ihme, että ne liittyivät oleellisesti myös hänen päiväkirjakertomukseensa. Kokemusten kirjoittaminen ja tällä tavoin niiden purkaminen ja käsitteleminen oli osaltaan myös terapeutista toimintaa, jonka avulla monien levottomien tapahtumien keskellä eläminen muuttui ainakin osittain helpommaksi käsittää ja jäsentää.¹³⁴

Kaiken kaikkiaan suomalaisuuden ja kansallisisänmaallisuuden ihanteet sekä arvot olivat kiinteä osa Kirstin elämää. Ne ohjasivat omalta osaltaan Kirstin kirjoittamista ja kertomuksen luomista itsestä, elämästä ja kokemuksista. Kirstin tarve toimia eräänlaisena aikansa dokumentaristina oli myös ilmeinen, sillä hän kirjasi erilaisia historiallisina pitämiään tapahtumia tarkasti ylös päiväkirjansa sivuille.

---

¹³⁴ Ks. Sääskilahti 2011, 282–286.

3. SAIRASTUMINEN, MIELEN AILAHTELEVVUUS JA MUUTOKSET ELÄMÄSSÄ

3.1. Koulun loppu ja arjen uudet kuviot

Kirstin oli määrännyt maalle lepäämään tohtori Karolina Eskelinen. Hän oli ensimmäinen lääkäri, joka ymmärsi Kirstiä tämän omien sanojen mukaan.¹³⁵ Maaseudun luonto nähtiin parantavana voiman lähteenä, ja parhaimmillaan luonnonestetiikan koettiin auttavan esimerkiksi henkisen tasapainon saavuttamisessa.¹³⁶

Eskelinin määräys kertoo siitä, kuinka porvaristolla oli mahdollisuus käydä hoidattamassa itseään muun muassa maaseudulla tai kylpylöissä. Heillä oli siis paremmat edellytykset potea sairautta, kun taas työväen kohdalla elantoon vaikutti konkreettisesti yksikin vuoteessa vietetty päivä. Näin ollen sairastaminen oli sidoksissa yhteiskunnalliseen asemaan, kuten kulttuurihistorioitsija Anu Salmela huomauttaa.¹³⁷

Näin Kirsti oli päätenyt Ristiinaan Gulinin pappilaan, jossa oli aikaisemminkin ollut ”heikkoja tyttöjä [--] vahvistumassa”.¹³⁸ Tällainen ”heikon tytön” diskurssi on mielestäni nähtävissä osana 1800- ja 1900-lukujen taitteessa naisille ominaiseksi määriteltyä fyysistä tai terveydellistä haurautta, jonka avulla ylläpidettiin ajan ihanteeseen kuulunutta käsitystä sukupuolten välisistä eroista. Tämän käsityksen mukaisesti mies nähtiin

¹³⁵ Teräsvuori 1: johdanto, 4. Tämän lääkärinmääräyksen jälkeen Beda alkoi aktiivisesti kysellä sopivaa lepopaikkaa Kirstille. Paikan löytäminen osoittautui kuitenkin suhteellisen haasteelliseksi ja Kirstille myös osittain epämiellyttäväksi. Kirsti kommentoi asiaa päiväkirjassaan seuraavasti: ”Jo ennen Pälkäneelle [Beda, Kirsti ja Armo viettivät kesää muun muassa tuttavien ja sukulaistensa luona Pälkäneellä, Mikkelissä ja Savossa] menoamme äiti oli ottanut tavakseen kysyä jokaiselta vastaantulevalta ihmiseltä, tietäisikö tämä jotakin sopivaa paikkaa maalla, jonne minut olisi voitu lähettää taloksi. Otavaan tultuamme tämä kyseleminen yltyi kuin Rytkösen tanssi. Minusta oli ilkeätä kuulla itsestäni puhuttavan, ja varsinkin tämä asia oli minulle vastenmielinen. Siitä vitsailtiin niin paljon.” Teräsvuori 1: johdanto, 7–8. Monessa ehdotetussa paikassa ei ollut tilaa eivätkä esimerkiksi sukulaispaikat tulleet Kirstin eikä Bedan mielestä kysymykseen. Paikassa tuli olla myös nuorta seuraa Kirstille mutta ei kuitenkaan pelkästään poikapuolista. Kirstin omat kriteerit paikan suhteen olivat myös suhteellisen korkealla, sillä erästä paikkaa ehdotettaessa Kirsti kieltäytyi ehdottomasti edes harkitsemasta sitä toden: ”Siinä talossa puhutaan niin kimakalla äänellä, että minä en voisi sitä kestää.” Teräsvuori 1: johdanto, 14.

¹³⁶ Ks. esim. Rosengren 2003, 22, 52–53.

¹³⁷ Ks. Salmela 2015, 118. Karin Johannisson kirjoittaa, kuinka esimerkiksi erilaisista parantoloista tuli pakopaikkoja herkille ja hennoille yläluokkaisille naisille 1800-luvun lopulla, jolloin parantoloita syntyi runsaasti Eurooppaan. Ne olivat turvallisia tiloja voimattomuuden kokemiselle ja levolle, ja ne sijaitsivat luonnollisesti kaukana sairastuttavasta ja likaisesta kaupungista. Johannisson 1994, 74, 265. Mielenkiintoista myös on, kuten Jasmine Westerlund kirjoittaa, kuinka 1900-luvun alkupuolen naistaiteilijaromaaneista ja muusta kirjallisuudesta löytyy toistuvasti mainintoja parantoloista, raittiin vuoristoilman ja levon tarpeesta sekä sairauksista, kuten huonoista hermoista ja keuhkotaudista. Westerlund 2015, 133.

¹³⁸ Teräsvuori 1: johdanto, 9–10.

vahvana ja nainen heikkona. Naiset määriteltiin muun muassa hauraiksi, heikoiksi ja passiivisiksi, ja he joutuivat aika ajoin vetäytymään sosiaalisesta elämästä erilaisten särkyjen, kuukautiskipujen ja muiden ”naisten vaivojen” tähden. Esimerkiksi hermostuneisuus, hystertia ja neurastenia¹³⁹ eli hermoheikkous, jonka oireita olivat muun muassa voimattomuus, päänsärky, väsymys, vatsavaivat, unettomuus ja alakuloisuus, joista Kirstikin sanojensa mukaan kärsi, olivat helposti sovitettavissa tähän ajan naiskuvaan, jolloin sairaudesta tuli osa naiseutta.¹⁴⁰ Toisaalta Suomessa ja muissa Pohjoismaissa myös ahkeruus ja työ nähtiin 1900-luvun alussa usein normatiivisen naiseuden perustana, kuten olen aiemmin tuonut ilmi, jolloin normatiivinen naiseus ei ollut suinkaan yksiselitteinen. Näin ollen käsitys naisen hauraudesta, heikkoudesta ja passiivisuudesta konstruointiin sekä suhteessa lujarakenteiseen työläisnaiseen että tämän vastakohtaksi.¹⁴¹

Ristiinaan päästyään Kirsti alkoi kirjoittaa päiväkirjaa, mille oli nyt vihdoinkin aikaa:

Monta monituista kertaa olin ajatellut, että minun olisi pitänyt ruveta pitämään päiväkirjaa tai ainakin sentapaista, mutta siitä ei vaan tullut mitään. Ja kuitenkin minulla olisi ollut niin paljon kirjoitettavaa! Tämä ”paljon” olisi suurimmaksi osaksi ollut ikävää lajia, suruja ja huolia, valituk-sia, moitteita ja sisunpurkauksia koulua ja sen sekä oppilaita että varsinkin opettajia kohtaan. Lienee montakin syytä siihen, miksi en ruvennut tekemään muistiinpanoja. Tärkein syy on se, että minulla ei ollut aikaa. Koulu vei voimani, haluni, harrastukseni, aikani; se vei enemmänkin, se vei elämäniloni ja nuoruudeniloni. Aina, kun kuulin nuoruutta ylistettävän, koski se minuun kipeästi. Koulu teki minusta umpimielisen, ilkeän kummallisen ihmisen, jota eivät toiset ymmärtäneet.¹⁴²

Kirsti oli menestynyt koulussa erinomaisesti, ja häntä kutsuttiinkin yleisesti luokan priimukseksi. Koulu oli kuitenkin tuottanut myös suurta tuskaa Kirstille ja vei häneltä koko elämänilon. Kirsti koki, että hänen epätoivonsa kohosi huippuunsa kevätlukukaudella 1916. Koko edeltävä lukuvuosi oli ollut hänen sanojensa mukaan kaikista kamalin, eikä päivääkään mennyt ilman itkua ja epätoivoa.¹⁴³

Viimeinen päätös Kirstin koulunkäynnille syntyi lukuvuoden 1916–1917 välisellä joululomalla, jota Kirsti oli Ristiinasta tullut viettämään kotiin Helsinkiin. Tammikuus-

¹³⁹ Naisten tautina neurastenia otti hysterian paikan sellaisten naisten joukossa, jotka eivät eläneet naiselle sopivaksi katsottua elämää ja tämän vuoksi uuvuttivat itsensä. Suomessa sairailoissa neurasteniaa ja hysteriaa diagnosoitiin 1800-luvun lopulta alkaen. Raja neurastenian ja hysterian välillä oli hyvin häilyvä, vaikka neurasteniadiagnoosit lisääntyivät samaan aikaan kun hysteriadiagnoosit vähentyivät. Uimonen 1999, 75–79, 88, 141–142, 147. Ks. myös esim. Häggman 1994, 75.

¹⁴⁰ Johannisson 1994, 71, 74, 125–128; Uimonen 1999, 75; Salmela 2015, 117.

¹⁴¹ Ahlbeck-Rehn 2006, 122–123; Leskelä-Kärki 2006, 617–618; Ahlbeck-Rehn & Tuohela 2008, 68–69.

¹⁴² Teräsvuori 1: johdanto, 1.

¹⁴³ Teräsvuori 1: johdanto, 1.

sa 1917 Ristiinaan paluun koittaessa vanhemmat olisivat halunneet Kirstin ottavan mukaan koulukirjoja, jotta hän olisi voinut suorittaa joitakin koulukursseja kevään aikana Ristiinasta käsin. Kirsti ei voinut kuitenkaan kestää edes ajatusta koulukirjojen mukaan ottamisesta, vaan romahti täysin. Päiväkirjan sivut täyttyivät epätoivoisista kirjoituksista siitä, kuinka koulu oli Kirstille pelkkää surua ja murhetta ja kuinka puhe koulun jatkamisesta sai Kirstin itkemään katkerasti.¹⁴⁴ Tutkimukseni kohteena olevan päiväkirja-aineiston perusteella ei ole kuitenkaan mahdollista hahmottaa tarkempia syitä sille, mitä koulussa loppujen lopuksi oikein tapahtui ja mikä sai Kirstin kokemaan koulunkäynnin niin vastenmieliseksi, ettei hän pystynyt sitä jatkamaan.

Lopulta Kirstin lujan tahdonvoiman avulla vanhemmat suostuivat siihen, ettei hänen tarvinnut ottaa koulukirjoja mukaansa, vaikka he samalla toivoivat, että Kirsti kävisi myöhemmin koulun loppuun. Päätös oli suuri voitto Kirstille.¹⁴⁵ Näin ollen hän ei ikinä valmistunut tyttökoulusta eikä hän opiskellut itselleen mitään ammattia, eikä hän ilmeisesti ollut koskaan missään töissä kodin ulkopuolella. Sen sijaan hänelle määrättiin vastoin hänen omaa tahtoaan aikuisiällä holhoojia, joista yksi oli hänen veljensä Kaarlo. Lisäksi hänet laitettiin 1940-luvulla vuosiksi mielisairaalaan, tämäkin vastoin hänen omaa tahtoaan, ensin Nikkilään ja sen jälkeen Tammisaareen.¹⁴⁶

Koulun lopettaminen oli yksi suuri käännekohta Kirstin elämässä. Hän sai tahtonsa läpi eikä hänen tarvinnut enää palata kouluun, joka hänen sanojensa mukaan oli kaiken pahan alku ja suuri syy hänen tuskaansa sekä pahaan oloonsa.¹⁴⁷ Loppujen lopuksi hie-
man yllättäväkin elämänmuutos toi omia haasteitaan Kirstin elämään mutta yleisesti ottaen hän koki kirjoitustensa perusteella muutoksen käänteentekevä¹⁴⁸ ja monin puolin positiivisena asiana. Narratiivista tutkimusta tehnyt sosiaalipsykologi Vilma Hänninen puhuu haastavista ja yllättävistä elämänmuutoksista, jotka saattavat muuttaa ihmisen omat arvojärjestelmät. Muutokset koetaan kuitenkin usein positiivisina ja käänteentekevinä asioina, ja ne voivat johtaa uudenlaisiin ja toivottuihinkin mahdollisuuksiin sekä elämän hahmotuksiin.¹⁴⁸ Kirstille muutos tarkoitti muun muassa sitä, että hän pystyi aloittamaan yhden suurista mielihaluistaan eli päiväkirjan kirjoittamisen ja näin ollen

¹⁴⁴ Teräsvuori 2: 1.1.1917, 294.

¹⁴⁵ Teräsvuori 2: 13.1.1917, 300–302. Perheenjäsenet puhuivat vielä moneen otteeseen Kirstin koulun jatkamisesta mutta Kirsti oli päätöksensä lopettamisen suhteen tehnyt ja tuo päätös pysyi. Kirsti kommentoi päiväkirjassaan erästä keskustelua, jota Beda ja Armo olivat käyneet kyseisestä aiheesta: ”Minä tietysti vaikenen kuin hauta enkä anna noiden puheiden koskea itseeni.” Teräsvuori 4: 30.10.1917, 776.

¹⁴⁶ Ks. esim. kirjekonsepti Kirstiltä tohtori Erkki Backmanille, helmikuun loppu 1941; kirjekonsepti Kirstiltä tohtori Nils Poppiukselle, syyskuu 1945; kirjekonsepti Kirstiltä Allille, 2.5.1946.

¹⁴⁷ Ks. esim. Teräsvuori 4: 15.11.1917, 815.

¹⁴⁸ Hänninen 2003, 66.

toteuttamaan haaveensa kirjoittamisesta, vaikka koulun lopettamisen jälkeen hän edelleen koki usein, ettei kirjoittamiselle tahtonut jäädä tarpeeksi aikaa muiden velvoitteiden vuoksi: ”Minulla on kaksi suurta mielihalua, joista varsinkaan toisen toteuttamiseen ei milloinkaan tule aikaa: tahtoisin olla ulkona mahdollisimman paljon sekä tahtoisin kirjoitella – milloin on mitäkin kirjoittamista – silloinkun on siihen halua.”¹⁴⁹

Miia Votka näkee, että päiväkirjan kirjoittamisen motiivina voi olla oman kirjallisen ilmaisun harjoittaminen mutta tämän lisäksi myös esimerkiksi yksinäisyyden tunteen loitontaminen.¹⁵⁰ Kirstille päiväkirja muodostui koulun lopettamisen jälkeen tärkeäksi kirjoittamisen alustaksi, mutta myös eräänlaiseksi toveriksi ja puhekumppaniksi, jolle hän sai purkaa ajatuksiaan, kokemuksiaan ja tunteitaan. Päiväkirjalle hän kelpasi juuri sellaisena kuin hän oli ilman sen suurempia selityksiä ja ymmärtämättömyyden tunteita. Päiväkirjan kirjoittaminen osoitti Kirstin elämän olevan edelleen merkityksellistä ja arvokasta, sillä kuten Anna Kuismin kirjoittaa, päiväkirjan kirjoittaja kokee elämänsä olevan tarpeeksi tärkeää ja arvokasta sen ylöskirjoittamista varten.¹⁵¹ Näen, että päiväkirjan kirjoittaminen toimi Kirstille myös toiseen suuntaan, sillä itsessään elämän ylöskirjoittaminen toi merkitystä ja sisältöä hänen elämäänsä. Hän siis sekä osoitti elämänsä tärkeyden ja arvokkuuden että rakensi elämästään tärkeää ja arvokasta päiväkirjakirjoittamisen avulla.

Ristiinassa arki muodostui tavallisesti kanssakäymisestä muiden asukkaiden ja papilassa käyvien vieraiden kanssa, ruokailuista, jotka olivat usein hankalia Kirstille, sillä hän ei pystynyt sanojensa mukaan syömään kaikkia ruokia¹⁵², ulkoilusta, erilaisten pelien (etenkin kirjailijapelin¹⁵³, jossa Kirsti oli erittäin hyvä) pelaamisesta, musiikista, lukemisesta, saunomisesta, käsitöiden tekemisestä ja kirjoittamisesta. Herätysten ja nukkumaanmenoaikojen kanssa noudatettiin tarkkaa rytmiä, tosin Kirsti valvoi usein nukkumaanmenoajan jälkeen huoneessaan kirjoittamassa ja lukemassa. Tarkat rutiinit, kelloitettu vuorokausirytmä ja toimeliaisuus pitivät yllä arkielämää sekä loivat elämään järjestystä.¹⁵⁴

Kirstin päiväkirjan sivut täyttyivät usein monen sivun mittaisista arkisista kertomuksista siitä, mitä päivän mittaan oli tapahtunut. Kirjoitukset sisälsivät usein toistoa,

¹⁴⁹ Teräsvuori 8: 8.6.1918, 1301.

¹⁵⁰ Votka 2005, 98.

¹⁵¹ Makkonen 1993, 374.

¹⁵² Kirsti ei esimerkiksi pystynyt syömään lainkaan suurustettuja marjasoppia. Ks. esim. Teräsvuori 1: johdanto, 22.

¹⁵³ Kirjailijapeli oli jonkinlainen korttipeli, jossa oli eri kirjailijoihin liittyviä pakkoja. Pakat yritettiin saada täyteen keräämällä tiettyyn kirjailijaan liittyvät kortit samaan pakkaan. Ks. esim. Teräsvuori 1: 13.10.1916, 82; Teräsvuori 2: 4.2.1917, 356; Teräsvuori 3: 14.5.1917, 602–605.

¹⁵⁴ Ks. esim. Honkasalo 2008, 212–214. Ks. myös esim. Haavisto 2011, 94.

joka Christina Sjöbladin mukaan on yleistä päiväkirjoille, jotka toimivat kirjoittajansa arkipäivän kuvaajina.¹⁵⁵ Toistolla Kirsti mahdollisesti loi eräänlaista jatkuvuutta elämänsä, joka saattoi näyttäytyä uudessa elämäntilanteessa osittain irralliselta ja epävarmalta.¹⁵⁶

Toisaalta toisto, kaavamainen arki ja sen kuvaus olivat Kirstin päiväkirjakertomusten ydintä. Matti Hyvärinen on esittänyt pitkälti yhdysvaltalaisen psykologi Jerome Brunerin ja saksalaisen historioitsija Reinhart Koselleckin ajatuksiin perustuen näkemyksen kokemuksen ja odotuksen välisestä kognitiivisesta dialektiikasta, joka on niin kokemuksen, muistin kuin kertomuksenkin taustalla. Brunerin mukaan kertomuksia ohjailevat niin sanotusti jännittyneet ja kanonisoidut odotukset, eli kertomuksen taustalla ovat aina odotukset, jotka eivät ole täyttyneet, jolloin kertomukset sovittavat yhteen yllätyksiä ja odotettua. Koselleckin mukaan menneiden tapahtumien ymmärtäminen edellyttää sen ymmärtämistä, mikä oli menneiden toimijoiden, tässä tapauksessa Kirstin, odotushorisontti. Tällöin menneisyyden, tulevan ja nykyisen väliset suhteet jäsentyvät nimenomaan odotuksen ja kokemuksen välisessä dialektiikassa.¹⁵⁷ Näitä ajatuksia soveltaen Kirstin tietoisuus ja kokemus omasta sairaudesta saattoivat tehdä niin sanotusta arkisesta unohtumattoman, ylöskirjoittamisen arvoisen kertomuksen. Niinpä tavallinenkin päivä saattoi olla Kirstille jollakin tavalla yllättävä ja poikkeava, varsinkin kun hänen elämänsä varjostivat epätietoisuus tulevasta ja erilaiset terveyteen liittyvät ongelmat, jotka muodostivat Kirstin elämään kokemuksen ja odotuksen välisen jännittyneen dialektiikan. Tällöin ihan tavallisesta, yllätyksettömästä päivästä saattoi tulla jotakin sellaista, minkä Kirsti halusi kertoa ja muistaa, eläväisesti, vuosienkin jälkeen. Hyvän ja kuvailevan kirjoitustaitonsa vuoksi Kirsti sai kertomukset myös tuntumaan yleensä mielenkiintoisilta ja eteenpäin kulkevilta.

Toukokuussa 1917 koitti paluu Helsinkiin ja irtautuminen Ristiinasta.¹⁵⁸ Yhteydenpito kuitenkin jatkui tiheähkösti kirjeiden ja korttien välityksellä ainakin pappilan kotiopettajattaren Ruthin kanssa. Kesää 1917 Kirsti vietti perheenjäseniensä kanssa jälleen suurimmaksi osaksi tuttavien ja sukulaisten luona poissa kaupungista. Kesän ja syksyn aikana päiväkirjakiirjoitukset saattoivat olla välillä hyvin lyhyitä ja luettelomaisia, eikä inspiraatiota kirjoittamiselle näyttänyt olevan aina samalla tavalla kuin Ristiinassa. Kirsti kirjoittikin eräässä päiväkirjamerkinnässään, jonka oli tehnyt puhtaaksikirjoituk-

¹⁵⁵ Sjöblad 1997, 57.

¹⁵⁶ Ks. esim. Sääskilähti 2011, 115.

¹⁵⁷ Hyvärinen, luento Turun yliopistossa 24.11.2014b. Ks. lisää Brunerin ajatuksista esim. Bruner 1990, passim ja Koselleckin ajatuksista esim. Koselleck 1979, passim.

¹⁵⁸ Teräsvuori 3: 23.5.1917, 634–636.

sen yhteydessä, että alkuperäiset päiväkirjat olivat hävinneet eräältä ajanjaksolta.¹⁵⁹ Tällöin hänen täytyi kirjoittaa päivistä muistinsa ja almanakkojensa avulla, jolloin merkinnät muodostuivat lyhyiksi ja luettelomaisiksi. Kirstille erittäin tärkeää ja oleellista kuitenkin oli, että tekstiä oli jokaisen päivän kohdalla.

Kuten johdannossa mainitsin, loppuvuoden 1917 mittaan tekstit alkoivat olla taas pidempiä. Vuonna 1918 kirjoitukset muuttuivat jälleen usein monen sivun mittaisiksi, ja ne muodostivat tarinaa Kirstin elämästä, jota hän nyt vietti suurimmaksi osaksi kotonaan. Hän kirjoitti päiväkirjaansa kertoneensa entisille luokkatovereilleen, ehkä hieman ironiseen sävyyn, kuinka hänellä oli nykyään toimi kotonaan, nimittäin piian toimi.¹⁶⁰ Päivät täyttyivät jälleen erilaisista rutiineista, jotka koostuivat erilaisista kotiin liittyvistä askareista, kuten siivoamisesta, ruoan laitosta, vaatteiden paikkaamisesta ja muista käsitöistä, ulkoilusta, lukemisesta, perheen kanssa vietetystä ajasta, ystävien tapaamisesta sekä vieraiden vastaanottamisesta, josta Kirsti ei yleensä sen suuremmin kuitenkaan nauttinut. ”Huomenna on taas pyhä, ja se on minusta hyvä. Kunhan ei vain tulisi vieraita”¹⁶¹, hän kommentoi eräässä merkinnässään. Toisaalta hyvinä hetkinä vierailut saattoivat olla Kirstille mieluisia: ”Minusta on niin hauskaa, kun ihmiset tulevat meille niinkuin omaan kotiinsa.”¹⁶² Päiväkirjan kirjoittamiselle tahtoi jäädä vain vähän aikaa, sillä Kirsti ei olisi halunnut kenenkään, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, näkevän tai ylipäättään tietävän aktiivisesta kirjoittamisestaan.¹⁶³ Illat venyivät usein hyvin pitkiksi, sillä Kirstin oli pakko saada kirjoittaa, koska kirjoittamis- eli runoiluvelat painoivat Kirstin mieltä.¹⁶⁴

Vuoden 1917 loppupuolen ja vuoden 1918 alkupuolen päiväkirjakertomuksissa näkyivät suomalaisen yhteiskunnan sisäisten jännitteiden purkautumisen ja sisällissodan vaikutukset Kirstin arkeen ja kokemuksiin. Kirjoitusten rytmi muuttui ikään kuin nopeatempoisemmaksi ja levottomammaksi, epävarmuuden leimatessa jokapäiväistä elämää. Kevään aikana Kirstin ahdistus ja epävarmuus elämästä sekä omasta terveydestä kasvoivat entisestään, ja hän kirjoitti, kuinka hän oli sota-aikana tullut yhä heikommaksi ja hermostuneemmaksi.¹⁶⁵ Tilanne helpottui hieman huhtikuussa 1918, kun saksalaiset

¹⁵⁹ Teräsvuori 3: 29.5.1917, 650.

¹⁶⁰ Teräsvuori 6: 3.4.1918, 1115.

¹⁶¹ Teräsvuori 5: 16.2.1918, 1026.

¹⁶² Teräsvuori 4: 25.10.1917, 765.

¹⁶³ Ks. esim. Teräsvuori 4: 5.10.1917, 740. Toisaalta taas Kirsti halusi lukea päiväkirjatekstejään ääneen ystävilleen, esimerkiksi Ruthille, jolloin päiväkirjan yksityisyys ja siihen suhtautuminen muodostuu mielestäni mielenkiintoiseksi kysymykseksi Kirstin kohdalla. Käsittelen aihetta lähemmin tämän työn luvussa 4.4.

¹⁶⁴ Ks. esim. Teräsvuori 6: 8.4.1918, 1137.

¹⁶⁵ Teräsvuori 7: 20.4.1918, 1185.

sotilaat saapuivat auttamaan valkoisia joukkoja sodan voittamisessa, ja Kirsti sekä hänen läheisensä tunsivat päässeensä painajaisesta, joka oli heitä viikkokausia ahdistanut.¹⁶⁶ Sodan loppuessa toukokuussa ja elämän taas siltä osin hieman normalisoituessa niin sanottu tavallinen arki kuljetti kertomusta eteenpäin.

Vaikka Kirsti oli saanut tahtonsa läpi, eikä hän näin ollen aikonut enää palata koulun penkille, herättivät ajatukset tämän hetkisestä tilanteesta ja tulevaisuudesta ajoittain suurtakin ahdistusta nuoressa työssä: ”Voisihan tämä elämä olla toisenlaista”¹⁶⁷, hän kirjoitti päiväkirjaansa. Toisaalta Kirsti kuitenkin koki, että tämänhetkinen tilanne sopi hänelle hyvin ainakin siltä osin, ettei hänen tarvinnut palata kouluun. Hän kirjoitti, kuinka loppujen lopuksi hänen halunsa oli elää hiljaista, ahkeraa elämää kotonaan.¹⁶⁸

Menneiden kouluaikojen ajatteleminen ahdisti Kirstiä edelleen, eivätkä negatiiviset muistot hellittäneet otettaan. Tämä käy ilmi esimerkiksi 15.8.1918 päivätyssä merkinnässä, jonka Kirsti kirjoitti palatessaan maalta: ”Kuta lähemmäksi Helsinkiä tulimme, sitä ikävämmältä tuntui. Muistelin kouluaikoja. Kuinka hirveätä silloin olikaan syksyisin lähteä maalta ja lähestyä koulukaupunkia! Nyt ei ollut enää tätä kauhua, mutta muisto niistä ajoista oli vielä elävänä mielessä.”¹⁶⁹ Kaiken kaikkiaan suuri epätoivo ja paha olo saivat Kirstin lopettamaan koulun ja siirtymään kodin piiriin, tosin hieman eri tavalla verrattuna siihen, mikä oli yleisesti aikakauden ihanne.

3.2. Yksin ympäröivää maailmaa vastaan

Luen Kirstin päiväkirjoista runsaasti ulkopuolisuuden, yksinäisyyden, melankolian, surumielisyyden, väsymyksen, heikkouden, masentuneisuuden, ahdistuksen, joukkoon kuulumattomuuden ja vääryyden kokemisen tunteita. Päivät olivat usein hyvin itkuisia, vaikka parempiakin päiviä ja ajanjaksoja oli. Riidat, paha olo ja uupumuksen tunteet sekä toisaalta taas välillä suuret itsesyytökset olivat lähes jokapäiväisiä kokemuksia Kirstille. Hän koki hyvin usein, että muut eivät voineet ymmärtää häntä ja kaikkea sitä, mitä hän sai ja oli saanut kokea sekä kestää. Usein Kirsti tunsikin olonsa hyvin yksinäiseksi ja väärinymmärretyksi, kuin olisi joutunut taistelemaan yksin koko muuta maailmaa vastaan.¹⁷⁰ Toisaalta kirjoittaminen saattoi omalta osaltaan vahvistaa Kirstin erilai-

¹⁶⁶ Ks. esim. Teräsvuori 6: 12.4.1918, 1147–1160; Teräsvuori 6: 13.4.1918, 1161–1170.

¹⁶⁷ Teräsvuori 7: 9.5.1918, 1234.

¹⁶⁸ Teräsvuori 6: 28.3.1918, 1100.

¹⁶⁹ Teräsvuori 10: 15.8.1918, 1512.

¹⁷⁰ Ks. esim. Teräsvuori 1: 4.10.1916, 64; Teräsvuori 6: 27.3.1918, 1094–1905; Teräsvuori 7: 18.4.1918, 1179; Teräsvuori 7: 7.5.1918, 1228–1229; Teräsvuori 10: 19.8.1918, 1522–1523.

sia, usein hyvin raskassävytteisiä tunteita ja kokemuksia. Kuten aatehistorioitsija Karin Johannisson kirjoittaa, kokemuksen nimeäminen muokkaa ja vahvistaa aina osaltaan itse kokemusta, vaikka samalla tunnetila on aina myös sidoksena nimeämättömään ruumiilliseen kokemukseen.¹⁷¹

Kirsti sai kuulla usein, kuinka muut ajattelivat hänen näyttävän ylpeältä ja ylimieliseltä.¹⁷² Monet pitivät häntä myös hemmoteltuna, eivätkä näin ollen voineet ymmärtää Kirstin puheita hänen väsymyksestään ja heikkoudestaan sekä hänen kykenemättömyydestään erinäisiin tehtäviin, kuten koulun loppuun käymiseen tai suurempia ponnistuksia vaativiin työtehtäviin.¹⁷³ Kirsti kuitenkin kärsi muun muassa huomattavista nukkumiseen liittyvistä vaikeuksista ja koki, että uniongelmat ja väsymys olivat suurena syyinä hänen sairastumiseensa, heikkouteensa, voimattomuuteensa sekä kykenemättömyyteensä.¹⁷⁴ Kirsti tunsu tulleen monessa suhteessa väärinymmärretyksi ja kaltoin kohdelluksi. Toisaalta hän ei jaksanut yrittää muuttaa muiden käsityksiä itsestään, sillä hän koki sen turhaksi yritykseksi. Kirsti kirjoitti usein myös siitä, kuinka oli joutunut kovetamaan itsensä vuosien aikana, sillä muuten hän olisi murtunut kaiken arvostelun, huu-don ja surun alle.¹⁷⁵

Elämä näytti usein hyvin raskaalta ja murheelliselta, vaikka iloja, kuten musiikki, lukeminen ja kirjoittaminen sekä toisinaan muiden seura, omasta mielialasta ja jaksamisesta riippuen, mahtui toki myös päiviin mukaan. Kuitenkin Kirsti kirjoitti usein halustaan kuolla: ”Elämä tuntui jälleen niin synkältä, että toivon sitä, mitä niin monesti ennenkin olen toivonut: ”Voi, kun saisin kuolla!””¹⁷⁶

Kirsti kirjoitti monesti, kuinka hänen mielialansa vaihtelivat välillä laidasta laitaan hyvin tiheällä aikavälillä. Päivä saattoi alkaa erittäin iloisissa ja reippaissa tunnelmissa, mutta jo muutamia tunteja myöhemmin hän saattoi löytää itsensä sängystään hyvin

¹⁷¹ Johannisson 2001, 15–17.

¹⁷² Ks. esim. Teräsvuori 7: 17.4.1918, 1175; Teräsvuori 8: 21.6.1918, 1333–1334.

¹⁷³ Ks. esim. Teräsvuori 6: 27.3.1918, 1094–1095; Teräsvuori 7: 20.4.1918, 1188.

¹⁷⁴ ”Klo on nyt 23.30. Olen hyvin virkeä; huono merkki. Kohtapuoleen minua rupeaa valvottamana öisin, sillä oireita on jo näkynyt. [Puhtaaksikirjoitan tätä yöllä 13.12.1929. Unettomuuteni on maankuulu.]” Kirsti kirjoitti 30.11.1917 päivätyssä merkinnässään. Teräsvuori 4: 30.11.1917, 847. Johannissonin mukaan unettomuus on liitetty tiiviisti esimerkiksi ahdistuksen, alakuloisuuden ja raskasmielisyyden oireisiin. Johannisson 2012, 163–164. Kirstin uniongel-mista ks. myös esim. Teräsvuori 3: 15.3.1917, 490; Teräsvuori 3: 12.5.1917, 599; Teräsvuori 6: 13.3.1918, 1070; Teräsvuori 7: 27.4.1918, 1199–1200; Teräsvuori 7: 5.5.1918, 1221; Teräsvuo-ri 10: 23.8.1918, 1528.

¹⁷⁵ Ks. esim. Teräsvuori 8: 21.6.1918, 1333–1334.

¹⁷⁶ Teräsvuori 1: 10.11.1916, 137–138. Masennuksesta, väsymyksestä, oman terveyden heikkeenemisestä ja halusta kuolla on kirjoitettu monien muidenkin suomalaisten päiväkirjoissa. Ks. esim. Vaska 2005, 106, 110.

synkkänä ja alakuloisena, raivokkaasti itkien.¹⁷⁷ Hän myös koki, kuinka mielenvikaisuus ja hulluus olivat lähellä. Tämä saattoi olla myös hyvin dramaattista tulkintaa omasta olostaan ja palautteesta, jota Kirsti sai osakseen etenkin perheenjäseniltään: ”Klo 20.30. Mielenvikaisuus on aivan lähellä minua. Minusta tulee luultavasti raivohullu, semmoinen, joka voi tappaa lähimmäiseni niinkuin ei mitään.”¹⁷⁸ Sairauden monen suuntaiset kokemukset olivat koko ajan läsnä Kirstin päivissä ja kokemuksissa itsestään, ja näin ollen myös hänen kirjoituksissaan.

Sairauden tunteet ilmenivät niin henkisinä kuin fyysisinäkin. Kirsti valitti usein vatsakipua, jota hän nimitti kivuksi umpisuolessa.¹⁷⁹ Pääkipua ja kolotusta eri ruumiinjäsenissä hän valitti myös usein, ja ilmeisesti Kirsti sairastui jossain vaiheessa myös reumatismiin:

Ei se mitään hauskaa ole, kun päätä kivistää, niskaan koskee, selkää pakkottaa ja paleltaa, kädet ovat jääkylmät, silmiin koskee niin etteivät ne pysy auki, ja kun vielä jalat ovat yhtenä kolotusmuhennoksena, jääkylminä; lisäksi vielä nälkä ja jano sekä rakkula kielessä. Kun vielä kaiken ylläluettelemani ympäri kiedotaan äidin moitteet, saarnat ja muut semmoiset, niin ei ehkä ole ihme, vaikka olisi vähän itkettänytkin. Mutta ei minulla ole enää varaa heikontaa silmiäni itkulla ja siksi on koetettava taistella sitä vastaan kaikin mahdollisin keinoin. – Kyllä vain surettaa, kun jalat tahtovat kaataa.¹⁸⁰

Erilaiset kivut, surut, murheet ja oireilut olivat selkeästi hyvin moninaiset, ja usein henkinen sekä fyysinen paha olo purkautuivat ulos itkun muodossa, vaikka Kirsti yrittikin taistella kyyneleitä vastaan.

Ruumis ja mieli ovat erottamattomia, ja ne ovat ymmärrettävissä vain toistensa kautta. Ruumiillinen kipu ja mielen järkkäminen ovat sairauden kaksi eri puolta, jotka ilmenevät sekä rinnakkain että limittäin.¹⁸¹ Kirsi Tuohela kirjoittaa, kuinka sairauden kokemiseen, esimerkiksi melankoliaan, liittyy usein fyysisiä oireita, jotka lisäävät sairauden tunnetta. Ne ilmenevät muun muassa kipuina, särkyinä ja viiltoina ruumiissa sekä väsymyksenä, unettomuutena ja ruokahaluttomuutena. Tällöin henkinen, sosiaalisissa ja kulttuurisissa puhetavoissa merkityksiä saava kokemus sairaudesta yhdistyy ruumiin

¹⁷⁷ Ks. esim. Teräsvuori 6: 11.3.1918, 1067; Teräsvuori 6: 16.3.1918, 1074; Teräsvuori 7: 20.4.1918, 1181.

¹⁷⁸ Teräsvuori 8: 10.7.1918, 1378. Päiväkirjoista löytyy myös muita merkintöjä siitä, kuinka Kirstille tuli välillä niin sanottuja mielenvikaisia kohtauksia, jolloin hän olisi halunnut murskata, särkeä ja lyödä jotakin. Hän pelkäsi päivää, jolloin raivo pääsisi valloilleen ja hänet laitettaisiin siitä hyvästä mielisairaalaan. Ks. esim. Teräsvuori 7: 7.5.1918, 1228. Lisäksi Kirsti kirjoitti useasti, kuinka kotona häntä oli jo monta vuotta sanottu hulluksi. Ks. esim. Teräsvuori 7: 15.5.1918, 1246.

¹⁷⁹ Ks. esim. Teräsvuori 7: 30.4.1918, 1207.

¹⁸⁰ Teräsvuori 10: 28.8.1918, 1535–1536.

¹⁸¹ Ks. esim. Haavisto 2011, 66.

materiaalisuuteen ja sen tuntemuksiin, aineellisen liittyen näin ollen osaksi konkreettisia tilanteita, joissa sairautta koskevat kirjoitukset syntyvät.¹⁸²

Kirstin henkinen epätasapaino ja monet negatiivisesti värittyneet tunteet, kuten melankolia, joka esiintyi surun, alakulon ja tyhjyyden tuntemuksina, saivat vahvistusta etenkin muiden ihmisten kommenteista. Näin ollen sairastumisen tunteet vahvistuivat oman itsen ja muiden välisen vuorovaikutuksen tuloksena, ja ne muodostuivat lopulta jopa hyvin vahvaksi osaksi Kirstin omaa identiteettiä ja minuutta. Näin kävi esimerkiksi ruotsalaisen naiskirjailija Victoria Benedictssonin (1850–1888) kohdalla, joka omaksui melankolian kärsivän minän sairaudeksi ja näin ollen keskeiseksi osaksi omaa identiteettiään, kuten Tuohela tulkitsee.¹⁸³

Kirstille kirjoittaminen oli selkeästi päiväkirjakirjoitusten perusteella keino käsitellä ja purkaa tunteitaan, vaikka useasti tunteet purkautuivat myös erilaisina fyysisinä reaktioina, kuten huutona, raivona ja itkuna. Niin Kirsti itse kuin hänen perheensä saattoivat tulkita tällaiset tunnekuohut osaksi mielisairautta tai hysteerisyyttä, sillä tunteet liittyvät aina myös erilaisiin valtasuhteisiin ja vallitseviin ideologioihin, joiden mukaisesti naiset ja miehet saatetaan asettaa erilaisiin positioihin yhteiskunnassa. Se, mikä saattoi olla 1900-luvun alussa miehille hyväksyttävää tai hyväksyttävämpää käytöstä, kuten vihan ja aggression esittäminen, oli Kirstin kohdalla merkki jostakin epänormaalista, sairaasta käytöksestä. Näin ollen tunteiden esittämisestä ja kokemisesta tuli myös poliittista.¹⁸⁴

Karin Johannisson on esittänyt, kuinka 1800-luvulle ja pitkälti 1900-luvulle oli tyyppillistä, että nainen, joka ei mukautunut eikä ollut esimerkiksi iloinen, vaan sitä vastoin tyytymätön, lannistunut ja niin sanotusti hullu, sai helposti tuomion ympäröivältä yhteiskunnalta mutta samalla itseltään. Hänet määriteltiin helposti sairaaksi, ja siihen määritelmään hän saattoi uskoa myös itse. Johannisson puhuu naisten pitkälti tiedostamattomasta päätöksestä tukahduttaa itsensä ja kääntyä sisäänpäin, mikä ilmeni osittain Kirstin kohdalla irtautumalla ympäristön määrittelemistä olemisen ja elämisen tavoista sekä kääntymällä omaan sisäiseen maailmaan, päiväkirjansa sivuille. Koska tarina itsestä ei ollut mahdollinen kokonaisuudessaan ympäröivässä reaali maailmassa, oli omaa itseään ja kokemuksiaan tuotettava kirjallisin keinoin.¹⁸⁵ Näin ollen Kirsti rakensi minuuttaan sekä kokemuksessa että kirjoittamalla. Kokemus ja ymmärrys itsestä sairaana ja sairau-

¹⁸² Tuohela 2008, 58, 66.

¹⁸³ Tuohela 2008, 57–58.

¹⁸⁴ Ks. esim. Saresma 2007, 170–171. Ks. myös esim. Ahlbeck-Rehn 2006, jonka mukaan masennus on usein nähty naisten kohdalla hyväksyttävänä ja selittävänä tekijänä, sillä naisia on pidetty heikompina ja tunne-elämältään hauraampina, kun taas aggressio on sopinut paremmin miehen sukupuolirooliodotuksiin. Ahlbeck-Rehn 2006, 48.

¹⁸⁵ Johannisson 2012, 77–78.

den määrittelemisen osaksi minuutta syntyi vuorovaikutuksen ja diskursiivisen maailman kohtaamisen osana sekä sopeutumalla ympäröivän maailman toimintatapoihin ja käsitteisiin. Tämä syntyi ja tuottui kirjoitettuna kokemuksena tekstiin, jolloin sairaus osana itseä oli sekä tekstuaalista että intersubjektiivista ja diskursiivista.¹⁸⁶

Kirstin päiväkirjoista käy monessa kohtaa mielestäni ilmi, kuinka ristiriitainen käsitys Kirstillä oli itsestään, ja kuinka sairauden kokemisen tunteet sekoittivat omaa minuutta ja identiteettiä. Kirstin oli hyvin vaikeaa hahmottaa luonteensa peruspiirteitä. Välillä hän piti itseään perusluonteeltaan hyvin puheliaana, vaikka saamansa palautteen perusteella hän puhuikin usein vain itsestään.¹⁸⁷ Toisinaan taas kirjoitukset käsittelivät sitä, kuinka hiljainen luonne Kirsti oli.¹⁸⁸ Esimerkiksi 29.9.1917 päivätyssä merkinnässä Kirsti kirjoitti, kuinka joskus hän halusi olla kokonaan puhumatta, sillä välillä puhuminen rasitti häntä suuresti.¹⁸⁹ Hiljaisuus ja vetäytyneisyys ovat saattaneet olla myös yksi syy siihen, miksi Kirstiä luultiin usein ylpeäksi ja ylimieliseksi, sillä kuten kulttuurihistorioitsija Marjo Kaartinen kirjoittaa, on kulttuurillemme, monien muiden kulttuurien lisäksi, ominaista mieltää hiljaisuus osaksi muun muassa ylimielisyyttä. Näin ollen hiljaisuuteen liittyy monia väärintulkittamisen vaaroja.¹⁹⁰

Kirstin itsetunto ja itseluottamus tuntuivat olevan välillä todella matalalla. Hän ikään kuin haki muilta vahvistusta huonoille puolilleen vaikka samalla hän olisi halunnut arvostusta ja hyväksyntää. Hän oli kuitenkin usein kyvytön ottamaan itseään koskevia kehuja vastaan.¹⁹¹ Kirsti oli myös erittäin epävarma omasta ulkonäöstään, ja suorastaan masentui nähdessään itsensä valokuvasta tai peilistä: ”Kun kuvani viimeinkin sain, käänsin heti silmäni pois siitä. ”Olenko minä näin ruma?!” huudahdin. [--] Minulla on tässä peili edessäni, jotta saisin oikein nauttia rumuudestani.”¹⁹²

Melankolia ja jopa varsinaisen itseinhon piirteitä saanut suhtautuminen omaan itseensä saattoi heijastaa ja tuottaa myös Kirstin hetkittäin hyvin sairaalloisen suhtautumisen ruokaan.¹⁹³ Kirsti listasi usein, etenkin kotoa poissa ollessaan, kaikki ruoat, joita ruokailujen yhteydessä tarjottiin. Lisäksi Kirsti kirjoitti usein, kuinka hänellä ei ollut ruokahalua ja kuinka välillä saattoi kulua viikkoja niin, ettei hän syönyt juuri mitään.

¹⁸⁶ Ks. esim. Tuohela 2008, 58. Myös esim. Leskelä-Kärki 2006, 73.

¹⁸⁷ Ks. esim. Teräsvuori 2: 4.3.1917, 420–424; Teräsvuori 4: 27.12.1917, 887; Teräsvuori 4: 3.1.1918, 901–903; Teräsvuori 7: 25.4.1918, 1197.

¹⁸⁸ Ks. esim. Teräsvuori 2: 1.3.1917, 413; Teräsvuori 4: 27.10.1917, 767.

¹⁸⁹ Teräsvuori 4: 29.9.1917, 735.

¹⁹⁰ Kaartinen 2015, 10.

¹⁹¹ Ks. esim. Teräsvuori 2: 4.3.1917, 423–424.

¹⁹² Teräsvuori 7: 17.4.1918, 1175, 1177.

¹⁹³ Johannisson kirjoittaa, kuinka ruotsalaisen Inger Edelfeltin romaanissa *Kamalas bok* (1986) romaanin kertojan melankolia ja itseinho kiteytyvät juuri ruokaan, jolloin kertoja jatkuvasti ailahtelee nälkiintymisen ja ahmimisen välillä. Johannisson 2012, 78–79.

Kirstistä oli hyvin ikävää, että ruumista piti niin paljon hoitaa ruokkimalla.¹⁹⁴ Ruoaasta ja ruokailuista muodostui Kirstille siis monin paikoin hyvin ongelmallisia asioita. Tämä jopa sairaalloinen suhtautuminen ruokaan saattoi liittyä erilaisiin kysymyksiin vallasta, identiteetistä, ruumiillisuudesta, sukupuolesta, seksuaalisuudesta sekä yhteiskunnan tiukasta normatiivisuudesta.¹⁹⁵ Esimerkiksi filosofi Susan Bordo näkee erilaiset syömiseen liittyvät ongelmat ja häiriöt osana kulttuurisia ja yhteiskunnallisia rakenteita. Hänen mukaansa 1800- ja 1900-lukujen taitteessa naisille ominaisiksi sairauden muodoiksi määritetyt neurastenia ja hysteria kytkeytyivät osittain syömiseen liittyviin ongelmiin, jolloin ne muodostivat jatkumon nykyisin määriteltyihin syömishäiriöihin.¹⁹⁶

Fenomenologisen filosofian mukaan syömiseen liittyvissä ongelmissa voidaan katsoa olevan kyse yksilöllisten ja kulttuuristen merkitysten yhdistelmästä, sillä ihminen on intentionaalinen eli tavoitteellinen toimija, joka muodostuu yhdessä maailmansa kanssa ja jonka kokemukset maailmasta ovat merkittäviä. Tällöin subjekti rakentuu kokemuksessa, ja olennaista on, miten toimijuus rakentuu niiden kokemusten välityksellä, jotka liittyvät ongelmalliseen suhtautumiseen ruokaan ja syömiseen.¹⁹⁷ Kirstin kohdalla nämä ongelmat saattoivat osaltaan kytkeytyä kokemuksiin itsensä ja oman elämänsä hallinnasta kulttuurissa, jossa monet subjektiutta ja omaa toimijuutta määrittävät tekijät tulivat ulkoapäin.¹⁹⁸

Kirstin ongelmallista suhtautumista ruokaan voi tarkastella myös esimerkiksi filosofi Julia Kristevan abjekti-teorian avulla, sillä se kytkeytyy selkeästi ruokaan. Kristevan mukaan ruoan inhoaminen on ehkäpä abjektion arkaaisin ja alkuperäisin muoto. Ravintoon eli niin sanottuun oraaliseen objektiin (kuvottava abjekti) perustuu Kristevan mukaan suhde toiseen, ennen kaikkea äitiin ja isään, jotka ovat samalla sekä elintärkeitä että hyljeksittäviä vallan auktoriteetteja. Abjekti liittyy näin ollen oman itsensä erottamiseen muun muassa juuri omista vanhemmistaan, joista tulee tässä prosessissa osittain halveksittavia ja inhottavia eli abjekteja. Kulttuurisesti abjektin taas synnyttää se, mikä järkyttää muun muassa omaa identiteettiä eikä kunnioita sääntöjä ja rajoja. Näin ollen abjektio voi kytkeytyä rajoihin, ja se voi olla subjektin ja kulttuurin kapinaa subjektuuden ruumiillisuutta, eli sen aineellista riippuvuutta muista, kuolevaisuutta tai seksuaalis-

¹⁹⁴ Ks. esim. Teräsvuori 4: 21.12.1917, 877; Teräsvuori 6: 10.3.1918, 1066; Teräsvuori 10: 15.8.1918, 1514.

¹⁹⁵ Ks. esim. Lappalainen 2006, 136. Kirjallisuudentutkija Päivi Lappalainen on tutkinut esimerkiksi syömishäiriöiden kuvauksia lasten- ja nuortenkirjallisuudessa.

¹⁹⁶ Bordo 2003, 49, 168, 176.

¹⁹⁷ Reuter 1997, 137–138.

¹⁹⁸ Ks. Lappalainen 2006, 147.

ta esiintymistä, vastaan.¹⁹⁹ Syömisestä ja ajoittain siitä kieltäytymisestä saattoi siis rakentua Kirstille keino hallita itsensä ja elämänsä lisäksi myös muita sekä kääntää näin ollen esimerkiksi aikuisten ja nuorten valtasuhteet ylösalaisin.

Kirstin päiväkirjatekstejä hallitsi usein myös oman itsen ja älykkyyden vähättely. Yhtäältä Kirsti kyllä tiedosti oman älykkyytensä²⁰⁰, mutta toisaalta hän kommentoi usein, kuinka hän ei muka osannut tai tiennyt mitään.²⁰¹ Kirsti ikään kuin tuntui välillä peittelevän omia kykyjään niitä väheksymällä, lopulta myös jollakin tavalla itse vähätellyhinsä uskoen. Ehkä itsensä väheksyminen oli jonkinlainen puolustusmekanismi tai keino hyväksyä ja hyväksyttää itsellään lopullisesti päätös koulun lopettamisesta sekä siitä, että älykkyyden hyödyntäminen ja oman subjektiuden sekä toimijuuden rakentaminen opiskelujen puitteissa oli Kirstin osalta nyt ohi.

Johannisson on esittänyt, että masennuksesta tuli 1800-luvun lopun ja 1900-luvun myötä sopeutumisstrategia naisille eli sisäänpäin kääntymistä ja heittäytymistä siihen, mitä heiltä on osittain odotettukin: hiljaisuutta, passiivisuutta ja itsen väheksyntää.²⁰² Tuohelan mukaan kyseinen oletus lähtee rohkeasti ja selkeästi siitä, että sosiaalisilla odotuksilla ja kulttuurisilla malleilla on näin ollen yhteys mieleemme ja lopulta myös kehoomme.²⁰³ Kirstin kirjoituksista tämä käy ilmi mielestäni erilaisten häneen kohdistuvien ulkoisten ja sisäisten sekä kulttuuristen ja sosiaalisten odotusten ja valtakamppailujen välisistä suhteista. Ehkä nämä erilaiset odotukset, valta-asemat ja omat kokemukset itsestä sekä mahdollisesta tulevaisuudesta olivat jonkinlaisessa ristiriidassa kulttuurisen ja sosiaalisen ympäristön välittämien viestien kanssa. Paine muodostui mahdollisesti kestävämmäksi ja yhdessä muiden tekijöiden kanssa johti lopulta Kirstin sairastumiseen, niin henkisesti kuin fyysisesti. On mahdollista, että Kirsti ei nähnyt tulevaisuuttaan siinä muodossa, jota hänelle ulkopuolelta tarjottiin. Ehkä hän koki, että se mitä hänellä olisi ollut annettavaa itsensä ulkopuolelle, ei kuitenkaan ollut mahdollista todellisuudessa toteuttaa. Ehkä hän ei vain enää pystynyt jatkamaan eteenpäin sellaista, jota ei kuitenkaan voinut mielestään koskaan saavuttaa.²⁰⁴

¹⁹⁹ Kristeva 1982, 2–4.

²⁰⁰ Eräässä merkinnässään Kirsti kirjoitti: ”Huomasin, että tässä talossa [Gulinin pappilassa] on ainoastaan kolmella ihmisellä ”älyä”: ompelijalla, Ruthilla ja minulla.” Teräsvuori 1: 29.9.1916, 54.

²⁰¹ Ks. esim. Teräsvuori 3: 27.3.1917, 525–527; Teräsvuori 9: 14.7.1918, 1390.

²⁰² Johannisson 2012, 75–76.

²⁰³ Tuohela 2010, 251.

²⁰⁴ Kai Häggman kirjoittaa, kuinka sairastuminen saattoi 1800- ja 1900-lukujen taitteessa olla hyväksytty keino kohdata erilaisia ylitsepääsemättömältä tuntuvia ongelmia. Häggman 1994, 78.

Kirsti oli jo varhaisessa vaiheessa päättänyt, ettei hän menisi koskaan naimisiin, sillä hän ei sanojensa mukaan olisi voinut koskaan rakastaa ketään, eikä kukaan vastavuoroisesti voinut hänen käsityksensä mukaan rakastaa häntä. Hän siis omaksui jo hyvin nuoresta iästä lähtien vanhanpiian roolin, sillä se tuntui olevan ainut vaihtoehto avioliiton tilalta.²⁰⁵ Tuohela kirjoittaa, kuinka monen 1800- ja 1900-luvun kirjailijan mielestä porvarillinen kasvatus tuotti ahdasta tyttökasvatusta ja kapeaa naisihannetta, avioliiton ja rakkauden romantisointia ja siihen liittyvää ruumiillisen todellisuuden kätkemistä tytöiltä.²⁰⁶ Nähdäkseni tällainen kasvatus tuotti osaltaan juuri myös jonkinlaista kaksijaikoista käsitystä siitä, että naisen oli valittava joko avioliitto tai vanhanpiian rooli. Mielienkiintoista mielestäni olisi miettiä kysymystä siitä, mitä tällä tavoin mahdollisesti tukahdutettu ja kätkeyty seksuaalisuus aiheutti omalta osaltaan Kirstin kokemuksille itsensä ja elämästä, sekä miten se ilmeni esimerkiksi hänen lähes sairaalloisessa suhtautumisessaan ruokaan ja pakkomielleisessä kirjoittamisessaan.²⁰⁷ Tässä yhteydessä en kuitenkaan pysty vastaamaan tähän kysymykseen.

Kirsti ei myöskään voinut kuvitella menevänsä töihin kodin ulkopuolelle ja elättää itseään saati ketään muuta työnteolla, sillä hän koki olevansa siihen aivan liian väsynyt ja heikko.²⁰⁸ 1800- ja 1900-lukujen taitteessa naisille yleisesti hyväksytyinä toimina pidettiin hoiva- ja kasvatustalouden tehtäviä, ja Beda oli sanonut Kirstille useasti, että hänestä olisi pitänyt tulla sairaanhoitaja, jos hänellä vain olisi ollut enemmän voimia.²⁰⁹ ”Ei kuuna kullan valkeana minusta olisi sairaanhoitajaksi – enemmän kuin muuksikaan. En todellakaan pysty mihinkään, en millään voisi henkeäni elättää”²¹⁰, Kirsti kuitenkin kirjoitti.

Sanojensa mukaan Kirsti tunsu, mihin hänellä oli niin sanotusti sisäinen kutsumus, mutta ei kuitenkaan nähnyt mahdollisuutta kyseisen kutsumuksen toteuttamiseen, sillä siitä ei hänen mukaansa maksettu. Tämän tarkemmin hän ei suostunut kutsumustaan avaamaan, mutta myöhemmin hän kirjoitti, kuinka kirjoittaminen oli yksi hänen suurista ja harvoista mielihaluistaan.²¹¹ Hän kirjoitti myös: ”Taloustyöt eivät ylimalkaan minua huvita; ehkä se johtuu siitä, että ne ovat minulle liika rasittavia. Minulle soveltuu istumatyö-käsityö ja kirjoittaminen. Olen nykyään niin heikko, että esim. huoneeni siisti-

²⁰⁵ Ks. esim. Teräsvuori 1: johdanto, 27; Teräsvuori 1: 5.10.1916, 66.

²⁰⁶ Ks. esim. Tuohela 2008, 61, 300–305.

²⁰⁷ Esimerkiksi 1980-luvun feministisen kirjallisuudentutkimuksen ajatuksena oli, että avain 1800-luvun naisten teksteihin oli kätkeyty seksuaalisuus. Ks. esim. Tuohela 2008, 61.

²⁰⁸ Ks. esim. Teräsvuori 5: 17.1.1918, 955.

²⁰⁹ Ks. Ollila 1998, 43–45. Bedan sairaanhoitajapuheista ks. esim. Teräsvuori 4: 30.11.1917, 845.

²¹⁰ Ks. esim. Teräsvuori 4: 30.11.1917, 845.

²¹¹ Teräsvuori 6: 28.3.1918, 1100; Teräsvuori 8: 8.6.1918, 1301.

minen on minulle niin rasittava toimitus, etten enää uskalla ajatellakaan rikkinäisiä sukkiani ja vaatteitani.”²¹²

Vatka kirjoittaa, kuinka etenkin monella nuorella päiväkirjurilla on usein erilaisia kirjallisia haaveita, joita he tuovat esiin esimerkiksi kirjoittamalla kirjailijan uraa koskevista toiveista sekä harjoittelemalla kaunokirjallista ilmaisua päiväkirjan sivuilla.²¹³ Myös Kirstillä saattoi olla kirjoittamisen suhteen suurempia haaveita, mutta loppujen lopuksi sanat jäivät suurimmaksi osaksi elämään vain päiväkirjan sivuille.

Yleisesti ottaen tulkitsen, että Kirstin itsensä toteuttaminen ei onnistunut enää ulkopuolisessa maailmassa, vaan suljetussa ja suojellussa tilassa, josta vain harvat saivat tietää. Kertomus itsestä onnistui päiväkirjan sivuilla, maailmassa, jossa Kirsti sai olla oma itsensä ilman arvostelua tai ulkopuolisia paineita. Tosin sairastumisen ja sairauden määritelmät hallitsivat sekä toteuttivat Kirstin kokemuksia ja kertomusta itsestään sekä elämästään vuosien kuluessa yhä tiukemmin, ja ne johdattivat hänet myöhemmin muun muassa vuosiksi mielisairaalaan.

3.3. Kuolemakäsitys ja kummituskokemukset

Kirsti kirjoitti päiväkirjaansa, kuinka alkutekijänä koko hänen pahalle ololleen oli koulun lisäksi luultavasti Urpo-veljen kuolema vuonna 1911.²¹⁴ Hän koki, ettei ollut saanut viettää kauaa iloista lapsuutta, sillä vuoden 1910 kesä oli hänen sanojensa mukaan perheen viimeinen onnellinen kesä. Seuraavana kesänä Urpo oli jo sairastunut ja vietti viimeisiä elinkuukausiaan, eikä perheen elämä enää tämän jälkeen palannut ennalleen.²¹⁵ Kirstin päiväkirjakirjoituksissa esiintyi muutenkin haikean sävyisiä kirjoituksia, jotka viittasivat Urpoon ja aikaan ennen hänen kuolemaansa. Eräässä kirjoituksessaan Kirsti muisteli Urpoa tämän kuolinpäivänään 11.12.1916:

Tänään on kulunut viisi vuotta Urvon [sic] kuolemasta. Viisi vuotta – pitkä aika ja kuitenkin niin lyhyt! Hirveästi olen kärsinyt näinä viitenä vuotena, monasti ollut epätoivossa ja halunnut kuolla. Mutta näin jäljестäpäin ajateltuna tuntuvat nämä vuodet vain lyhyeltä ajalta, vähän aikaa kestäneeltä kärsimykseltä, jota on seurannut rauha. Se rauha on tämä syysluku-

²¹² Teräsvuori 8: 8.6.1918, 1301.

²¹³ Vatka 2005, 112–114.

²¹⁴ Teräsvuori 1: johdanto, 1.

²¹⁵ Teräsvuori 7: 19.4.1918, 1180–1181.

kausi. Mutta, siitä olen varma, tämä on vain tyyntä myrskyn edellä. Pelkään pahinta joululomalta.²¹⁶

Kirjoituksesta käy ilmi se kärsimys ja tuska, jota Urpon kuolema Kirstille aiheutti. Kirsti tunsi kuitenkin jonkinlaista rauhaa saadessaan syksyllä 1916 etäisyyttä kouluun, kotiinsa ja perheeseensä päästessään Gulinin pappilaan lepäämään. Mutta kuten hän kirjoituksessaan viittasi, ennusti hän joululoman ja paluun takaisin kotiin sekä perheen keskuuteen olevan raskas ja myrskyisä.

Muistot Urposta liittyivät vahvasti musiikkiin, sillä Urpo oli itse soittanut ainakin viulua, ja hänellä oli Kirstin mukaan myös tapana laulella erilaisia lauluja. Niinpä erilaiset laulut, jotka liittyivät jollakin tavoin Urpoon, nostattivat kyyneleet Kirstin silmiin.²¹⁷ Urpon hautajaisissa Kirsti oli itkenyt enemmän kuin koskaan, ja juuri laulun kuuleminen haudalta sai Kirstin itkun alkamaan.²¹⁸ Toisaalta Kirsti oli myös onnellinen siitä, ettei Urpon tarvinnut elää enää tuona aikana, jolloin ”vihollisia” oli hänen sanojensa mukaan joka puolella.²¹⁹

Kirsti oli hyvin nuori, kun hän joutui käsittelemään läheisen kuolemaan ja menetykseen liittyviä raskaita tunteita. Myös muiden sisarten kuolemat, jotka olivat tosin tapahtuneet jo ennen Kirstin syntymää, olivat luultavasti jättäneet jälkeensä erilaisia perheen sisäisiä traumoja, joita Kirsti joutui kohtaamaan perheenjäsenten välisessä dynamiikassa. Sanojensa mukaan Kirsti oli myös jo pienestä asti pelännyt koko ajan sitä, että jollekin läheiselle kävisi jotakin.²²⁰ Mielestäni onkin mielenkiintoista pohtia, miten Kirsti käsitteli ja jänsi perheessä tapahtuneita kuolemia, ja millaiset ilmiöt mahdollisesti vaikuttivat Kirstin kokemuksiin sekä käsityksiin kuolemasta sekä ylipäättään olemassaolosta.

Uskonnolla ja hengellisyydellä oli merkittävä rooli Kirstin ja hänen perheensä jokapäiväisessä elämässä, vaikka Kirstin kirjoituksissa ne eivät niinkään korostu, vaan muodostuvat läsnä olevaksi perustaksi sekä Kirstin elämässä että hänen kirjoituksissaan. 1800- ja 1900-lukujen taitteessa uskonnolla oli erilainen asema ihmisten todellisuuskäsityksessä kuin nykyään, jolloin uskonnollisuus viittasi yksilön kokemusmaailmaan ja oli ymmärrettävissä yhdeksi identiteetin perustekijäksi. Uskonnollisuudella oli myös

²¹⁶ Teräsvuori 2: 11.12.1916, 255–256. Kirsti muisteli Urpon kuolinpäivää päiväkirjassaan myös muina vuosina. Ks. esim. Teräsvuori 4: 11.12.1917, 859. Lisäksi Kirsti kirjoitti Urposta myös tämän syntymäpäivänään. Ks. esim. Teräsvuori 5: 4.2.1918, 998.

²¹⁷ Teräsvuori 4: 14.10.1917, 754; Teräsvuori 6: 28.3.1918, 1104.

²¹⁸ Teräsvuori 7: 27.5.1918, 1273.

²¹⁹ Niin sanottuja vihollisia Kirstin mukaan olivat: ”sosialistit, ryssät, saksalaiset, kaikki rikoksentekijät; nälkä, tauti, kaikkalainen kurjuus.” Teräsvuori 4: 2.11.1917, 781.

²²⁰ Teräsvuori 8: 11.6.1918, 1304.

suuri vaikutus ihmisen arvoihin ja maailmankuvaan.²²¹ Kristilliset arvot, kristillishenkkinen kasvatus ja säännöllinen kirkossa käynti olivat asioita, jotka kuuluivat Kirstin ja hänen perheensä arkeen ikään kuin eräänlaisena itsestäänselvyytenä. Kirsti kävi muun muassa vuosien 1917–1918 vaihteessa rippikoulun, jonka yhteydessä hän tosin kirjoitti, kuinka sai usein kuulla syytöksiä äidiltään sen suhteen, että hän olisi jumalaton, eikä rukoillut. Kirstistä nämä syytökset olivat kohtuuttomia ja vääriä. ”Jos en uskoisi Jumalaan ja jos en olisi rukoillut, miten olisin kestänyt vuosien taistelut? Niin, miten?”²²², hän kirjoitti.

Kirsti sai sanojensa mukaan uskonnosta voimaa pahaan oloonsa ja kärsimysten kestämiseen. Kärsimykset liittyivät esimerkiksi perheessä tapahtuneisiin kuolemiin ja yli-päättään elämiseen sekä olemassaoloon aikana, joka hänen kokemuksensa ja sanojensa mukaan oli levotonta sekä vaarallista.²²³ Mielenkiintoista mielestäni tässä yhteydessä on myös se, että etenkin Ristiinassa ollessaan Kirsti kirjoitti useampaan otteeseen erilaisista kummituskokemuksistaan ja -pohdinnoistaan.²²⁴ Tämä voi viitata siihen, että Kirstillä oli ajatuksia kuolemanjälkeisestä elämästä ja henkimaailman sekä elävän maailman välisistä yhteyksistä. Kyseiset ajatukset eivät olisi olleet mitenkään epätyypillisiä osana aikalaiskulttuuria ja henkistä ilmapiiriä, sillä modernit okkultistiset²²⁵ aatevirtaukset liittyivät laajemminkin osaksi suomalaisen nousevan sivistyneistön ja kulttuuri-ihmisten käsityksiä surutyöstä sekä kuolemasta 1900-luvun taitteessa, jolloin uskonnon ja tieteen välisiä rajoja määriteltiin uudelleen, kuten esimerkiksi Maarit Leskelä-Kärki ja historioitsija Antti Harmainen ovat omissa tutkimuksissaan tuoneet ilmi.²²⁶

Suomalaiselle kaupunkialymystölle moderni okkultismi ja sen eri osatekijät, etenkin spiritualismi ja teosofia, tulivat tunnetuksi osana 1880-luvun puolivälissä syntyntyttä

²²¹ Tuohela 2015, passim. Ks. myös esim. Lappalainen 2015, 95.

²²² Teräsvuori 4: 4.1.1918, 906.

²²³ Teräsvuori 1: 10.11.1916, 137.

²²⁴ Ks. esim. Teräsvuori 1: 6.9.1916, 31–32; Teräsvuori 1: 10.11.1916, 136; Teräsvuori 2: 1.12.1916, 213. Eräässä merkinnässä Kirsti kirjoitti: ”Tulkoon mitä tahansa! Olenhan minä ennenkin nähnyt valkeita haamuja.” [–] Lampun valo häikäisi silmiäni, niin että ennätin nähdä ainoastaan jotain epämääräistä valkeaa...” Teräsvuori 3: 24.3.1917, 519.

²²⁵ Leskelä-Kärki kirjoittaa, kuinka esimerkiksi laajemmin 1800-luvun okkultismia tutkineen historioitsija Alex Owenin mukaan okkultismi käsitteenä sisältää laajan valikoiman ajatuksia, käytäntöjä ja uskomuksia, jotka pohjautuvat hyvin varhaisiin ilmiöihin. Se voi käsittää muun muassa noituutta tai ennustamiseen tai spiritualismiin liittyviä toimintoja. Yhdistävä tekijä kaikessa on ajatus niin sanotusta kätkeystä totuudesta, jolloin emme voi tietää todellisuudesta kuin vain osan. 1800-luvun Euroopassa ja Yhdysvalloissa oltiin kiinnostuneita henkimaailmasta ja paranormaaleista ilmiöistä, ja moderni okkultismi, joka haki virikkeitä keskiajan ja renessanssin mystiikasta, idän uskonnoista ja uskrikristillisyydestä, nähtiin jonakin uutena suhteessa aiempaan. Aikalaiset puhuivatkin mystisyyden uudelleensyntymisestä. Olennaista 1800-luvun lopun okkultismille oli opettaa ihmisiä pääsemään käsiksi erilaisiin heissä itsessään piileviin voimiin. Leskelä-Kärki 2006, 252–253.

²²⁶ Leskelä-Kärki 2006, 246–276; Harmainen 2014, 381–392.

yhteiskunta- ja uskontokritiikin aaltoa. Moderni spiritualismi syntyi Yhdysvalloissa vuonna 1848, ja siitä oli kehittynyt suosittu ja laajalti tunnettu ilmiö 1800-luvun loppuun mennessä. Siihen liittyi popularisoitu ajatus henkisestä todellisuudesta, johon myös ihmishengen katsottiin kuoleman jälkeen siirtyvän. Spiritualistinen liike vetosi aikalaisiin myös aatteellisuudellaan, joka julisti auktoriteettikriittisyyttä ja tasa-arvoa. Teosofinen liike taas syntyi vuonna 1875 Yhdysvalloissa, ja sille ominaista oli etsiä synteisiä länsimaisen tieteen ja itämaisten uskontojen välille. Sen perusnäkemysliin liittyivät muun muassa ihmiskunnan yleinen tasa-arvo, uskontojen perimmäinen samankaltaisuus, uudelleensyntyminen ja syyn sekä seurauksen lain painottaminen. Erityisen tärkeää liikkeelle oli ihmisen henkinen kehitys. Kaiken kaikkiaan liikkeiden kiinnostuksen taustalla olivat muun muassa modernisoitumiseen ja uudenlaisen subjektiivisuuden sekä maailmankuvan muotoutumiseen liittyvät kysymykset, sekä pyrkimykset selittää itseään, maailmaa, olemassaoloa ja erilaisia ilmiöitä sekä ruumiin, sielun ja aineen välisiä suhteita.²²⁷

Eräänä tärkeänä aatekeskuksena kyseisessä yhteydessä Suomessa toimi Minna Canthin ja Elisabet Järnefeltin Kuopiossa sijaitseva salonki.²²⁸ Kuten aiemmin olen tuonut esille, oli Kirstin perhe osa Minna Canthin ja Elisabeth Järnefeltin tuttavapiiriä, sillä Beda oli toiminut heidän kanssaan muun muassa Suomen työn suosijain seuran perustajajäsenenä ja osana sen toimikuntaa.²²⁹ On siis hyvin mahdollista, että kyseiset aatevirtauksset ja ilmiöt ovat olleet jollakin tasolla ympäröiviä ja läsnä myös Kirstin elämässä, jolloin ne ovat saattaneet hyvinkin vaikuttaa myös Kirstin kokemuksiin ja käsityksiin itsestä, olemassaolosta ja maailmasta, sekä auttaa häntä käsittelemään ja jäsentämään perheessä tapahtuneita kuolemia. Kuten Harmainen on pyrkinyt omassa tutkimuksessaan osoittamaan, uskonnollinen tieto, joka koostui moninaisista aineksista, tarjosi monille 1900-luvun taitteen intellektuelleille merkityksellisiä keinoja käsitellä kuolemaa ja siihen liittyviä arvoituksia.²³⁰ Näen, että Kirstin kuolemaan liittyvät käsitykset ja kum-

²²⁷ Leskelä-Kärki 2006, 252–254; Harmainen 2014, 381–382. Tarkemmin okkultismista, spiritualismista ja teosofiasta Suomea koskien ks. esim. Leskelä-Kärki 2006, 246–276; Harmainen 2014, 381–392.

²²⁸ Harmainen 2014, 382, 389. Myös esimerkiksi 1800- ja 1900-lukujen vaihteen tyttökirjojen uskonnollisuus on liitettävissä osaltaan ajanmukaiseen henkisyiden korostamiseen, joka ilmeni perinteisen luterilaisen uskon ohella muun muassa kiinnostuksessa teosofiaan. Toini Topelius (1854–1910) kiinnostui loppuelämänsä aikana teosofiasta, mutta tarkasteli kriittisen välimatkan päästä tätä aikansa suosittua oppia. Lisäksi muun muassa Immi Hellén (1861–1937) oli tutustunut Pekka Ervastiin (1875–1934), joka oli okkultisti ja teosofian kannattaja sekä uranuurtaja Suomessa. Ervast oli muiden teosofien kanssa kiinnostunut muun muassa *Kalevalasta* ja kalevalaisesta mytologiasta. Lappalainen 2015, 95–96.

²²⁹ Ks. Kinnunen 1997, 10.

²³⁰ Harmainen 2014, 383.

mituskokemukset sekä -kertomukset, jotka liittyvät laajemminkin käsityksiin itsestä, olemassaolosta ja maailmasta, ovat olleet osa tätä jatkumoa ja aikalaiskontekstia.

4. OMAN ELÄMÄNSÄ KIRJOITTAJA

4.1. Päiväkirja oman itsen, kokemuksen ja kertomuksen alustana

Mielestäni on kiinnostavaa, että Kirsti päätti aloittaa oman elämäntarinansa ylöskirjaamisen juuri silloin, kun hänen elämässään tapahtui suuri muutos sairastumisen ja koulun lopettamisen myötä.²³¹ Kirsti oli eräänlaisessa elämänsä taitekohdassa, jossa hän rakensi muun muassa toimijuuttaan uudelleen, ja päiväkirja antoi tähän oivallisen muodon sekä mahdollisuuden. Kirsti ei kuitenkaan tyytynyt aloittamaan tarinaansa siitä hetkestä, joka vallitsi silloin, kun hän tarttui kynäänsä ja alkoi kirjoittaa. Hän halusi kirjoittaa päiväkirjaansa eli tarinaansa eräänlaisen johdannon, prologin, jossa hän selvensi tapahtumia menneeltä kesältä ja punoi eräänlaista lankaa, joka johdatti tapahtumat siihen pisteeseen, jossa hän oli nyt, kirjoitushetkellä. Tämä viittaa mielestäni jonkinlaiseen haluun ja aikeeseen tähdätä kokonaisvaltaisen omaa elämää käsittelevän kertomuksen ja kuvauksen tuottamiseen.²³² Tästä lähti eteenpäin muodostuva kertomus, joka koostui päiväkohtaisista tapahtumista, jotka elivät päiväkirjan sivuilla kerronnallistettuina tarinoina. Yhden päivän sisällä sattuneiden tapahtumien välillä ei ollut aina välttämättä muita yhteyksiä kuin ajallinen peräkkäisyys, jolloin tapahtumat seurasivat toisiaan tiettyinä päivinä tietyssä järjestyksessä. Toisaalta taas asioiden peräkkäisyyden lisäksi esimerkiksi yllätykselliset ja poikkeavat asiat saattoivat saada kerronnallista arvoa, jolloin merkinnästä syntyikin hyvä tarina.²³³

Kirsti muodosti päiväkirjoissaan usein yhtä merkintää laajempia kertomuksia. Hän hyödynsi mielestäni kirjoituksissaan elämäntarinan muodostamisen konventioita tuottamalla kirjoituksissaan muun muassa tunnetta jatkuvuudesta ja kronologiasta, mikä syntyi päiväkirjamuodossa ikään kuin luonnostaan, ajallisten kirjoituskertojen tuloksena.²³⁴ Koska Kirsti kirjoitti päivittäin ja usein monen sivun mittaisia kertomuksia päivän tapahtumista, pääsee lukija seuraamaan monelta osin kuvausta jatkuvasta, eletystä elämästä, jonka päähenkilönä Kirsti esiintyy. Toki päiväkirjan tuottamisen tavasta johtuen päiväkirjoissa on erilaisia aukkoja, eikä kerronta ole aina johdonmukaista ja koherent-

²³¹ Esim. Miia Votka kirjoittaa, kuinka päiväkirjoihin kirjataan yleensä tavanomaiset, rutiininomaisesti päivästä päivään toistuvat toimet, mutta esimerkiksi tavallisuudesta poikkeavat ja odottamattomat asiat saattavat johtaa jopa päiväkirjan aloittamiseen. Votka 2005, 266.

²³² Ks. Teräsvuori 1: johdanto, 1–30.

²³³ Ks. myös Sääskilahti 2011, 200–201.

²³⁴ Ks. Linde 1993, passim.

tia.²³⁵ Kuitenkin esimerkiksi aukot, kuten Sääskilahti kirjoittaa, tekevät kirjoituksesta elävän, hengittävän, jatkuvasti muuttuvan.²³⁶

Erilaisiin vihkoihin kirjoitettu päiväkirja on jo lähtökohtaisesti hajoava ja katkonainen kokonaisuus, vaikka Kirstin päiväkirjat muistuttavat usein ulkoisesti toisiaan ja ovat hänen sivunumeroimiaan, mikä Lejeunen mielestä todistaa kirjoittajan kaipuusta jatkuvuuteen.²³⁷ Mielenkiintoinen jatkuvuuteen kiinnittymisen merkki oli myös Kirstin tapaan merkitä kirjoitukset aloittavien päivämäärien lisäksi oma ikänsä päivissä jokaisen kirjoituksen perään.²³⁸ Merkinnät siis alkoivat kirjoitushetken osoittavan päivämäärän ilmoittamisella päiväkirjoille hyvin konventionaaliseen tyyliin, mikä saattoi liittyä päiväkirjan tallennusfunktioon eli Kirstin tarpeeseen saada ohi lipuva aika tallennetuksi, pysäytetyksi sanoihin, joihin hän voisi mahdollisesti palata vielä vuosienkin jälkeen, ja päättyivät iän merkkäämiseen päivien tarkkuudella.²³⁹ Tämä tapa muodosti ikään kuin eräänlaisen päiväkohtaisen kronologian ja sulkeuman päiväkirjoihin, jolloin jokainen päivä kertoi oman tarinansa suuremman kokonaiskuvan sisällä.

Iän merkitseminen päivissä toimi myös eräänlaisena kiinnikkeenä elämään ja sen eteenpäin virtaavuuteen. Eletyt päivät olivat laskettavissa, ja päivien sekä iän karttuminen tiesivät myös uusien päiväkirjasivujen syntymistä, jotka kartuttivat yhä jatkuvaa elämäntarinaa. Tämä on mielenkiintoista sitä vasten, että Kirsti kirjoitti monesti halustaan, toisinaan myös pelostaan, kuolla. Päivän päätteeksi kirjattu luku merkitsi siis jälleen yhdestä päivästä selviytymistä ja seuraavaan kurottamista. Ehkä luontevinta onkin kuvata Kirstin kirjoittamista sekä jatkuvan että epäjatkuvan kerrontatavan yhdistelemisenä, missä yhdistyvät erilaiset kerronnan ja kuvailemisen keinot lyyrisestä²⁴⁰ arkiseen, jolloin päiväkirjat ja omaelämäkerta limittyvät lähelle toisiaan.

²³⁵ Vrt. esim. päiväkirjojen kirjoittajat, jotka eivät kirjoita päiväkirjaansa päivittäin, vaan kirjoitusten välillä saattaa olla pitkiäkin taukoja. Koska kirjoittaja ei tällöin ennätä elämältään pitää kertomustaan elossa, on tuloksena usein repeilevä ja katkonainen kertomus elämästä. Ks. esim. Sääskilahti 2011, 204.

²³⁶ Sääskilahti 2011, 343.

²³⁷ Lejeune 2009, 182–183.

²³⁸ Kirsti aloitti tämän tavan 27.11.1916. Teräsvuori 2: 27.11.1916, 205.

²³⁹ Ks. Votka 2005, 174; Sääskilahti 2011, 102–104, 112–113.

²⁴⁰ Lyyrisestä kuvailusta hyvä esimerkki on seuraava kirjoitus: ”Läksimme astumaan metsää kohti. Lintujen laulu taukosi. Silloin alkoi kuulua tuulen salaperäinen humina kuusien latvoissa. Suhina kävi kuuluvammaksi, se lähestyi meitä, mutta ei tavoittanut. Tuulen humina tynnyttää, tasoittaa, se laskee levon sydämeen. Ei mikään kehtolaulu voi olla rauhoittavampi ja kehtolauluksi sopivampi kuin tuulen humina puiden latvoissa.” Teräsvuori 1: 1.11.1916, 127. Esimerkiksi James Phelan tutkii kaunokirjallisten teosten hybridimuotoja, joissa narratiivisuutta ja lyyrisyyttä yhdistellään. Phelan 2007, passim. Myös Kirstin päiväkirjoja voisi tarkastella tällaisena hybridimuotona, jolloin tarkastelun kohteena voisi olla kerronnan liike ja sen seisahdukset ja eteneminen. Ks. myös Sääskilahti 2011, 159–162.

Kirstin nuoruuden päiväkirjat sisältävät paikoitellen hyvin proosamaisia piirteitä muun muassa henkilöhahmojen välisten dialogien ja päähenkilön, Kirstin, sisäisten monologiin muodostaessa eteenpäin kehittyvää kertomusta. Esimerkiksi 3.5.1917 päivätyssä merkinnässä Kirsti kirjoitti Gulinin pappilassa ollessaan aamupalalla tapahtuneen seuraavaa:

Jäin yksin [keittiöön piian mennessä siistimään toista huonetta]. Silloin ajattelin: ”Tunnen, ettei minulla enää ole vastenmielisyyttä tätä puuroa kohtaan. Haistanpa sitä siis. Kas, sehän haisee ihan niinkuin litistetyt kauraryynit, joita Armo ja minä ennen aikaan söimme herkuttelutarkoituksessa. Minäpä käyn hakemassa lusikan tuolta laatikosta.” Otin teelusikalla puuroa padasta ja panin suuhuni – paljaaltaan! Se maistui hyvältä – ollakseen kaurapuuroa. Kuulin ruokasalista tam-tamin äänen ja vein puuron sisään. Kun tati oli ottanut sitä omalleen ja Tiivan lautaselle, kuiskutin hiljaa hänelle: ”Nyt minäkin otan tätä.” Ja otin. Oi sitä hymyä, mikä levisi tadin kasvoille! Mutta muu pöytäkunta oli kuin puulla päähän lyöty. Ensin selvisi setä. ”Onk’s se ohrapuuroa?” hän kysyi. ”On!” vastasin nauraen. Tadin kasvot loistivat. Ruth sopersi jotain, mutta Aino oli kauhistuneen näköinen. Kuulin hänen ruotsiksi kuiskaavan Marja tädille: ”Eikös se ole kaurapuuroa?” – ”No, miltäs maistui?” setä kysyi. Mutta tati iloitsi sydämensä pohjasta. – Minusta tuntui, kuin tuuli olisi humissut juuri minulle, kutsuen minua ulos, ja minä noudatin kutsua ja menin – vanhaan tupaan, missä Rauha oli nikkaroimassa. Katselin halulla hänen työtään kauan aikaa ja sitten vasta läksin kävelemään. Kalliolla oli hauska viheltää.²⁴¹

Merkinnän alussa kuvailtu tapahtuma oli omalta osaltaan hyvin merkityksellinen, sillä kuten aiemmin olen tuonut esille, tuotti syöminen monin paikoin hankaluuksia Kirstille. Nyt kuitenkin Kirsti pystyi syömään kaurapuuroa, joka hänen mielestään maistui vieläpä hyvälle. Tätä iloista kertomusta seurasi vielä lyhyt kirjoitus hyvin harmonisesti ja rauhallisesti kuvatusta hetkestä, jolloin Kirsti lähti ulos kävelemään. Kerronnan rauhallinen sävy kulminoitui henkilöön nimeltä Rauha, joka ilmeisesti oli yksi pappilan palveluskuntaan kuuluvista henkilöistä, jonka nikkaroimista Kirsti seurasi kuin vailla mitään murheita, elämästä keskellä idylliä nauttien ja vihellellen. Tällaiset kerronnan sävyt saivat otteen paikoitellen, raastavien ja murheellisten tapahtumien sekä olotilojen kuvailun vastineena. Kyseisestä tapahtumasta muodostui näin ollen osa Kirstin omaa kehityskertomusta, jossa hän käytti muun muassa kerronnan tehokeinona preesensiä kuvaillessaan omia ajatuksiaan.

Nina Sääskilahti kirjoittaa, kuinka preesensin käyttö päiväkirjassa kuuluu kielen performatiivisiin mahdollisuuksiin, keinoon, jolla kertoja tekee itseään olemassa olevaksi kirjoitukseensa.²⁴² Kerrontatyyli on hyvin ominaista edellisen esimerkin lisäksi myös

²⁴¹ Teräsvuori 3: 3.5.1917, 584–585.

²⁴² Sääskilahti 2011, 126.

monissa muissa kohdin Kirstin päiväkirjatekstejä. Edellä esitellystä katkelmasta käy myös ilmi Kirstille ominainen tyyli käyttää kappaleiden jaotteluun ajatusviivaa ja viedä kertomusta eteenpäin merkitsemällä päiväkirjoihinsa henkilöiden väliset keskustelut, jotka Kirsti kirjoitti selkeästi tekstiin erotelluksi dialogiksi. Katson, että kirjoittaminen ja päiväkirjakertomuksen luominen oli Kirstille hyvin ominaista, ja hänellä oli jopa hyvin moderni tapa kirjoittaa ja käyttää kieltä sekä sekoittaa eri tyylilajeja keskenään.²⁴³ Kuten Kirstin ystävä Iris Backman sanoi, pystyi jo Kirstin silmistä lukemaan kokonaisia tarinoita.²⁴⁴

Eksistentiaalismin kuuluisimpiin edustajiin kuuluva filosofi ja kirjailija Jean-Paul Sartre kirjoitti 1900-luvun alkupuolella, kuinka ihminen näkee kaiken mitä hänelle tapahtuu kertomansa läpi, sillä ihminen on aina kertoja. Sartren mukaan juuri tämä pettää ihmiset, sillä kertoessamme tapahtumista niiden merkityssisällöt muuttuvat kokonaan toisiksi. Näin ollen Sartren mukaan on siis valittava joko eläminen tai kertominen.²⁴⁵ Mutta entä jos kuitenkin elämä itsessään tapahtuu ja tuottaa merkityksiä kertomuksessa, kuten Kirstiä koskevan päiväkirja-aineiston kohdalla on mielestäni perusteltua kysyä. Miten ja missä mielessä kertomuksia eletään, ja voidaanko elämää ja kertomusta erottaa toisistaan?

Monet filosofit, tutkijat ja teoreetikot ovat tuoneet esiin näkemyksen, jonka mukaan tarinat, kertomukset ja elämä nimenomaan kietoutuvat toisiinsa. Maailma on näin ollen täynnä erilaisia tarinoita ja kertomuksia, jotka odottavat tulewansa kerrotuiksi, kirjoitetuiksi, luetuiksi, uudelleenluetuiksi ja uudelleenkerrotuiksi. Tällaisen näkemyksen mukaisesti oikeastaan koostumme tarinoista ja kertomuksista, joita jokapäiväisessä elämässämme toteutamme. Tarinoiden, kertomusten ja elämän väliset kytkökset kulmineituvat tällöin siihen, että ihmiset ovat luonnostaan tarinankertojia, jolloin me luomme merkityksiä elämäämme tarinoiden ja kertomusten kautta. Inhimillinen kokemustodellisuus on siis perustavalla tavalla luonteeltaan narratiivista, ja näin ollen tarinat eli tapahtuma-aineokset muodostavat monikerroksisia kertomuksia, joista syntyvät elämänkaaret ja niiden sisällöt. Tarinoiden avulla luomme tietynlaisia käyttäytymismalleja, joita toteutamme omassa elämässämme ja joista muodostuu lopulta tarinan tapahtuma-aineisten kokoama monikerroksinen kertomus.²⁴⁶

²⁴³ Vrt. esim. Vatka, joka kirjoittaa, että yleisesti päiväkirjatekstin oletetaan olevan hyvin puheenomaista, joka on yksi päiväkirjakerronnan erityispiirteistä ja joka erottaa sen fiktiivisestä kerronnasta. Vatka 2005, 135.

²⁴⁴ Teräsvuori 7: 8.5.1918, 1232.

²⁴⁵ Sartre 1981 (1938), 61–62.

²⁴⁶ Ks. esim. Arendt 1968, 97; Kearney 2002, 3–14; Bennett & Royle 2004, 52; Tamboukou 2010, passim; Tamboukou 2015, 37–38. Ks. myös Meretoja 2013a, 71–72. Vrt. esim. Hayden

Kuten Hanna Meretoja kirjoittaa, myös filosofi Paul Ricœur on painottanut kokemuksen ja kertomuksen vuorovaikutusta tuomalla esiin, että olemassaoloamme ja tarinoita, joita kerromme itsestämme, ei voi erottaa toisistaan.²⁴⁷ Kirsti siis ikään kuin konstituoii ihmisenä olemista ja subjektin rakentumista luomalla kertomusta itsestään, elämästään ja kokemuksistaan päiväkirjan sivuille, jolloin kokemus ja kertomus kietoutuivat jo lähtökohtaisesti toisiinsa. Päiväkirjasta muodostui Kirstille paikka, jossa hän sai tehdä itsensä näkyväksi ja kuulluksi, olemassa olevaksi, ilman niitä ulkopuolisia odotuksia ja vaatimuksia, jotka olivat ristiriidassa hänen omien kokemustensa ja toiveidensa kanssa. Kirjoittaminen toimi näin ollen eräänlaisena vapauttavana ja purkavana ulottuvuutena.²⁴⁸ Philippe Lejeunea mukaillen Kirsti loi päiväkirjasta itselleen eräänlaisen turvapaikan, joka tarjosi hänelle muun muassa keinon paeta nykyisyyttä ja avata ovia laajaan tulevaisuuteen ja todellisuuteen, jossa hän pystyi tuottamaan ja toteuttamaan itseään sekä mahdollisia kirjallisia haaveitaan.²⁴⁹

Christina Sjöblad kirjoittaa, kuinka kirjoittamalla ja kertomalla itseään ihminen voi oppia tuntemaan itsensä. Päiväkirjakertomuksen avulla Kirsti pystyi muodostamaan, tuottamaan ja jäsentämään omaa itseään ja identiteettiään, jolloin kirjoittaminen ei ollut vain tapa kertoa itseä, vaan se oli Kirstille myös olennainen osa ja tapa tehdä itseään olevaksi.²⁵⁰ Kulttuurintutkija Stuart Hallin mukaan identiteetit syntyvät juuri minän muuttamisesta kertomuksiksi, jolloin ne kumpuavat aina osittain imaginaariselta ja symboliselta alueelta.²⁵¹ Lähestyn kuitenkin tarkemmin oman itsen ja identiteetin muodostumista, tuottamista ja jäsentämistä filosofi Adriana Cavareron ajatusten pohjalta.²⁵² Kuten Maarit Leskelä-Kärki esittää, perustuu Cavarerolle ihmisenä oleminen erilaisissa suhteissa tapahtuvaan kerronnallisuuteen ja yksilön haluun tulla kerrotuksi. Näin ollen

---

White ja Louis Mink, joiden mukaan todellisuus on epänarratiivista, ja kertomukset vain projisoivat kerronnallista järjestystä todellisuuteemme. Mink on kirjoittanut, kuinka kertomuksen muoto ja kerronnalliset ominaisuudet ovat peräisin taiteesta, josta ne on siirretty elämään, jolloin kertomus ja elämä ovat toisistaan irrallaan. Hänen mukaansa voimme oppia vasta fiktiosta ja historiasta sen, kuinka voimme ymmärtää ja kertoa erilaisia mutkikkaita tarinoita. White 1999, passim, erit. 9; Mink 1970, passim, erit. 60, 557–558. Ks. lisää eri näkemyksistä kokemuksen, kertomuksen ja elämän yhteyksistä esim. Hyvärinen 2004, passim.

²⁴⁷ Meretoja 2014a, 19.

²⁴⁸ Ks. Leskelä-Kärki 2006, 588.

²⁴⁹ Ks. Lejeune 2009, 334. Ks. myös esim. kuinka Eeva Jokinen kirjoittaa, miten päiväkirjat voivat toimia tukena ja kiinnipitävänä ympäristönä, eräänlaisena turvallisena tilana, jossa kirjoittaja voi ilmaista itseään ilman pelkoa. Jokinen 2004, 119.

²⁵⁰ Sjöblad 2009, 26, 37. Ks. myös Saresma 2007, 99–100.

²⁵¹ Hall 1999, 251.

²⁵² Kuten Leskelä-Kärki tuo esille, on Cavarero ollut tärkeä monelle feministisesti orientoituneelle elämäkertatutkijalle, kuten Leskelä-Kärjelle itselleen lähestyessään muun muassa elämästä kertomisen problematiikkaa. Leskelä-Kärki 2014a, sähköinen lähde; Leskelä-Kärki 2014b, 322. Ks. myös esim. Leskelä-Kärki 2008, 329–330; Tamboukou 2010, passim; Liljeström 2012, 335–337; Tamboukou 2015, 37, 42–44.

identiteettillemme on olennaista, että joku toinen kertoo tarinamme, jolloin minuus on vahvasti sosiaalinen ja relationaalinen eli erilaisissa vuorovaikutussuhteissa rakentuva.²⁵³

Cavarero työstää käsitystä relationaalis-narratiivisesta identiteetistä²⁵⁴ vahvasti muun muassa teoreetikko Hannah Arendtin ajatusten pohjalta. Cavareron ajatuksille relationaalis-narratiivisesta identiteetistä luovat rakennetta kysymykset siitä, mikä ja kuka ihminen on eli kysymys ”kuka minä olen?” nousee ratkaisevaan asemaan. Cavareron mukaan filosofinen diskurssi ei pysty sanallisesti vastaamaan kyseiseen kysymykseen, sen eksistenssiin ja olemukseen, vaan tällöin relevantiksi nousee narratiivinen diskurssi. Diskurssit yhdessä muodostavat keinon lähestyä kielellisesti ilmaistua ja rakennettua merkitystä sille olemukselle, joka muodostaa ihmisen uniikin ytimen, ontologisen lähestymistavan eksistenssille. Jotta olisi siis mahdollista määrittellä kysymys siitä, ”kuka minä olen”, on löydettävä ihmisen erityisyys suhteessa muihin. Tällöin ei haeta vastausta kysymykseen ”mikä minä olen”, jolloin määrittelyn kohteeksi tulisivat ihmisiä yhdistävät tekijät, kuten sukupuoli, sosiaalinen asema, nimi ja niin edelleen. Se, mikä puolestaan Cavareron mukaan esittää ihmisen ainutlaatuisuuden ja vastaa kysymykseen ”kuka minä olen?” on jokaisen ihmisen oma ainutlaatuinen elämäntarina. Tuo kerrottu tai kirjoitettu elämäntarina, jonka pääosassa ihminen itse esiintyy, muodostaa siis ihmisen uniikin olemuksen ja olemassaolon.²⁵⁵

Jotta ihminen voisi tulla Cavareron mukaan olevaliseksi, ainutkertaiseksi omaksi itsekseen, on hänen saatava kuulla oma elämäntarinansa eli relationaalis-narratiivisen identiteettinsä ydin. Vaikka elämäntarina muodostaakin jokaisesta ihmisestä oman ainutkertaisen itsensä, sillä jokaisen tarina on hänen omansa eikä näin ollen ole toistettavissa, ei tämä tarkoita sitä, että ihminen voisi elää vain omassa individualistisessa maailmassaan. Päinvastoin, tullakseen olevalaksi eli kerrotuksi ihminen on riippuvainen toisista ihmisistä. Ihminen ei voi relationaalis-narratiivisen identiteetin käsitteen mukaisesti kertoa tarinaa itsestään esimerkiksi kolmannessa persoonassa irrottautuen ”toiseksi”, vaan kertoakseen itseään ja muodostaakseen identiteettinsä ihminen tarvitsee ihan oikean toisen, toisen ihmisen. Ihmisen elämäntarina ja relationaalis-narratiivinen identiteetti

²⁵³ Leskelä-Kärki 2014a, sähköinen lähde; Leskelä-Kärki 2014b, 322.

²⁵⁴ Cavarero käyttää tässä yhteydessä termiä, joka on käännetty englanniksi muotoon ”narratable self”. Esimerkiksi Marianne Liljeström käyttää termistä käännöstä ”kertomismahdollinen itse”. Liljeström 2012, 335. Leskelä-Kärki puolestaan käyttää termistä käännöksiä ”relationaalinen identiteetti” ja ”relationaalinen narraatio”. Leskelä-Kärki 2014a, sähköinen lähde; Leskelä-Kärki 2014b, 322. Itse olen päätenyt käyttämään edellä mainittujen käsitteiden pohjalta kehittämäni käännöstä relationaalis-narratiivinen identiteetti, joka kuvaa mielestäni kattavasti Cavareron ajatusta identiteetin muodostumisesta.

²⁵⁵ Cavarero 2000, passim.

muodostuvat näin ollen vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Minuus on siis, kuten olen jo aiemmin todennut, sosiaalista ja relationaalista, jolloin halu tulla nähdyksi sekä kuulluksi, olemassa olevaksi persoonalliseksi itseksi muodostavat tarinan itsestä. Näin ollen relationaalis-narratiivinen identiteetti on myös poliittinen käsite, sillä yksilö tarvitsee toisen tullakseen olevaksi, kerrotuksi. Ei ole minua ilman sinua.²⁵⁶

Kuitenkin samalla, kun joku kertoo tarinaa toisesta, kertoo ja muodostaa hän tarinaa myös itsestään, jolloin omaelämäkerran ja elämäkerran rajat hämärtyvät ja lomittuvat. Maarit Leskelä-Kärki on jatkanut Cavareron ajatuksia tuomalla esiin, että tällaisen erilaisissa vuorovaikutussuhteissa rakentuvan identiteetin kerronta ja luominen tapahtuu myös elämäkerran kirjoittajan ja kohteen välisessä suhteessa, joka ei yleensä ole reaaliaikaista kasvokkain kohtaamista, vaan perustuu pitkälti lähteisiin ja niiden tulkintaan. Kuten Leskelä-Kärki huomauttaa, Cavareron ajattelussa kiehtovaa onkin juuri mahdollisuus tunnistaa jokaisen elämäntarinan ainutkertaisuus ja kerrotuksi tulemisen halun vastavuoroisuus, mikä ei tarkoita kuitenkaan identifioitumista kohdehenkilöön.²⁵⁷ Kertojan ja kerrotun välinen vuorovaikutus on erityinen, dialoginen tapahtuma, josta voidaan puhua myös hermeneuttisen ymmärtämisen prosessina, joka vaikuttaa kertojan tekemiin tulkintoihin kohteestaan.²⁵⁸

Näitä ajatuksia ja Kirstin päiväkirjakertomusta mukaillen katson, että relationaalis-narratiivisen identiteetin mahdollisuudet rakentuvat erilaisissa aikatasoissa ja erilaisissa materiaalisissa vuorovaikutussuhteissa. Tämä on myös mielenkiintoista suhteessa siihen, millä tavoin ja missä muodossa ihminen tulee olevaksi muiden kertomusten kautta. Rakennan kertomusta Kirstistä ja luon hänelle kyseistä relationaalis-narratiivista identiteettiä, jolloin teen Kirstin näkyväksi ja olevaksi tässä ajassa hänen jättämänsä kirjallisen aineiston ja materian kautta. Näin ollen tarina Kirstistä muodostuu olevaksi tässä hetkessä, minun kertomukseni kautta. Tämä ajatus johtaa mielestäni loppujen lopuksi ajatukseen elämäntarinoiden jatkuvuudesta, elämien ja tarinoiden muotoutuessa kertomuksissa yhä uudelleen. Säilyneen materian, tässä tapauksessa Kirstin päiväkirjakertomuksen, kautta tarina tulee kerrotuksi ja relationaalisesti olevaksi senkin jälkeen kun ihminen on itse kuollut.

Toisaalta taas näen, että Kirsti muodosti identiteettiään vuorovaikutuksessa päiväkirjakertomuksensa kanssa. Näin ollen kertomus Kirstistä muodostui olevaksi suhteessa kerrottuun ja luettuun hänen lukiessaan itse itselleen tai muille tarinaa itsestään, sillä oman päiväkirjansa tekijänä Kirsti oli se kokija, jonka kokemuksista päiväkirjakertomus

²⁵⁶ Cavarero 2000, passim.

²⁵⁷ Leskelä-Kärki 2014a, sähköinen lähde; Leskelä-Kärki 2014b, 322–333.

²⁵⁸ Stanley 1992, 7–9; Leskelä-Kärki 2006, 78–86. Ks. myös Leskelä-Kärki 2014b, 323.

syntyi, mutta samalla hän oli myös päiväkirjansa lukija, jolla oli muun muassa mahdollisuus kommentoida päähenkilön eli itsensä toimintaa ja muotokuvaa.²⁵⁹ Katson, että relationaalis-narratiivinen identiteetti voi rakentua vuorovaikutuksellisessa suhteessa myös toisiin, kerrottuihin ja samaistuttaviin (fiktiivisiin) henkilöihin ja identiteetteihin tai kerronnallistamalla kokemuksia dialogisessa suhteessa kulttuurisiin kertomuksiin.²⁶⁰

Kirstin päiväkirjoissa on monessa kohtaa mainintoja siitä, kuinka Kirsti itse luki, tai kuinka he pappilassa tai kotona lukivat toisilleen ääneen runsaasti muun muassa erilaisia kaunokirjallisia, kulttuurisesti jaettuja ja kansallisten kertomusten kaanoniin yleisesti nimettyjä kertomuksia. Päiväkirjoissa on myös monessa kohtaa viitteitä siihen, kuinka Kirsti kerronnallisti kokemuksiaan suhteessa lukemiinsa tai kuulemiinsa kulttuurisiin kertomuksiin. Kuten olen tuonut aiemmin esiin, mainitsi Kirsti Zacharias Topeliuksen useampaankin otteeseen, ja hänen päiväkirjakertomuksessaan esiintyi paikoitelleen hyvin topeliaanisia kuvauksia ja viittauksia tähän. 8.4.1917 päivätyssä merkinnässä Kirsti kirjoitti säästä, päiväkirjoille hyvin konventionaalisen tapaan, kuinka: ”Aamulla kuuluu olleen -4 C. Tänään aurinko noustessaan tanssi (Topeliuksen sanojen mukaan).”²⁶¹ Päiväkirjateksteissä mainitaan myös muun muassa J. L. Runeberg (1804–1877), Aleksis Kivi (1834–1872), Juhani Aho (1861–1921), Maila Talvio (1871–1951), V. A. Koskeniemi (1885–1962), Anni Swan (1875–1958), Victor Hugo (1802–1885) ja Hilda Käkikoski (1864–1912).²⁶² Lisäksi Kirsti kirjoitti lukeneensa muun muassa Elias Lönnrotin (1802–1884) *Kanteletarta* (1. painos 1840) ja lehdistä ainakin *Suometarta*, *Nuorta Voimaa* ja *Ylioppilaslehteä*. Eräässä päiväkirjamerkinnässä Kirsti mainitsi myös lukeneensa tädin luvalla teosta *Kuinka meistä tuli kirjailijoita: suomalaisten kirjailijoiden nuoruudenmuistelmia* (1916).²⁶³

Päiväkirjoissa on myös paikoitellen erilaisia intertekstuaalisia viittauksia, ja lisäksi Kirsti siteerasi välillä kirjoituksissaan runoja ja kaunokirjallisia teoksia. Esimerkiksi 23.2.1917 päivätyssä merkinnässä Kirsti kirjoitti: ”Pitkillä oikosilla panimme juoksuksi”, kuten Paavo Ruotsalainen (”Erämaan profeetta”).”²⁶⁴ 10.7.1917 Kirsti kirjoitti ”työmiehen vaimon” kertoneen juna-asemalla, että perjantaina alkaa suurlakko.²⁶⁵ Tällä

²⁵⁹ Ks. Sääskilahti 2011, 58, 112, 228.

²⁶⁰ Ks. esim. Vehkalahti 2015, 336.

²⁶¹ Teräsvuori 3: 8.4.1917, 553.

²⁶² Ks. esim. Teräsvuori 2: 26.11.1916, 201; Teräsvuori 2: 4.12.1916, 226; Teräsvuori 2: 15.1.1917, 305; Teräsvuori 2: 6.2.1917, 361; Teräsvuori 2: 23.2.1917, 399; Teräsvuori 5: 13.2.1918, 1022; Teräsvuori 6: 27.3.1918, 1095; Teräsvuori 8: 19.6.1918, 1325.

²⁶³ Ks. esim. Teräsvuori 1: 2.10.1916, 60; Teräsvuori 2: 31.1.1917, 350; Teräsvuori 3: 27.4.1917, 581; Teräsvuori 4: 2.10.1917, 738; Teräsvuori 7: 15.4.1918, 1173.

²⁶⁴ Teräsvuori 2: 23.2.1917, 395.

²⁶⁵ Teräsvuori 3: 10.7.1917, 672.

ilmaisulla hän saattoi viitata Minna Canthin *Työmiehen vaimo* (1885) -nimiseen näytelmään. Kirsti myös kirjoitti, kuinka välillä hän vastasi kirjojen nimillä, kun häneltä jotakin kysyttiin, ja kuinka Maila Talvio olisi saanut runsaasti aiheita erästäkin päivästä, josta Kirsti ei sanojensa mukaan pystynyt ajan ja voimien puutteen vuoksi kirjoittamaan.²⁶⁶

Mielenkiintoista on myös se, kuinka Kirsti mielestäni rakensi joitakin juonikuvioita päiväkirjakertomukseensa muun muassa tällaisten intertekstuaalisten viittausten avulla. Kirstin päiväkirjakertomusten juonellistamisesta kertoo muun muassa eräs tapahtuma, joka liittyi Kirstin ystävään Iris Backmaniin, joka asusti muutamaan otteeseen Kirstin perheen luona vuoden 1918 aikana. Kirsti oli saanut tietää ennen Iristä, että tämän rakas oli kaatunut sisällissodassa, ja tästä syntyi oma kertomusta eteenpäin vievä juonikuvio, kun Kirsti ajatteli, mitä suurta surua Iris joutuu kohtaamaan seuraavana aamuna kuullessaan suru-uutisen. Kerronta keskittyi tässä kohden Irikseen ja valmistautumiseen siihen, kun hän saa kuulla kultansa Polón kuolleen. ”Iris rukka!”²⁶⁷ Kirsti kirjoitti, viittaten todennäköisesti Anni Swanin samannimiseen nuortenkirjaan, joka oli ilmestynyt vuonna 1916 ja jota täti oli lukenut pappilassa Kirstille ääneen.²⁶⁸ Tätä juonetta Kirsti jatkoi vielä kuvailemalla ja kommentoimalla Iriksen surua sekä kommentoimalla huolta Olla-veljensä, joka oli tuolla hetkellä kadoksissa myös sisällissodasta johtuen, kohtalosta maalaten kirjoitukseen synkän, epätoivoisen tunnelman: ”Isä soittaa jotakin surullista, vanhanaikaista laulua, ja maailma tuntuu kovin mustalta. Emme tiedä, vaikka Olla olisi ollut jo monta päivää ruumiina.”²⁶⁹ Myöhemmin Kirsti käytti Swanin teoksesta tuttua ilmaisua puhellessaan itseään puhtaaksikirjoituksen yhteydessä: ”Kirsti rukka! Unta vailla olet ollut lähes koko ikäsi.”²⁷⁰

Anna Kuismen kirjoittaa, kuinka esimerkiksi julkaisemattomilla päiväkirjoilla voi hyvin olla erilaisia kirjallisuudellisia piirteitä, kuten erilaisia kertomusta eteenpäin kuljettavia juonikuvioita.²⁷¹ Kuten olen aiemmin tuonut esille, on Kuismen itse tutkinut

²⁶⁶ Ks. esim. Teräsvuori 2: 26.11.1916, 201; Teräsvuori 5: 12.2.1918, 1021.

²⁶⁷ Teräsvuori 5: 5.2.1918, 1005.

²⁶⁸ Teräsvuori 2: 23.2.1917, 399.

²⁶⁹ Teräsvuori 5: 5.2.1918, 1005.

²⁷⁰ Teräsvuori 7: 5.5.1918, 1221. Iris rukassa päähenkilön ystävä, terveydeltään heikko Ulla Stjernfelt matkustaa terveytensä takia ulkomaille, mutta hän kuolee lavantautiin Firenzessä. Lisäksi Iriksen auttaja, hyväsydäminen Hanna Ström on terveydeltään heikko, ja hänet kuvataan kirjan lopussa matkustavan lääkärin määräyksestä hengittämään raikasta tunturi-ilmaa Norjaan. Swanin teoksessa toistuu muutenkin useasti terveyden hoitaminen ulkomaanmatkojen avulla. Ks. Lappalainen 2015, 88.

²⁷¹ Makkonen 1999, 419–420. Kuismen (ent. Makkonen) kirjoittaa, kuinka monet tutkijat ovat yrittäneet tehdä selkeän jaon niin sanottujen oikeiden, autenttisten päiväkirjojen ja fiktiivisten päiväkirjojen välille, eikä päiväkirjaa ole näin ollen nähty juonellisena kertomuksena. Kuitenkin

esimerkiksi Aino Kallaksen (1878–1956) päiväkirjoja, joita voidaan hänen mukaansa lukea pienempinä osina suuresta sarjasta ja läpi elämän jatkuneesta laajasta kokonaisuudesta. Kuismin kirjoittaa, kuinka Kallaksen vuosien 1897–1900 päiväkirjaa voidaan lukea eräänlaisena romaanina, sillä Kallas selvästi rakensi päiväkirjasta koherenttia kertomusta, yhdistellen elämänsä ja päiväkirjansa romaaniksi selvällä juonella ja keskeisillä teemoilla, joita olivat rakkaus ja luovuus. Päiväkirjan kirjoittaja etsi kertomuksessa rakkautta ja halusi tulla kirjailijaksi. Kertomuksesta on löydettävissä selkeitä kirjallisia metaforia ja intertekstuaalisia viitteitä kaunokirjallisiin teoksiin, vaikka päiväkirjaa ei oltu tarkoitettu julkaistavaksi sen kirjoitushetkellä. Kuitenkin päiväkirja vaikuttaa ikään kuin eräänlaiselta alustalta romaanille, jota Kallas suunnitteli, kuten Kuismin kirjoittaa. Toisaalta taas niin sanottu taiteellinen tyyli ja ilmaisu kuuluivat Kallaksen kirjoitustyyliin, joten ne olivat luonnollinen osa hänen kirjoittamistaan ja koko elämäänsä.²⁷²

Myös Kirstin päiväkirjoista on erotettavissa erilaisia suureen sarjaan kuuluvia pienempiä osia, jotka jakaantuvat aikaan pappilassa, sen jälkeen niin sanotun uuden elämän opetteluun kotona, sisällissodan aikaan ja kesiin, jotka Kirsti vietti yleensä äitinsä sekä Armo-veljensä kanssa poissa kaupungista. Mukana kulkevat muun muassa perhe- ja muiden ihmissuhteiden, arjen, yhteiskunnallisten tilanteiden sekä oman terveydentilan²⁷³ ja sairauden teemat sekä niiden ympärille liittyvät juonikuviot, kompleksisen äitisuhteen muodostaessa yhden keskeisen juonen. Ricœur kuitenkin huomauttaa, kuinka niin omaelämäkerrallisen tekstin kertoja kuin lukijakin juonellistavat tapahtumista erilaisia merkityksellisiä kokonaisuuksia, jolloin samoista aineksista voi koostaa useita erilaisia versioita. Tällöin juonellistaminen tapahtuu sekä tekstissä että lukemisen prosesseissa.²⁷⁴ Kaiken kaikkiaan kuitenkin näen, että Kirstin kirjoittamisessa päiväkirjan genre yhdistyi ja sekoittui muun muassa erinäisiin kaunokirjallisiin konventioihin ja fiktiivisiin keinoihin, jolloin päiväkirjakertomus läheni koherenttia kertomusta eletystä elämästä, toisaalta sellaista sivuillaan tuottaen.

---

monissa tutkimuksissa on tuotu esiin päiväkirjojen kirjallisuudellinen luonne. Makkonen 1999, 419–420.

²⁷² Makkonen 1999, 421–422, 426, 431, 434. Aino Kallaksen päiväkirjoista ks. myös esim. Leskelä-Kärki 2006, 420–445. Myös esimerkiksi Aila Meriluoto kirjoittaa omista intertekstuaalisista viittauksista päiväkirjoissaan. Meriluoto 2019, 199. Sääskilahti kirjoittaa, kuinka hänen tutkimansa päiväkirjojen kirjoittajat tuottivat kirjoituksissaan eheitä henkilöähahmoja ja jatkuva-juonisia kertomuksia. Sääskilahti 2011, 303. Ks. lisää siitä kuinka päiväkirjoihin lainataan elementtejä fiktiosta, muun muassa henkilötyypittelyä, juonirakenteita ja miljöitä esim. Kagle & Gramegna 1996, esim. 41; faktan ja fiktion suhteista yleisemmin ks. esim. Eakin 1985, passim; Brockmeier 2013, passim.

²⁷³ Kai Häggman kirjoittaa, kuinka hänen tutkimuskohteenaan olevan Waseniuksen perheen tyttären Marie-Luisen päiväkirjojen yhtenä pääteemana oli oman terveydentilan päivittäinen kommentointi 1900-luvun alussa. Häggman 1994, 77.

²⁷⁴ Ricœur 1988, 248; Ricœur 1991, 432.

Kuisminin mukaan kukaan kirjoittaja ei voi olla erilaisten kirjallisten järjestelmien ja konventioiden ulottumattomissa, ja esimerkiksi eurooppalainen yläluokka sai 1900-luvun taitteessa muun muassa seurustelukulttuuriinsa hyvin paljon vaikutteita fiktiosta. Näin ollen fiktio imitoi elämää mutta elämä imitoi myös fiktiota, jolloin elämän ja fiktion väliset rajat ovat hyvin häilyvät.²⁷⁵ Myös Leskelä-Kärki huomauttaa, kuinka muun muassa Helmi Krohnin tuotannossa omaelämäkerralliset dokumentit ja romaanit risteävät, jolloin ne ilmentävät omaelämäkerrallisen tekstin ja fiktion välisten rajojen häilyvyyttä ja suhteellisuutta.²⁷⁶

Ricœur käsittää omaelämäkerrallisen tekstin elämän ja fiktion vastavuoroisuudeksi, jolloin tosielämä ja fiktio eivät sulje toisiaan pois, vaan edellyttävät toinen toisiaan. Tällöin omaelämäkerrallisen tekstin luonteeseen kuuluu intertekstuaalisuus muun muassa siinä mielessä, että se siteeraa muita kulttuurisia tekstejä. Näin ollen esimerkiksi päiväkirjakiirjoittaja voi saada uusia mahdollisuuksia kertoa itsensä päähenkilöksi oman elämänsä teksteihin. Kirjoittaessaan päiväkirjaansa Kirsti siis ikään kuin liikkui tekstien välisten merkitysten maailmassa.²⁷⁷

Ricœurin ajan ja kertomuksen teoriaan sisältyvän mimesis-teorian mukaan teksti ei vain jäljittele kuvaamaansa, vaan myös tuottaa luovasti uutta, sillä sanoilla on todellisuutta uudelleenmuokkaava, ei sitä kopioiva merkitys. Ricœur ei tästä syystä halua käyttää käsitettä representaatio, sillä hän haluaa välttää muun muassa ”esittävyys illuusion” syntymisen. Tällöin on mahdollista nähdä käytännön kokemuksen, tekstin, tekijän ja lukemisen väliset monikerroksiset, erilleen hahmottuvat suhteet toisiinsa liittymättöminä ennemminkin kuin toisistaan irrallisina olevina. Mimesis-teorian avulla on mahdollista hahmottaa näin ollen tekstin ja maailman sekä faktan ja fiktion välisiä suhteita, sillä sen avulla voidaan eritellä sitä, kuinka käytännön kokemus siirtyy kirjoittamisen kautta tekstiin ja palautuu jälleen lukemisen kautta tekstin välityksellä käytännön kokemukseen.²⁷⁸

Fiktiolla on näin ollen tärkeä rooli päiväkirjatekstissä, eikä sitä voida täysin erottaa niin sanotusta todellisuudesta ja sen kokemisesta, eikä etenään muistamisesta sekä muistin ja kokemusten kerronnallistamisesta. Ricœurin mukaan fiktio on eräänlainen todellisuuden jäsentämisen resurssi, jolloin se muodostuu yhdeksi inhimillisen elämän perusedellytykseksi. Vaikka elämä ja fiktio eivät ole sama asia, on kuitenkin muistetta-

²⁷⁵ Makkonen 1999, 434. Ks. myös Hapuli & Leskelä-Kärki 2010, 278.

²⁷⁶ Leskelä-Kärki 2009, 166–167.

²⁷⁷ Ricœur 1992, 163. Ks. myös esim. Sääskilahti 2011, 76, 168–170. Tero Norkola kirjoittaa, kuinka elämän ja kirjallisuuden ykseys näkyy joissakin suomalaisten, niin sanotusti tavallisten ihmisten päiväkirjoissa. Norkola 1995, 129.

²⁷⁸ Ricœur 1991, 135, 140.

va, kuten on jo tullut esille, että meillä on kertomusten kertojina ja vastaanottajina tietynlaista kulttuurista kompetenssia, jonka avulla kerromme elämäämme ja tulkitsemme sitä niin kuin tarinaa. Tähän vedoten voidaan todeta, että tarinat todella ovat joka puolella, meidän niin sanotusti muodostuen tarinoista muun muassa päiväkirjan tekstissä, jolloin kokemus saa esinarratiivisen luonteensa.²⁷⁹

Kuismin kirjoittaa, kuinka Aino Kallas erotti vuosien varrella elämän ja päiväkirja-kirjoittamisen toisistaan toteamalla, että ihmiset, jotka elivät intensiivisesti, eivät tarvinneet päiväkirjaa. Kallas kirjoitti, kuinka hän ei ollut kirjoittanut kuukausiin mutta sitä vastoin hän oli elänyt.²⁸⁰ Tällaista ajatusta vasten Kirsti todella eli elämänsä päiväkirjoissaan, kirjoittaessaan päiväkirjaa jatkuvasti, päivittäin. Toisaalta elämä päiväkirjoissa ja kertomus itsestä, kokemuksista sekä elämästä vaati myös elämää päiväkirjan ulkopuolella, jolloin Kirsti aktiivisesti etsi elämästään aiheita, joista voisi kirjoittaa päiväkirjakertomukseensa mutta sen lisäksi myös ystävilleen. 16.6.1918 ollessaan seuraamassa Suomen lipun nostajaisia Senaatintalon lipputankoon Kirsti kirjoitti: ”Iloitsin siitä, että olin näin saanut ainakin yhden asian, josta voisin kirjoittaa Kyllikille – ja koko liudalle. Keitä niitä onkaan? Ruth, Helmi Aho, Kerttu Kotka, Edla, Kalinen, Iris ja Kyllikki. [--] Sitten voin silmäillä viime vuoden runoelmia ja saada ehkä sieltä aiheita. Harashoo!”²⁸¹ Eli päiväkirjat, runoelmat, toimivat myös lähteinä uusille kirjoituksille, joista Kirsti ammensi kertomuksia elämästään ystävilleen kirjeissä ja korteissa. Liz Stanley on huomauttanut, että kirjoittaminen juontaa juurensa aina elämästä, jolloin kirjoittaminen on elämän tuote ja se auttaa elämän konstruoinnissa.²⁸² Kaiken kaikkiaan katson, että Kirstin kohdalla elämä, kokemus ja kertomus kietoutuivat toisiinsa etenkin päiväkirjan sivuilla perustavanlaatuisella tavalla.

Päiväkirjakirjoituksissaan Kirsti pystyi myös rakentamaan eräänlaisia yhteyksiä perheenjäseniinsä ja muihin tärkeiksi kokemiinsa henkilöihin, sillä Kirsti tunsu usein ulkopuolisuutta ja yksinäisyyttä suhteessa muihin. Kirsti koki, että hänelle tai hänen kirjoit-

²⁷⁹ Ricœur 1985, 75; Ricœur 1991, 117–136, 142, 425–440; Ricœur 1992, 160. Teksti, joka on tulkintaprosessien kautta aina uudelleensyntyvä mahdollisuuksien kenttä, ei näin ollen kiinnity mihinkään lopulliseen ja varmaan tulkintaan elämästä. Näin ollen tekstejä ei aseteta mitään toista, niin sanottua tekstin ulkopuolista todellisuutta vasten todentamis- tai vertailumielessä. Tämä purkaa tekstin ja todellisuuden vastakkainasettelua, sillä esimerkiksi omaelämäkerrallinen teksti voidaan nähdä sekä faktaa ja fiktiona yhdistävänä tekstinä, sen säilyttäessä molemmat todellisuussuhteensa. Side todella tapahtuneeseen on tärkeä muun muassa kriittisten ja eettisten kysymysten kannalta. Ks. Ricœur 1988, 186–189. Sidonie Smith ja Julia Watson korostavat sitä eettistä ja poliittista merkitystä, joka sisältyy omaelämäkerrallisen ja fiktiivisen tekstin erotte- luun. Smith & Watson 2005, passim.

²⁸⁰ Makkonen 1999, 450. Ks. myös esim. Sääskilahti 2011, 196.

²⁸¹ Teräsvuori 8: 16.6.1918, 1312.

²⁸² Stanley 1994, 135, 145–146.

tuksilleen ei ollut välttämättä olemassa sijaa, ja että hän jäi kirjoituksineen usein hyvin yksin. Puheen ja kirjoituksen välistä suhdetta pohtiessaan filosofi Jacques Derrida esittää, että kirjoittaminen on eräänlainen täydennys ja lisäys, joka tekee puhetta läsnä olevaksi, vaikka todellisuudessa se olisi poissa. Kirjoitus ilmaisee tällöin eräänlaista halua hallita puhetta ja palauttaa subjektin läsnäolo.²⁸³ Ehkä Kirstille oli siis helpompi kirjoittaa päiväkirjaansa mitä tunsin, kuin sanoa sitä ääneen, esimerkiksi perheenjäsenilleen. Kirjoittamalla Kirsti pystyi myös tekemään itseään enemmän läsnä olevaksi ympäröivään todellisuuteen monessa suhteessa, sillä hän oli yhtäkkiä poissa koulusta, monia vuosia häntä osittain määrittämästä sosiaalisesta ympäristöstä. Kirjoittamisen avulla tuotetun jäljen avulla hän pystyi lisäksi tekemään itseään läsnä olevaksi myös muissa hetkissä, kuin kirjoitushetkellä.

Päiväkirjan kirjoittaminen muodostui Kirstille myös tärkeäksi tavaksi reflektoida ja työstää muun muassa omaa terveydentilaa ja sairastumista, uutta elämäntilannetta ja sen tuomia erilaisia muutoksia sekä monia tunteita kuten surua, epätoivoa ja melankoliaa. Kirjoittaminen ja kertomuksen luominen toimivat Kirstille selkeästi eräänlaisina terapeuttisina keinoina, keinoina selviytyä elämästä sellaisena kun se Kirstille näyttäytyi sekä löytää oma itsensä kaiken ympäröivän hälyn keskellä. Esimerkiksi Kuusmin ja Sääskilahti ovat tuoneet esiin, kuinka päiväkirjalla on olemassa myös terapeuttinen funktio, jolloin itseään voi hoitaa huolistaan, murheistaan ja suruistaan kirjoittamalla sekä omaa kehitystään seuraamalla.²⁸⁴ Terapeuttisessa kirjoittamisessa keskeiseksi nouseekin kirjoittamisen mahdollisuus ottaa oma subjektiviteetti haltuun muiden roolien keskellä, kuten Leskelä-Kärki kirjoittaa.²⁸⁵

Myös nykykulttuurintutkija Tuija Saresma on kirjoittanut siitä, kuinka surujen ja kärsimysten työstäminen kirjoittamalla on hyvin yleistä. Hän huomauttaa, kuinka kärsimys on monesti eräänlainen luomista aktivoiva voima, joka saa ihmiset esimerkiksi kirjoittamaan ja sillä tavoin tavoittelemaan jonkinlaista eheyttä. Lisäksi Saresma on tuonut filosofi Judith Butleria mukaillen esiin, kuinka kirjoittaminen on yksi keino löytää löytää itsensä, saada itsestään otetta, sillä surun ja kärsimyksen keskellä ihminen kadottaa jotakin oleellista itsestään. Näin ollen tunteiden ja kirjoittamisen välinen suhde on hyvin merkittävä ja voimakas, toinen toistaan työstävä voima.²⁸⁶ Päiväkirja toimi Kirstille siis monenlaisten tunteiden ja kokemusten käsittelemisen ja jäsentämisen alustana. Katson, että päiväkirjakirjoittaminen muodostui Kirstille erittäin tärkeäksi tavaksi

²⁸³ Derrida 2003, 27–57.

²⁸⁴ Makkonen 1993, 371; Sääskilahti 2011, 31.

²⁸⁵ Leskelä-Kärki 2006, 588. Ks. myös esim. Keränen 2013, 76.

²⁸⁶ Saresma 2004, 91; Saresma 2007, 157–158.

tehdä itsensä olevaksi ja näkyväksi sekä muodostaa kertomusta itsestään, elämästään ja kokemuksistaan.

4.2. Pakonomainen kirjoittaminen

Päiväkirjan kirjoittamisesta muodostui loppujen lopuksi Kirstille jopa ikään kuin eräänlainen työ ja velvollisuus, joka hänen tuli täyttää päivittäin. Kirsti tunsu suurta ahdistusta ja tuskaa, jos hän ei ehtinyt päivän aikana kirjoittamaan tarpeeksi, jolloin tuleville päiville jäi kirjoitusvelkoja suoritettavaksi. 15.7.1918 kirjoittamassa merkinnässään Kirsti tuskasteli: ”Nyt minun täytyy erota rakkaista runoelmistani ainakin kahdeksi vuorokaudeksi. Miten ennättänen suorittaa velkani?”²⁸⁷ Toisaalta Kirsti myös tiedosti ainakin jollakin tasolla, että hänen suhtautumisensa omaan kirjoittamiseen koetteli paikoitellen mielettömyyden rajoja, sillä hän liitti sen osaksi sairastumisestaan käytettyä diskurssia. 10.1.1918 hän kirjoitti: ”Jos minulla ei olisi tätä hullua runoilupuuhaa, olisin jo aikoja sitten ollut vuoteessa. Kun ihminen on hullu, niin hän onkin oikein hullu. Kuten tunnetua. Lopeta jo, hyvä ystävä!”²⁸⁸ Toisinaan Kirsti kirjoitti, kuinka oli kirjoittanut ja runoilut päivän mittaan kauheasti, kun taas toisinaan hän kirjoitti luopuneensa joistakin kirjoitusaikeistaan, sillä häntä pelottivat suuret runoiluvelat. Aina silloin, kun Kirsti sai velkansa suoritetuksi, suuri ilo ja helpotus täyttivät hänen mielensä.²⁸⁹

Päiväkirjakirjoittamista tutkinut Tero Norkola on todennut, että päiväkirjakirjoittaminen voi joskus aiheuttaa kirjoittajalleen riippuvuutta.²⁹⁰ Kirstille kirjoittaminen muuttui jopa pakkomielteiseksi, eikä elämää oikeastaan ollut enää ilman kirjoittamista, jolloin elämä todella tapahtui ainakin osittain päiväkirjakertomuksessa. Loppujen lopuksi kirjoittaminen muuttui elämäntavaksi, jonka kautta Kirsti pystyi jättämään jäljen itsensä, tekstin muuttuessa näin ollen eräänlaiseksi elämän oheistuotteeksi.²⁹¹

Päiväkirjan pitämistä voidaankin verrata eräänlaiseen rituaaliseen toimintaan, jota määrittävät erilaiset usein ääneen lausumattomat mutta vahvasti sisäistetyt ja tiukat konventiot. Tällöin päiväkirjakirjoittaminen on nähtävissä arkiseen elämiseen kuuluvana, toistuvana ja säännöllisenä toimintona. Esimerkiksi työtehtävien ja sääolojen luette-

²⁸⁷ Teräsvuori 9: 15.7.1918, 1392. Ks. myös esim. Teräsvuori 4: 2.1.1918, 900; Teräsvuori 5: 15.1.1918, 950; Teräsvuori 6: 8.4.1918, 1137; Teräsvuori 7: 14.4.1918, 1171; Teräsvuori 7: 20.4.1918, 1186; Teräsvuori 9: 17.7.1918, 1407; Teräsvuori 9: 12.8.1918, 1495.

²⁸⁸ Teräsvuori 4: 10.1.1918, 924–925.

²⁸⁹ Teräsvuori 2: 23.2.1917, 393; Teräsvuori 4: 27.9.1917, 734; Teräsvuori 7: 16.4.1918, 1174; Teräsvuori 7: 20.4.1918, 1186; Teräsvuori 9: 19.7.1918, 1411.

²⁹⁰ Norkola 1995, 118.

²⁹¹ Ks. Lejeune 2009, 268.

leminen on osa rituaalista toimintaa, jonka avulla tuotetaan muun muassa turvallisuuden ja jatkuvuuden tunnetta. Kirjoittaminen on tällöin osa elämän hallitsemista ja sitä koossa pitävää toimintaa. Pakonomaiseksi yltyessään päiväkirjan kirjoittaminen voi toisaalta taas alkaa hallita itse elämän elämistä.²⁹²

Kirsti koki, että hän oli joutunut sulkeutumaan itseensä liian kauan ja nyt oli tullut aika avautua. Kirjoittamisesta, ja etenkin juuri päiväkirjakirjoittamisesta, muotoutuikin Kirstille ensisijainen keino jäsentää kokemuksia ja elämää.²⁹³ Norkola kirjoittaa, kuinka kirjoitettu kommunikaatio edustaa pysyvää ja säilyvää jälkeä, johon voi myös myöhemmin palata.²⁹⁴ Kirjoittaminen oli Kirstillekin osittain pysyvyyden rakentamista ja oman kehityksen seuraamista niin kirjoitushetkellä kuin myöhemmin kirjoituksiin palattaessa. Kirsti kirjoitti 9.8.1917 päivätyssä merkinnässä, kuinka hänen äitinsä oli sanonut, että päiväkirjan pitäminen ”on hyvin hyvä tapa, siitä näkee sitten, mitä on tapahtunut ja missä on ollut silloin ja silloin.”²⁹⁵

Toisinaan Kirsti myös kyseenalaisti päiväkirjan kirjoittamisen tärkeyden, ja hän piti sitä välillä jopa ajanhukkana omalla kohdallaan. Kirsti koki tietynlaista alemmuutta ja huonoa itsetuntoa kirjallisen toimijuutensa kohdalla, vaikka hän samalla useimmiten nauttikin kirjoittamisesta. Hän oli varma, että hänen ystävänsä Kyllikki Grotenfelt kirjoitti päiväkirjaansa vain kaikenlaisia viisaita mietelmiä, toisin kuin hän.²⁹⁶ Lisäksi hän ajatteli välillä tekevänsä niin sanottua ”roskatyötä” päiväkirjaansa kirjoittaessaan, kuitenkin samalla pohtien, että siitä voisi olla hänelle joskus ”hauskuutta.”²⁹⁷ Tällainen oman päiväkirjakirjoittamisen vähättely on ollut ominaista monille päiväkirjan kirjoittajille, vaikka päiväkirjan tarjoama kirjallinen purkautumisväylä on nähty samalla hyvin tarpeellisena. Myös monille naiskirjailijoille omien kirjallisten kykyjen vähättely on monien tutkimusten mukaan ollut jossain määrin yleistä esimerkiksi 1900-luvulla.²⁹⁸

Kirsti kirjoitti ja kirjoitti, välillä niin, että luuli saavansa kirjoituskrampin. Tällainen pakkomieltein toiminta ulottui myös muille alueille kuin kirjoittamiseen, sillä Kirstin oli suoritettava aloittamansa asiat loppuun, oli se sitten mieluisaa tai ei. Esimerkiksi 19.3.1918 päivätyssä merkinnässä Kirsti kirjoitti: ”Luin ”Suomalaisen Suomen” lop-

²⁹² Ks. esim. Sjöblad 2009, 26; Sääskilahti 2011, 101–102, 107. Ks. myös esim. Votka 2005, 85–87.

²⁹³ Ks. esim. Teräsvuori 2: 4.3.1917, 421–424. Päiväkirjoista löytyy useita viittauksia siihen, että Kirsti oli myös ahkera kirjeiden ja korttien kirjoittaja. Ks. esim. Teräsvuori 2: 2.3.1917, 412.

²⁹⁴ Norkola 1995, 127.

²⁹⁵ Teräsvuori 3: 9.8.1917, 698.

²⁹⁶ Teräsvuori 6: 28.3.1918, 1102.

²⁹⁷ Teräsvuori 3: 26.3.1917, 525.

²⁹⁸ Votka 2005, 103; Leskelä-Kärki 2006, 369–371, 383–388. Ks. myös esim. Keränen 2013, 73.

puun. Siinä oli kauhean kuivia kirjoituksia, mutta minä luin urheasti joka sanan.”²⁹⁹ Toisinaan Kirsti kirjoitti, kuinka hän teki työtehtäviään, kuten vaatteiden paikkausta, suurella kiireellä, sillä häntä ahdisti sanojensa mukaan tietoisuus siitä, että aika rientää eteenpäin eikä palaa. Tämän vuoksi hän myös tunsu välillä hukkaavansa aikaansa erilaisiin asioihin, kuten kirjoittamiseen ja lukemiseen, vaikka ne myös tuntuivat olevan hänelle äärimmäisen tärkeitä asioita.³⁰⁰ Ajan kokemisen ja käyttämisen välillä tuntui siis olevan välillä suuria ristiriitoja.

Kirstin kirjoituksissa toistui useasti myös muistiin liittyvä kommentointi, jolloin pakonomainen kirjoittaminen muodostui ikään kuin eräänlaiseksi keinoksi kurottua aikaan, joka on aina hetkessä käsillä, mutta joka katoaa ennen kuin siihen ehtii kunnolla tarrata. Matti Hyvärinen kirjoittaa, kuinka muisti ja kertomus liittyvät perustavanlaatuisesti toisiinsa olematta kuitenkaan koskaan sama asia. Hyvärisen mukaan kokemuksen, kertomuksen ja muistin standardiajattelumalli eli malli, jossa meillä ajatellaan ensin olevan kokemus, toiseksi muisti, joka saattaa jo ”vääristellä” tai ”muokata” kokemusta, ja kolmanneksi kertomus, joka ikään kuin editoi ja muokkaa muiston kokemukseksi, sisältää perustavanlaatuisen ongelman. Tämän mallin mukaisesti kokemuksesta tulee jotakin aitoa ja puhdasta, kaiken alkupiste, muuttumatonta ja ikään kuin särkymätöntä, jota muistin ja kertomuksen avulla tulee suojella. Mutta kuten Hyvärinen esittää filosofi Joan Scottin pohjalta, on jo kokemus itsessään konstruoitu, eikä näin ollen mitään muuttumatonta ja koskematonta. Kokemus on siis yksi tulkitsevan prosessin tuote ja aina jo lähtökohtaisesti tulkintaa. Niinpä mielekkäintä ja tärkeintä ei ole kysyä, säilyykö kokemus puhtaana, vaan ennen kaikkea kohdistaa mielenkiinto niihin tapahtumien, tulkinnan ja kielellistämisen sarjoihin, joihin kokemus liittyy. Miksi juuri jokin tietty kokemus on sellainen, että haluamme muistaa, selittää ja kertoa sitä?³⁰¹

Kuten Hyvärinen toteaa, kertomus, oli se sitten missä muodossa tahansa, voi toimia hyvänä muistuttamisen ja muistamisen välineenä, tai se voi myös hyvin peitellä tai muokata muistia. Kuitenkin tärkeää on havaita, että kertomukset eivät ole tai tapahdu itsekseen maailmassa, vaan ne ovat aina tulosta jostakin inhimillisestä tulkinnasta, merkityksenannosta ja valinnasta. Hyvärinen myös painottaa sitä, kuinka kertomusta ei tulisi ymmärtää kapean stereotyyppisesti pelkästään niin sanotuksi ”puhtaaksi kertomukseksi” (diegesis), myyttiseksi kamppailuksi tai pelkäksi lineaariseksi tapahtumaketjuksi. Kertomus kun voi olla niin paljon muutakin.³⁰² Kirstille päiväkirja muodostui yhdeksi

²⁹⁹ Teräsvuori 6: 19.3.1918, 1083.

³⁰⁰ Ks. esim. Teräsvuori 4: 2.10.1917, 738; Teräsvuori 4: 3.10.1917, 738.

³⁰¹ Hyvärinen 2014a, 31; Hyvärinen, luento Turun yliopistossa 24.11.2014b.

³⁰² Hyvärinen 2014a, 31–32.

tärkeäksi muistamisen välineeksi, jolloin mielestäni voisi sanoa, että muistaminen on ennen kaikkea itsereflektiota.

Muistiin liittyvä diskurssi toistui usein Kirstin kirjoituksissa, ja hän pohti muistin ja kertomuksen suhdetta kirjoittaessaan, että hänen tulisi kirjoittaa muistiin myös muun muassa äitinsä ja isänsä kertomukset nuoruudesta, sillä ”niin moni mieltäkiinnittävä asia häipyy unholaan.”³⁰³ Muistin ja kertomuksen suhde muodostui muutenkin jo heti alusta alkaen Kirstin päiväkirjakertomuksessa näkyväksi, sillä johdannon jälkeen hän kirjoitti päiväkirjaansa seuraavanlaisesti:

Kaikki edelläoleva on kirjoitettu muistista. Nyt vasta alkaa varsinainen päiväkirjani. Se on täynnään epätäydellisyyksiä ja puutteita jos jonkinlaisia, mutta se onkin ymmärrettävää, kun tietää miten tulissessa kiireessä olen usein saanut muistiinpanoni tehdä, miten usein kirjoittaessani olen ollut kuoleman väsynyt tai järkiään sairas, miten mieleni on saattanut olla kuohuksissa ja miten monen monituista kertaa olen saanut keskeyttää kirjoittamiseni keskelle sanaa ja jatkaa sitä taas sitten ollenkaan ennättämättä katsoa, mitä edellä on ollut kirjoitettu. Tämä olkoon alkupuheeksi.³⁰⁴

Tämän kappaleen Kirsti on kirjoittanut mahdollisesti jälkikäteen puhtaaksikirjoittamisen yhteydessä eräänlaiseksi alkupuheeksi, niin kuin hän itse mainitsee. Tämän jälkeen alkoivat päiväkirjalle konventionaaliset merkinnät ”maanantaina 4.9.”, ”tiistaina 5.9.” ja niin edelleen, jotka asettavat päiväkirjakertomuksen eräänlaiseen lineaariseen järjestykseen kertomalla kirjoitusten alussa sen, mistä päivästä milloinkin on kyse. Tämä muun muassa päiväkirj kirjoittamiselle tyypillinen tapa edetä kirjoituksissa ajallisessa järjestyksessä voi Hyvärinen mukaan usein johtaa erehdyttävään oletukseen siitä, että kaikki kertomukset etenisivät kronologisesti alusta loppuun. Hyvärinen kirjoittaa, kuinka Ricœur on tuonut esiin, että elämäkerrallisissa kertomuksissa, joita siis päiväkirjakertomuksetkin edustavat, aika kulkee vähintäänkin kahteen eri suuntaan. Vaikka tapahtumat kerrottaisiinkin lineaarisesti ajallisessa järjestyksessä, tekee kertojan muisti niin sanotusti matkaa vastakkaiseen suuntaan, kohti menneisyyttä.³⁰⁵

Kirstin päiväkirjoissa esiintyy paikoittain runsaastikin tällaisia kohti menneisyyttä kurkottavia kirjoituksia, joissa Kirsti kirjoitti, kuinka muisti menneitä tapahtumia, jo menetettyjä hetkiä.³⁰⁶ Lisäksi Kirsti kirjoitti monessa kohtaa, kuinka hän kirjoitti päivän tapahtumia jonakin toisena päivänä tai jopa toisena vuotena, sillä ei ollut saanut kaikkea

³⁰³ Teräsvuori 1: johdanto, 28.

³⁰⁴ Teräsvuori 1: alkupuhe, 30–31.

³⁰⁵ Hyvärinen 2014a, 32.

³⁰⁶ Ks. esim. Teräsvuori 1: johdanto, 2; Teräsvuori 3: 6.7.1917, 671; Teräsvuori 3: 2.9.1917, 713; Teräsvuori 4: 11.11.1917, 804; Teräsvuori 4: 4.1.1918, 907; Teräsvuori 5: 12.2.1918, 1021; Teräsvuori 7: 7.5.1918, 1228.

kirjoitetuksi saman päivän aikana.³⁰⁷ Tällaisissa kommenteissa korostuu muistin ja kertomuksen välinen vuorovaikutus, sillä monesti Kirsti vielä lisäksi kommentoi, ettei välttämättä muistanut tapahtumia tarkkaan, jolloin hänen oli kehitettävä kertomusta muisti-jälkiensä varassa. Esimerkiksi 15.8.1918 päivätyssä merkinnässä hän kommentoi: ”Olen nyt koettanut muistista kirjoittaa tämän päivän loppuun, ja kun en mitään muistanut, kirjoitin semmoista, mikä saattaa olla totta. Tässä työssä minulle tuli kauhea väsymys, ja uni painoi pään alas ja silmät kiinni.”³⁰⁸ Tällaisissa tilanteissa tapahtumat on kuvattu pitkälti muistin varassa, ja kommentoipa Kirsti myös eräässä kirjoituksessaan, kuinka hänen oli hypättävä kertomuksessa vielä taaksepäin, tällä lailla kertomuksen aikatasojen suuntia edestakaisin matkustaen.³⁰⁹

Oman tasonsa kirjoituksiinsa tuo tekstien puhtaaksikirjoitus, jota Kirsti kommentoi toisinaan keskellä päiväkohtaista kirjoitusta. 19.5.1917 päivätyssä merkinnässä hän huomautti, kuinka kirjoitti tekstiä puhtaaksi vuonna 1922.³¹⁰ Puhtaaksikirjoituksen yhteydessä Kirsti saattoi kommentoida ikään kuin tulevaisuudesta aiemmin kirjoittamiaan tekstejään, mikä tuo mielestäni hyvin mielenkiintoisen lisän Kirstin päiväkirjakertomukseen. Tällaiset kommentoinnit Kirsti oli erottanut päiväkohtaisen merkinnän keskellä hakasulkeiden sisälle kirjoittaen kommentin alkuun sen vuosiluvun, josta kirjoitusta kommentoi. 30.6.1918 päivätyssä merkinnässä on seuraavanlainen kirjoitus, jonka Kirsti kirjoitti koskien riitaa Armo-veljensä kanssa: ”Hänessä ei ole mitään semmoista, jota voisin kunnioittaa, niinkuin miehekkyyttä, jaloutta, mielen puhtautta yms. [1930. Kirsti! Olitko sinä 12 vuotta sitten niin puhdas, kuin tästä voisi päätellä? Muistan tapahtuman vielä aivan selvästi.]”³¹¹ Kirsti siis ikään kuin puhutteli itseään päiväkirjakertomuksen eri aikatasoissa, tuoden mukaan myös muistamisen, kokemuksen ja kertomuksen väliset suhteet.

Tällaisten tulevaisuudesta annettujen lausuntojen kautta Kirsti kävi eräänlaista dialogia itsensä kanssa. Esimerkiksi 28.4.1918 kirjatussa päiväkirjamerkinnässä Kirsti kir-

³⁰⁷ Ks. esim. Teräsvuori 3: 19.5.1917, 618: ”Kun tätä kirjoitan, on kesä 1920; Orislahdessa.” Ks. myös esim. Teräsvuori 2: 9.1.1917, 295; Teräsvuori 10: 15.8.1918, 1511.

³⁰⁸ Teräsvuori 10: 15.8.1918, 1515–1516. Ks. myös esim. Teräsvuori 1: johdanto, 16; Teräsvuori 1: 17.11.1916, 165; Teräsvuori 6: 7.4.1918, 1133. Toisaalta Kirsti saattoi myös kirjoittaa, kuinka muisti paljon enemmän jostakin päivästä, kuin oli kirjoittanut. 2.9.1917 päivätyssä merkinnässä Kirsti kirjoitti puhtaaksikirjoituksen yhteydessä: ”Muistan tästä päivästä paljon enemmän kuin olen siitä kirjoittanut. Muistan, että minua itketettiin ennen lähtöä, muistan hevosen karkaamisen, muistan Halolan vieraanvaraisen ja huolehtivan isännän, samoin erään katseen, muistan kotiintulon Halolan mainiolla hevosella, minulla Edithin hattu päässä – ja paljon muuta.” Teräsvuori 3: 2.9.1917, 713.

³⁰⁹ Ks. Teräsvuori 2: 24.11.1916, 195.

³¹⁰ Teräsvuori 3: 19.5.1917, 618. Ks. myös esim. Teräsvuori 2: 13.1.1917, 301; Teräsvuori 2: 24.2.1917, 401; Teräsvuori 3: 21.5.1917, 631–632; Teräsvuori 9: 2.8.1918, 1451.

³¹¹ Teräsvuori 8: 30.6.1918, 1352.

joitti: ”Minulla taas on aina omat synkät mietteeni, joista en voi päästä. [1930. Psyko-
paatti!!]”³¹² arvostellen näin ollen itse itseään eri aikatasoista. Lisäksi hän raotti useassa
kohtaa tulevaisuuttansa niin sanotusti kommentoimalla sieltä, ja kertoi tilanteensa men-
neen näkemyksensä mukaan monessa suhteessa huonompaan suuntaan. Hän kertoi
muun muassa isänsä ja joidenkin ystäviensä kuolleen, terveytensä menneen, unetto-
muuden piinaavan, elämänsä olevan surkeaa ja omaistensa yrittävän pistää hänet väkisin
mielisairaalaan.³¹³ Lisäksi hän kommentoi toisinaan puhtaaksikirjoituksen yhteydessä,
että hänen mielensä oli muuttunut jonkun kirjoittamansa asian suhteen, eikä hän enää
kirjoittaisi niin kuin oli kirjoittanut. Toisinaan Kirsti kommentoi, mitä kaikkea hän viit-
tikään kirjoittaa puhtaaksi, ja viittasi tällä muun muassa erilaisiin Eelistä koskeviin kir-
joituksiinsa.³¹⁴ Tällaiset kommentit ovat mielenkiintoisia sensuroinnin näkökulmasta,
koska ne antavat ainakin osittain ymmärtää, että Kirsti ei sensuroinut päiväkirjojaan
puhtaaksikirjoituksen yhteydessä. Toisaalta lukija ei voi kuitenkaan tietää, sensuroiko
hän mahdollisesti jotakin muuta edellisen kaltaisista kommenteista huolimatta.

15.8.1918 päivätyssä, hakasulkeiden sisään kirjoitetussa merkinnässä Kirsti pohti,
miten päiväkirjassa saattoi olla pikakirjoitusta:

18.2.1931. Nyt seuraa päiväkirjassani hiukan yli lehden verran pikakirjoi-
tustekstiä. Miten se on mahdollista? Enhän vielä 1918 osannut pikakirjoi-
tusta. Asianlaita on kai niin – ehkä se käykin kohta ilmi – että en ollut en-
nättänyt lopettaa tämän päivän kuvausta vielä 1918. Olin jättänyt vihkooni
tulevia aikoja varten tyhjää ja osa siitä on jäänytkin tyhjäksi, muun osan
tullessa täyteen koukeroita, joista nyt yritän ottaa selvän.³¹⁵

Kirsti ei siis osannut vielä päiväkirjojen kirjoitusajankohtana pikakirjoitusta. Silti päi-
väkirjoista saattoi löytyä pikakirjoitusta, sillä niin kuin on käynyt ilmi ja kuten Kirsti
kommentissa kirjoitti, hän saattoi kirjoittaa päivän tapahtumia ylös ja näin täydentää
päiväkirjakertomustaan vasta vuosienkin jälkeen.

Nämä kaikki erilaiset aikatasot, jotka esiintyvät Kirstin kirjoituksissa, haastavat aja-
tukset kertomuksen pelkästä kronologisesta luonteesta ja antavat mielestäni laajemman
mahdollisuuden tarkastella Kirstin kirjoittamia päiväkirjoja ennemminkin kokonaisena
kertomuksena kuin yksittäisinä merkintöinä. Erilaiset aikatasot ja kertomuksen rytmin
pällekkäisyydet sekä vaihtelevuudet muodostavat tarinan, jonka kautta muodostuu ker-

³¹² Teräsvuori 7: 28.4.1917, 1205.

³¹³ Ks. esim. Teräsvuori 5: 27.2.1918, 1046; Teräsvuori 6: 13.3.1918, 1070; Teräsvuori 7:
27.4.1918, 1199–1200; Teräsvuori 7: 5.5.1918, 1221; Teräsvuori 8: 11.6.1918, 1304; Teräsvuo-
ri 8: 16.6.1918, 1312; Teräsvuori 9: 16.7.1918, 1399; Teräsvuori 9: 2.8.1918, 1451; Teräsvuori
9: 5.8.1918, 1470; Teräsvuori 10: 15.8.1918, 1515; Teräsvuori 10: 23.8.1918, 1528.

³¹⁴ Ks. esim. Teräsvuori 3: 28.3.1917, 529; Teräsvuori 3: 4.5.1917, 591; Teräsvuori 6: 7.4.1918,
1128, 1131; Teräsvuori 7: 22.5.1918, 1263; Teräsvuori 9: 5.8.1918, 1474.

³¹⁵ Teräsvuori 10: 15.8.1918, 1509.

tomus Kirstistä. Kertomus, joka sisältää useita alkuja, keskikohtia ja loppuja, päällekkäin, limittäin, lineaarisen epälineaarisesti esitettynä on loppujen lopuksi juuri kertomus elämästä.

4.3. Kirjoittajuuden mahdollisuudet

Kirstin lähes pakonomaista kirjoittamista on tärkeää tarkastella myös erilaisia kirjoittamisen ja kirjoittajuuden mahdollisuuksia vasten. Virginia Woolf hahmotteli vuonna 1928 julkaisemassaan teoksessa *Oma huone* naiskirjailijoiden luovuuden ja toiminnan esteitä sekä ehtoja uuden ajan alusta lähtien. Hän korosti muun muassa sitä, kuinka kirjoittaminen edellytti tyyntä ja suotuisaa mielentilaa ja toi esiin, kuinka eri tavoin kirjallisuuden eri aiheita arvostettiin ja mies- ja naiskirjailijoita julkisuudessa kohdeltiin. Hän painotti, kuinka naisen kirjoittamisen ehdot rakentuvat pitkälti rahan ja oman tilan, niin henkisen kuin materiaalsenkin, ympärille.³¹⁶ Woolf esitti teoksessaan myös yhden modernin kirjallisuuden ihanteen pienten, arkipäiväisten ja tavanomaisten tapahtumien kuvausten merkityksellisyydestä.³¹⁷

Kirstille vetäytyminen omaan tilaan, oman yksityisen päiväkirjan sivuille ja konkreettisesti omaan huoneeseen oli mahdollista muun muassa Kirstin perheen yhteiskunnallisesta asemasta johtuen. Kirsti pystyi ensin olemaan lukuvuoden lepäämässä eräänlaiseksi parantolaksi rinnastettavassa pappilassa, jonka jälkeen Kirsti jättäytyi lopullisesti koulusta kotiin. Siellä häneltä tosin odotettiin erinäisiin kodin askareisiin osallistumista, mikä vei Kirstin sanojen mukaan päivästä useita tunteja.³¹⁸ Koulusta pois jääminen ja kodin piiriin vetäytyminen tarjosi kuitenkin Kirstille materiaalsen tilan ja mahdollisuuden kirjoittaa, ja omasta huoneesta muodostui Kirstille yksi tärkeimmistä paikoista, niin olemisen kuin kirjoittamisen kannalta. Kuten päiväkirja, oli myös oma rakas huone Kirstille eräänlainen turvapaikka:

Niin, huoneeseeni. Lukemattomia kertoja olen tänäänkin itkua tehden juossut huoneeseeni, mutta kun olen astunut kynnyksen yli, on silmäni samassa kirkastunut. Täällä minulla on rauhan ja onnen maja, täällä veh-

³¹⁶ Woolf 1999 (1928), passim, esim. 12, 72, 74. Ks. myös Hapuli & Leskelä-Kärki 2005, 69–80; Leskelä-Kärki 2006, 45; Hapuli & Leskelä-Kärki 2010, 259–260.

³¹⁷ Woolf 1999 (1928), ks. esim. 99. Ks. myös Hapuli & Leskelä-Kärki 2010, 260.

³¹⁸ Eräässä kirjoituksessaan Kirsti kirjoitti: ”Olen monesti aikonut katsoa kelloa nähdäkseni, montako tuntia päivässä teen työtä, mutta se on aina unohtunut. Tänään katsoin. Olin 10t. yhtä kyytiä työssä, seisoalleni koko ajan. Tämä työ oli astiain pesemistä, velliin keittämistä, pyykin pesemistä, silittämistä, taikinan tekemistä, hapanleipätaikinan juuren tekemistä, sokerin, leivän ja voin punnitsemista y.m., y.m.” Teräsvuori 4: 1.10.1917, 736–737.

reyden ja koivun tuoksun mailla. Tungen kasvoni koivunvastaan, katselen ruusua ja Armon tuomia punaisia kukkia ja niin kevenee mieleni.³¹⁹

Oma huone oli turvapaikan lisäksi myös tärkeä ”runoilurauhan” eli päiväkirjakiirjoittamisen vuoksi, sillä oma huone oli yleensä se paikka, jossa Kirsti kirjoitti, poissa muiden katseilta. Kirjoittamisrauha liittyi näin ollen sekä konkreettiseen omaan huoneeseen että mentaaliseen omaan tilaan, jolloin kirjoittaminen toimi vapauttavana tilana samalla kun tila tarjosi mahdollisuuden kirjoittamiseen.³²⁰ Kirsti myös kirjoitti, kuinka kirjoituspöytä oli se huonekalu, josta hän huoneessaan eniten piti.³²¹

Kirstille pienten, arkipäiväisten ja tavanomaisten tapahtumien kuvaus oli päiväkirjakiirjoittamisen ydintä. Kirstin usein hyvin seikkaperäinen kertominen elämästään ja päiväistään sisälsi pieniä arjen hetkiin tarttumisista sekä kuvailuja arkipäiväisistä askareista, ulkoilun iloista, tuulen huminasta puissa, lämpimän veden kosketuksesta väsyneellä ruumiilla sekä usein myös vessassa eli viipurissa käynneistä.³²² Näin Kirsti liittyi omassa yksityisessä kirjoittamisen maailmassaan ikään kuin Woolfin esittämään modernin kirjallisuuden ihanteen piiriin tavanomaisilla ja arkipäiväisillä kuvauksillaan. Kuitenkin Kirstillä oli voimakkaan itsekriittinen asenne omaa kirjoittamistaan kohtaan ja vahva tunne omien taitojen puutteellisuudesta.³²³ Kirsti saattoi kirjoittaa lauseen perään, kuinka kyseinen lause oli huono, mikä saattoi kertoa korkeista tavoitteista ja pyrkimyksistä eheähköön kirjalliseen ilmaisuun päiväkirjan sivuilla.³²⁴ Ehkä tämä itsekriittisyys ja omien taitojen vähättely oli yksi syy sille, miksi kertomukset jäivät elämään vain päiväkirjan sivuille.

Miia Votka kirjoittaa Cinthia Gannettia mukaillen, että naiset ovat kautta koko päiväkirjahistorian ottaneet omaa tilaa kirjoittamalla, mikä näkyy Votkan mukaan myös 1900-luvun suomalaisessa päiväkirja-aineistossa.³²⁵ Patriarkalisessa yhteiskunnassa naiset ovat historian saatossa joutuneet usein kirjoittamaan marginaalissa, eikä heillä ole ollut välttämättä samoja mahdollisuuksia kuin miehillä, eikä heitä sukupuolensa edustajina ole aina arvostettu kirjoittajina. Esimerkiksi 1800- ja 1900-lukujen taitteessa tietyt kirjalliset kentät katsottiin naisille soveliaammiksi kuin toiset, mikä saattoi osaltaan

³¹⁹ Teräsvuori 8: 30.6.1918, 1353. Oman huoneen merkityksestä ks. myös esim. Teräsvuori 1: johdanto, 24; Teräsvuori 5: 6.2.1918, 1012.

³²⁰ Ks. Leskelä-Kärki 2006, 457.

³²¹ Teräsvuori 10: 15.8.1918, 1514.

³²² Ks. esim. Teräsvuori 2: 30.1.1917, 347–349; Teräsvuori 5: 1.3.1918, 1049–1051; Teräsvuori 9: 26.7.1918, 1429–1432; Teräsvuori 9: 31.7.1918, 1446–1448.

³²³ Ks. esim. Teräsvuori 9: 14.7.1918, 1390. Ks. myös esim. Keränen, joka kirjoittaa nuoren Salme Setälän itsekriittisyydestä kirjoittamistaan kohtaan päiväkirjansa sivuilla. Keränen 2013, 27, 85.

³²⁴ Ks. esim. Teräsvuori 1: johdanto, 28; Teräsvuori 10: 13.8.1918, 1501.

³²⁵ Votka 2005, 96.

vaikuttaa naisten valintoihin ja toimintamahdollisuuksiin. Toisaalta naiset olivat itse vahvistamassa ja luomassa mutta samalla mahdollisesti myös rikkomassa kirjoittamisen maailmojen sukupuolittuneita rakenteita.³²⁶

Naiset ovat kirjoittaneet usein miehiä privaattimassa muodossa, jolloin juuri päiväkirjat, kirjeet ja omaelämäkerrat ovat olleet täyttämässä naisten ilmaisun tarvetta. Monet naiset ovat kuitenkin häpeilleet esimerkiksi päiväkirjan kirjoittamista ja pyydelleet sitä anteeksi muun muassa puolisoiltaan, ja Vatkan mukaan myös Suomessa naiset ovat piilotelleet intiimejä päiväkirjatekstejään. Näin ollen naisten päiväkirjat ovat usein olleet pakostakin ”privatisoituja”.³²⁷

Kirstin kohdalla kirjoittamisen mahdollisuuksiin kietoutuvat mielestäni oleellisesti myös kysymykset kirjoittajuudesta, kirjailijuudesta ja tekijyydestä. Tekijyydestä niin kuin me sen ymmärrämme voidaan puhua vasta Gutenbergin painokoneen keksimisen jälkeen 1400-luvun puolesta välistä lähtien, kuten kirjallisuudentutkijan Kaisa Kurikka kirjoittaa. Tällöin teokset alkoivat paikantua nimenomaan johonkin tekijään, sillä yksittäisellä teoksella oli tekijä, joka teoksen yhteydessä tuotiin ilmi. Muun muassa tekijänoikeuksien, kustannustoiminnan ja lukemisen tapojen kehittyessä tekijyys alettiin nähdä yhä autoritäärisempänä ja merkityksellisempänä.³²⁸

Modernista tekijästä voidaan silti puhua vasta noin 1750-luvulta eteenpäin. 1800-luvulle tultaessa romantiikan tekijäkäsitys alkoi määrittää tekijän imaginaation eli mielikuvituksen kautta. Tekijä, kirjailija tai muu taiteilija, alettiin käsittää erityiseksi tekijäpersoonaksi, niin sanotusti luovaksi neroksi, joka pystyi imitoimaan omaa ajatteluaan. Tekijyys paikantui tällöin sekä fyysiseen ja materiaaliseen henkilöön että impersonaaliiseen, maailmasta eristäytyneeseen yksilöön. Esimerkiksi kirjailijan tuli eristäytyä omiin oloihinsa luomaan ja inspiroitumaan, vaikka samalla hänen tuli olla vahva osa ympäröivää yhteiskuntaa ja tuottaa sekä tuoda esiin teoksissaan kokonaisuus, joka muodosti ympäröivän todellisuuden. Kuitenkaan paradoksaalisesti tekijän teoskokonaisuutta ja sen tuottamaa merkitysarvoa ei voitu yleensä kuin vasta tekijän fyysisen kuoleman jälkeen osoittaa ja koota yhteen sekä asettaa siihen asemaan, jossa se muodostui tekijänsä kautta erityisasemaan saavuttaen näin eräänlaisen kuolemattoman muodon.³²⁹

Romantiikan aikainen tekijäkäsitys on vaikuttanut monella tavoin myöhempiin käsityksiin tekijyydestä. Tekijyyden auktoriteettinen asema haastettiin 1910-luvun venäläisestä formalismista lähtien, eräällä tavalla huipentuen kirjallisuudentutkija Roland Bart-

³²⁶ Votka 2005, 96; Leskelä-Kärki 2006, passim sekä erit. esim. 32–33, 53–56.

³²⁷ Votka 2005, 96–97.

³²⁸ Kurikka 2006, 18.

³²⁹ Kurikka 2006, 18–26.

hesin esseeseen "Tekijän kuolema" (1968). Sen jälkeen keskustelun painopiste siirtyi lukijaan, mutta se jatkui erilaisiin näkemyksiin tekijän, tekstin ja lukijan välisestä vuorovaikutuksesta suhteessa tekstiin ja sen merkityksiin.³³⁰

Filosofi Michel Foucault'n mukaan kirjailijuus on toimintaa, joka luonnehtii ja kuvailee erityisten sekä olemassa olevien diskurssien olemassaoloa, kiertoa ja toimintaa yhteiskunnassa. Foucault kirjoittaa, kuinka julkiset tekstit muokkaavat käsityksiä siitä, kuka kirjailija on ja millainen hän on kirjoittajana. Kuitenkin on myös tärkeää muistaa ja tiedostaa, että kaikkia tekstejä ei julkaista, jolloin kysymys siitä, tekevätkö vain julkaistut teokset kirjailijan nousee relevantiksi. Myöskään rajan vetäminen siihen, milloin jokin teksti on julkinen, ei ole lainkaan yksinkertainen.³³¹

Kirstin kohdalla on mielestäni oleellista kysyä, millainen määritelmä hänen teksteilleen, tekijyydelleen ja kirjoittajuudelleen voidaan mahdollisesti antaa. Omaelämäkerrallista tekstiä ei voi kuitenkaan suoraan sijoittaa esimerkiksi kaunokirjallisuuden institution alaiseksi, sillä tuntemattoman omaelämäkertojan ja kirjailijan kirjoittamisen tavoissa on eroa. Päiväkirjakirjoittaminen voi muun muassa palvella samalla kertaa monenlaisia kirjoittamisen funktioita ja sisältää erilaisia kirjoittamisen tapoja ja tyylejä. Elämästään pöytälaatikkoon kirjoittavat eivät myöskään kiinnitä välttämättä samalla tavalla huomiota tekstinsä kokonaisuuteen tai erilaisiin kerronnan keinoihin kuin kirjailijat. Päiväkirjoissa kerronnallisuus rakentuukin yleensä tarinan ja diskurssin yhteispelistä, mutta tästä huolimatta päiväkirja ymmärretään yleensä varsinaisen kaunokirjallisuuden ja asiatekstien välimaastoon kuuluvaksi.³³² Loppujen lopuksi Kirstiä voisi mielestäni kutsua, jos ei aivan kirjailijaksi, niin ainakin oman elämänsä kirjoittajaksi.

4.4. Päiväkirjan yksityisyys ja oletettu (olematon) yleisö

Kirstillä oli mahdollisesti jonkinlaisia toiveita kirjoitustensa julkaisemisesta tai jollakin tavalla julkisiksi saattamisesta, toihan hän itse ensimmäisen osan päiväkirjoistaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkistoon 1970-luvulla. Kuten olen aiemmin tuonut esille, Kirsti ehkä toivoi, että joku lukisi hänen tarinansa ja reflektoisi lukemaansa itseensä sekä omaan kokemusmaailmaansa ja tekisi Kirstin näkyväksi esimerkiksi omien kirjoitustensa kautta. Toisaalta Kirstillä saattoi myös olla tarve toimia eräänlaisena oman aikansa dokumentaristina, sillä hän kommentoi päiväkirjassaan, kuinka hänen

³³⁰ Ks. Kurikka 2006, 15, 28–30.

³³¹ Foucault 2006 (1969), passim.

³³² Ks. esim. Vaska 2005, 134; Sääskilahti 2011, 167–168.

äitinsä oli sanonut, että päiväkirjan kirjoittaminen on hyvä tapa, sillä päiväkirjan avulla voi kätevästi tallentaa erilaisia tapahtumia ja niiden ajankohtia, mistä saattoi olla muun muassa historian tutkimukselle usein hyötyä. Kirsti kirjoitti, kuinka oli ollut mielissään kuullessaan nämä äitinsä lausumat sanat, ja saattaakin olla, että Kirstille päiväkirjaker-
tomuksen luominen muodostui myös aineistolliseksi muistiin tallentamiseksi eletystä elämästä ympäröivässä yhteiskunnassa, niin itseään varten kuin mahdollisesti muutakin, ulkopuolista käyttöä ajatellen.³³³ Ehkä Kirstin oli kirjoitettava myös osittain tästä syystä mahdollisimman paljon, sillä koskaan ei voinut tietää, mikä saattoi myöhemmin muodostua tärkeäksi ääneksi menneisyydestä.

Aiemmin selkeä tiedon muistiin tallentamisen tehtävä on ollut niin sanotuilla suku-päiväkirjoilla. 1600-luvulla Pohjoismaissa varsinkin naiset toimivat sukunsa historioitsijoina.³³⁴ Myös suomalainen sivistyneistö suosi perhe- ja sukukronikoita ainakin 1800-luvun ja 1900-luvun taitteessa. Tietoa suvun vaiheista siirrettiin sukupolvelta toiselle muun muassa erilaisten tarinoiden muodossa.³³⁵

Sukupäiväkirjoihin merkittiin muistiin syntymiä, kuolemia, perimisiä ja häitä, mutta kuten Christina Sjöblad kirjoittaa, myös varsinaisille päiväkirjoille tyypillisiä tunteen-kuvauksia alkoi ilmetä jo 1600-luvulta lähtien. Esimerkiksi lasten kuolemien tuottamas-ta surusta ja kaipauksesta saatettiin kirjoittaa tapahtumien listaamisen lisäksi.³³⁶ Toisaal-ta suru saattoi aiheuttaa myös aukkoja ja hiljaisuuksia kirjoituksiin, kuten Marjo Kaarti-nen tuo esiin. Tavanomaista surun ja kaipauksen tunteiden ilmaisemiselle oli esimerkik-si listata hyvin yksityiskohtaisesti lapsen ikä vuosissa, kuukausissa, päivissä ja jopa tunneissa tämän kuolinhetkellä. Suru oli olemassa, mutta se saatettiin kirjoittaa tyhjäksi tai ilmaista implisiittisesti.³³⁷

Kirstin päiväkirjoja tutkiessani mielenkiintoisiksi nousevat siis kysymykset päiväkir-jan yksityisyydestä ja siitä, kenelle kirjoittaja oikeastaan päiväkirjaansa loppujen lopuk-si kirjoittaa. Esimerkiksi Aila Meriluodolle (s.1924) päiväkirjat ovat dokumentteja suo-raan kohdalta, siitä mikä tapahtuu juuri nyt. Hän haluaa jättää päiväkirjoillaan tuleville sukupolville elävän äänen menneisyydestä: ”Terveisiä. Elämästä, tältä kohtaa.”³³⁸ Kirsti itse kommentoi useasti päiväkirjan yksityisyyttä hyvin ristiriitaisin lausunnoin. Toisaal-ta hänelle oli tärkeää, että hän sai kirjoittaa rauhassa, poissa katseilta, eikä hän halunnut,

³³³ Teräsvuori 3: 9.8.1917, 698.

³³⁴ Sjöblad 1997, 43.

³³⁵ Ollila 2000, 68.

³³⁶ Sjöblad 1997, 43–45.

³³⁷ Kaartinen 2014, passim.

³³⁸ Meriluoto 2010, 211. Ks. myös esim. Votka 2005, 210.

että etenkin hänen perheenjäsenensä olisivat saaneet tietää kirjoittamisesta.³³⁹ Toisaalta Kirsti kirjoitti silloin tällöin, kuinka hän oli lukenut ystävilleen Ruthille ja Irikselle päiväkirjojaan. Ruthille Kirsti luki päiväkirjastaan muun muassa kirjoituksia siltä ajalta, kun tämä oli poissa pappilasta, jotta Ruth saisi tietää, mitä kaikkea sillä aikaa, Kirstin näkökulmasta, oli tapahtunut. Kirsti myös saattoi näyttää Ruthille, kuinka paljon oli saanut kirjoitettua edellisistä päivistä.³⁴⁰

Tekstin, kirjoittajan ja lukijan vuorovaikutuksellisuus muodostui mielestäni selkeästi Kirstille tärkeäksi. Hän kirjoitti usein lukevansa itse vanhoja päiväkirjojaan, mutta luki niitä siis myös ääneen joillekin ystävilleen. Näin hän muodosti kertomusta itsestään, elämästään ja kokemuksistaan kirjoitettujen sekä ääneen lausuttujen sanojen välisessä reflektiivisessä ja dynaamisessa liikkeessä.

Mielenkiintoista on myös pohtia, ketä Kirsti oikeastaan puhutteli päiväkirjateksteisensä, sillä usein kirjoitukset oli ikään kuin suunnattu jollekin ulkopuoliselle lukijalle. Kuten aikaisemmin olen tuonut esille, sisälsi Kirstin päiväkirjakertomus eräänlaisen johdannon ja sitä seuraavan alkupuheen, joissa Kirsti selvitti erinäisiä syitä päiväkirjankirjoittamisen aloittamiselle ja tekstinsä sisällöille. Hän ikään kuin halusi selventää niitä erilaisia tekijöitä, joiden vaikutuksesta tekstit olivat sellaisia kuin ne olivat.³⁴¹ Lisäksi hän kommentoi siellä täällä kirjoituksiaan puhtaaksikirjoittamisen yhteydessä, ikään kuin selittääkseen lukijalle yhä tarkemmin, mistä kirjoituksessa oli kyse. Hän myös lisäsi erilaisia selvennyksiä sivumarginaaliin henkilöistä, jotka esiintyivät hänen kirjoituksissaan.³⁴² Lisäksi Kirsti saattoi myös selventää lukijalle omia lauseitaan. 21.5.1917 Kirsti kirjoitti seuraavanlaisen kommentin päiväkirjatekstiinsä hakasulkeiden väliin:

Huomautus tätä puhtaaksikirjoittaessani. Minulla oli näinä viimeisinä päivinä niin paljon muuta työtä, etten joutanut ”runoilemaan” kuin jonkun sanan. Lauseet ovat ilman predikaatteja ja muutenkin niin niukkasanaisia, etten kaikkien merkityksestä enää pääse selville. Kirjoitan ne tähän sellaisinaan, mutta panen, jos viitsin ja osaan, jonkun selittävän sanan sulkujen väliin. Siis kuten seuraa.³⁴³

Tämän kaltainen kommentointi herättää minut pohtimaan, miksi Kirstillä on edeltävän esimerkin kaltainen tarve selittää omia kirjoituksiaan. Kyseisiä kommentteja löytyy Kirstin päiväkirjateksteistä useampiakin, ja esimerkiksi 4.11.1917 Kirsti kirjoitti mer-

³³⁹ Ks. esim. Teräsvuori 4: 5.10.1917, 740.

³⁴⁰ Teräsvuori 1: 7.11.1916, 132; Teräsvuori 2: 5.2.1917, 359. Ks. myös esim. Teräsvuori 2: 26.2.1917, 403; Teräsvuori 3: 20.3.1917, 502; Teräsvuori 4: 18.11.1917, 822; Teräsvuori 7: 24.5.1918, 1267; Teräsvuori 7: 28.5.1918, 1275.

³⁴¹ Teräsvuori 1: alkupuhe, 30–31.

³⁴² Ks. Sääskilahti 2011, 58. Ks. myös esim. Votka 2005, 212.

³⁴³ Teräsvuori 3: 21.5.1917, 631.

kinnän alkuun kirjoitushetken kellonajan, jonka jälkeen suluissa on huomautus: ”Käytän tästä lähtien tällaisia nykyaikaisia aikamääriä. Puht. kirjoittajan huomautus.”³⁴⁴ Lisäksi Kirsti kirjoitti joidenkin ilmausten perään kommentteja siitä, kuinka kyseiset ilmaukset olivat ”ajan kuvia”.³⁴⁵ Tällaisia huomautuksia lukiessa nousee mieleen kysymys siitä, kenelle tämän kaltaiset kommentit oikeastaan olivat suunnattuja.

Lisäksi Kirsti kirjoitti alkuperäisellä kirjoitushetkellä vielä tuntemattomista tapahtumista, kuten isänsä kuolemasta tai muiden henkilöiden elämäntapahtumista, mukaan lukien omansa, joten hän muodosti päiväkirjansa sisään lukuisia niin sanottuja pienoiselämäkertoja.³⁴⁶ Voi olla, että kyseiset lisäykset on kirjoitettu päiväkirjojen myöhempää käyttöä (kuten tutkimus- ja arkistokäyttöä) ajatellen, mikä omalta osaltaan kertoo sekä elämäntarinan täydentämisestä että päiväkirjojen julkiseksi päättymisen toiveesta. Kirsti ei siis kirjoittanut ainoastaan esimerkiksi jäsentääkseen tunteitaan, vaan jättääkseen elämästään jäljen. Näin ollen päiväkirja voidaan nähdä omaelämäkerrallisena kirjoittamisen muotona, jolle ominaista on monensuuntaisuus, monikerroksisuus ja dynaamisuus.³⁴⁷

Päiväkirjoissa puhuteltu lukija saattoi olla Kirsti itse, sillä päiväkirjan kirjoittajaa ja lukijaa voidaan pitää samana henkilönä. Toisaalta pidän melko varmana, että Kirsti suuntasi päiväkirjansa itselleen mutta samalla myös jollakin tasolla ulkopuoliselle lukijalle. Tämä mahdollinen tietoisuus päiväkirjan (toivotusta) ulkopuolisesta yleisöstä saattoi vaikuttaa Kirstin tapaan kirjoittaa ja kertoa niitä asioita, joita hän päiväkirjaansa kirjoitti tai jätti kirjoittamatta. Voi myös olla, että päiväkirjan puhtaaksikirjoittamisen myötä hän editoi päiväkirjojaan ulkopuolista yleisöä ajatellen. Tutkimukseni kohteena olevien päiväkirjojen mahdollinen editointi on kuitenkin asia, jota en pysty todentamaan, sillä kuten mainittu, aineistoa, josta päiväkirjat on puhtaaksikirjoitettu, ei ole olemassa ainakaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistossa, mutta editoinnin mahdollisuus on kuitenkin hyvä tiedostaa.

Lynn Z. Bloom on jakanut päiväkirjat kahteen eri kategoriaan, aidosti yksityisiin (Truly Private Diary) ja yksityisesti julkisiin (Public Private Diary) päiväkirjoihin. Bloomin mukaan aidosti yksityiset päiväkirjat muodostuvat yleensä koodimaisista ja

³⁴⁴ Teräsvuori 4: 4.11.1917, 788.

³⁴⁵ Ks. esim. Teräsvuori 4: 17.9.1917, 728; Teräsvuori 4: 8.10.1917, 742. Mielenkiintoinen tältä osin on myös Kirstin kirjoitus 1.6.1918: ”Ikkuna oli auki. Ulkoa rupesi kuulumaan äänestä puhetta. Menin katsomaan ja, perusteellinen kun olen, roikuin ikkunassa niin kauan kuin elokuvia riitti. [1930. Sana ”elokuva” ei ollut käytössä vielä 1918, mutta mukavuussyistä käytän sitä nyt jo.]” Teräsvuori 8: 1.6.1918, 1290.

³⁴⁶ Ks. esim. Sääskilahti 2011, 221.

³⁴⁷ Ks. Sääskilahti 2011, 58, 221.

suppeista muistiinpanoista, jotka eivät juurikaan avaudu ulkopuoliselle lukijalle. Merkinnot on tehty ainoastaan kirjoittajalle itselleen, eikä tapauksia tai taustoja sen kummemmin selitellä. Merkinnot ovat usein päivittäisiä ja kronologisesti eteneviä, eikä retrospektiivisiä tai muita ajallisia hyppyjä kerronnassa oikeastaan esiinny. Tällaisilta päiväkirjoilta yleensä ulkopuolinen yleisö selkeästi puuttuu.³⁴⁸

Yksityisesti julkiset päiväkirjat puolestaan ovat laajempia, kuvailevia ja asioita selostavia sekä kerronnan kokonaisuuden huomioon ottavia. Kirjoittaja voi kertoa asioita päivästä toiseen mutta myös sarjoittain, päivien, viikkojen tai vaikkapa vuosien periodeissa, jolloin kirjoituksista muodostuu selkeitä kertomuksellisia kokonaisuuksia. Asioihin voidaan myös palata, ja erilaisia tapahtumia tai henkilöitä taustoitetaan, selitellään ja esitellään kirjoittajan luodessa kertomuksiin erilaisia näyttämöitä. Kirjoittaja on kertomuksensa päähenkilö, joka kuljettaa kertomustaan eteenpäin ja toimii siinä aktiivisesti.³⁴⁹

Kirstin päiväkirjoja voisi kuvailla Bloomia mukaillen tällaisiksi yksityisesti julkisiksi päiväkirjoiksi. Toisaalta voidaan kysyä, onko aidosti yksityisiä päiväkirjoja ylipäättään olemassa, sillä kuten esimerkiksi Miia Votka kirjoittaa, kommunikaatiota ei synny tyhjiössä, ja pelkälle ei millekään kirjoittaminen on mahdotonta. Kirjoittaessamme suuntaamme sanamme aina jollekin vastaanottajalle, oli se sitten konkreettinen henkilö tai abstrakti kuvitelma.³⁵⁰ Myös Tero Norkolan mukaan ajatukseen itselle tunnustamisesta liittyy aina tietoisuus jostain toisesta, jolle tunnustus esitetään, vaikka päiväkirja-kirjoittamista harrastettaisiinkin salassa. Näin ollen päiväkirjankirjoittajalle toinen on läsnä aina, sillä se kuuluu ilmaisumuodon ja kielen luonteeseen.³⁵¹

Kirstin päiväkirjat ovat yksityisiä kuitenkin siinä mielessä, että niitä ei ole julkaistu, eikä niitä näin ollen ole luultavasti tarkoitettu alun perin ainakaan laajalle yleisölle nähtäviksi. Mutta Votkaa mukaillen voidaan sanoa, että päiväkirjat ovat julkisuushakuisia, sillä kertoja, Kirsti, paljastaa niissä henkilökohtaisuuksia jollekin toiselle, niin sanotulle kerronnalliselle puhetoverille, joka on tekstin maailmaan kuuluva vastapuoli. Eksplisiittisen puhuttelun puuttuessa voidaan päiväkirjaan olettaa sisältyvän joku taho, jolle kertoja, Kirsti, suuntaa sanansa ja jonka läsnäolo ohjaa kirjoittamista.³⁵²

Periaatteessa voidaan siis olettaa, ettei päiväkirjojen tekstejä voida pitää täysin yksityisinä ja ulkoisesta, julkisesta maailmasta irrallisina, sillä päiväkirjaa kirjoitettaessa

³⁴⁸ Bloom 1996, 25–28.

³⁴⁹ Bloom 1996, 28–35.

³⁵⁰ Votka 2005, 157.

³⁵¹ Norkola 1995, 124.

³⁵² Ks. Votka 2005, 160–161.

jonkinlainen tietoisuus mahdollisista ulkopuolisista lukijoista on läsnä. Päiväkirj kirjoittaminen on myös opittua, ja sitä ohjaavat erilaiset tavat, mallit, perinteet ja sopimukset. Näin ollen raja yksityisten ja julkisten tekstien, elämän ja fiktion välillä sekoittuu toisiinsa. Ehkä lopulta voidaankin sanoa, että päiväkirj kirjoittaminen on yksityiseltä vaikuttava omaelämäkerrallisen kirjoittamisen muoto, joka Kirstin päiväkirjojen osalta asettui yksityisen ja julkisen kirjoittamisen väliin.³⁵³ Kirstin kertomus itsestään, elämästään ja kokemuksistaan muodostui näin sekä itselle että mahdollisesti muulle, ulkopuoliselle yleisölle kirjoitettujen sanojen monitasoisessa, reflektiivisessä ja dynaamisessa liikkeessä.

---

³⁵³ Ks. Hapuli 2005, 320; Hapuli & Leskelä-Kärki 2010, 278; Säaskilahti 2011, 279.

LOPUKSI

Kirsti Teräsvuori kirjoitti päiväkirjoissaan itseään olevaksi ja näkyväksi. Hän muodosti itsestään, elämästään ja kokemuksistaan kertomusta, joka kasvoi loppujen lopuksi kymmeniä tuhansia sivuja pitkäksi elämäntyöksi omassa suljetussa, ilmeisesti hyvin yksinäisessä maailmassa. Tässä tutkimuksessa, jossa olen tarkastellut Kirstin nuoruuden päiväkirjoja kahden vuoden ajalta, olen käyttänyt siis vain pienen osan siitä materiaalista, mitä Kirsti Teräsvuoren arkisto pitää kaiken kaikkiaan sisällään. Materiaali tarjoaa ainutlaatuisen tilaisuuden erilaisille jatkotutkimuksille, sillä Kirstin kirjoitettu maailma sisältää hyvin paljon erilaisia tarttumapintoja.

Vaikka Kirstin päiväkirja-aineisto on hyvin laaja, en silti voi tutkijana tavoittaa toisen ihmisen koko persoonaa, vaan kuten toisesta elämästä ylipäättään, myös Kirstistä ja hänen elämästään kirjoittaminen on ollut valikoivaa ja fragmentaarista. Olen pyrkinyt koko ajan tutkimuseettisistä syistä kunnioittamaan tutkimuskohdettani ja reflektoimaan positiotani sekä pohtimaan tulkintojeni paikkansapitävyyttä ja oikeutusta. Tässä tutkimuksessa esitetyt tulkinnat ja näkökulmat ovat siis vain yksi versio tapahtumien kulusta. Olen kuitenkin tehnyt Kirstiä näkyväksi tästä ajasta käsin. Olen antanut hänelle äänen, jota hän ei saanut elämässään tarpeeksi kuuluviin. Uskon, että tämä oli Kirstin toive, ja olen hyvin iloinen siitä, että olen päässyt tällaisen ainutlaatuisen materiaalin äärelle.

Kirstiltä puuttui selkeästi kokemus vastavuoroisuudesta ja kokemus nähdyksi ja kuulluksi sekä ymmärretyksi ja hyväksytyksi tulemisesta jo aivan elämänsä alusta alkaen. Tämä aiheutti luultavasti voimakkaan häpeän tunteen Kirstissä, mikä toistui myöhemmin hänen elämässään erilaisissa vuorovaikutussuhteissa. Päiväkirja muodostui kuitenkin toisenlaiseksi kokemukseksi, joten se oli erittäin tärkeä itsensä peilaamisen ja tuottamisen väline. Kirstin päiväkirjat tarjoavatkin monia hyviä näkökulmia elämäkeralliselle päiväkirjatutkimukselle.

Näen, että etenkin Kirstin päiväkirjojen kohdalla ei ole mielekasta tehdä minkäänlaista tarkkaa luokittelua esimerkiksi muodon ja tyylin suhteen. En myöskään koe, että päiväkirjat olisi syytä luokitella joko niin sanotusti täysin autenttisiksi ja aidoiksi tai vastaavasti fiktiivisiksi päiväkirjakertomuksiksi, sillä elämä ja kertomus kietoutuvat toisiinsa. Päiväkirjat ovat luonteeltaan diskursiivisia, joten päiväkirjan kirjoittajan ei ole mahdollista vetäytyä erilaisten kirjallisten konventioiden ja kirjallisen instituution ulkopuolelle, jolloin raja elämän ja fiktion välillä voi muuttua hyvinkin häilyväksi. Päiväkirjat ovat aina konstruktioita. Ne sisältävät kulttuurisesti määrättyjä tulkintoja, valintoja ja

sanontoja, jotka ovat rakentuneet aikansa oletuksien, normien ja diskurssien kautta. Näin esimerkiksi päiväkirjojen voidaan perustellusti sanoa olevan kertomuksia. Kuitenkin erityistä tällaisessa päiväkirjamateriaalissa on se, että se ikään kuin solmii kirjoittajan ja lukijan välille totuudellisuuspauksen, jolloin se on olemassa maailmassa todellisenä.

Päiväkirjat ovat tekstejä, joiden kautta yksilöt ja yhteisöt voivat rakentaa, heijastaa ja tuottaa identiteettiään tiettyssä sosiaalisessa, kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa. Ne voivat kertoa jotakin merkittävää yksilöstä osana ympäristöään ja ympäröivää yhteiskuntaa. Tekstit jättävät jälkiä eletystä elämästä, koetuista muistoista ja hetkistä sekä eräänlaisesta todellisuudesta, ajasta, jota ei voi enää koskaan saavuttaa, mutta jota voi yrittää ymmärtää, ja jonka kautta voi reflektoida tuota elettyä aikaa. Päiväkirjan tekstin voi nähdä yhtenä hyvänä materiaalina jäsentää historiaa, erilaisia kokemuksia maailmasta ja loppujen lopuksi reflektoida itseään kokemuksen ja kerrotun kautta.

Kirsti oli nähnyt veljiensä, jotka olivat hänen tavoin olleet koulussa priimusoppilaita, menestyvän aloillaan ja esimerkiksi kirjallisella kentällä. Toisaalta Beda-äiti oli ennen avioliittoa ja lasten saantia ollut myös menestynyt koulussa ja aktiivinen esimerkiksi suomen kieltä, suomalaisuutta ja suomenkielisen koulutuksen vahvistamista ajavissa seuroissa. Avioituttuaan ja lasten synnyttyä Bedan oli kuitenkin jäättävä ajan tavan mukaisesti hoitamaan kotia ja perhettä sekä kannustettava miestänsä eteenpäin urallaan.

1900-luvun alussa naisten koulutusmahdollisuudet olivat parantuneet ja palkkatyö porvarispiireissä oli huomattavasti yleistynyt, ja naisille yleisesti hyväksyttyinä toimina pidettiin hoiva- ja kasvatusalan tehtäviä. Tästä huolimatta naisten työelämään osallistuminen ymmärrettiin silti yleensä vain välivaiheeksi ennen avioliittoa. Lisäksi lääketieteellisten argumenttien kautta varoiteltiin, että opiskelujen ja työn kautta avautuneiden uusien mahdollisuuksien hyödyntäminen saattaisi johtaa muun muassa sairastumiseen, kuten hysteriaan tai neurasteniaan. Näin ollen avioitumista ja perheen perustamista pidettiin yhä yleisellä tasolla naisen ensisijaisena elämäntehtävänä, vaikka tosin äitiys ja perhe miellettiin aiempaa yhteiskunnallisemmaksi ja poliittisemmaksi positioksi.

Kirstille avioliitto ei näyttäytynyt vaihtoehtona, eikä hän kokenut voivansa heikkouksensa ja uupumuksensa vuoksi elättää itseään palkkatöissä, esimerkiksi hoitoalalla, jonne Beda häntä toisinaan kannusti. Kirsti ei myöskään terveydellisiin syihin vedoten kokenut, että olisi voinut suorittaa vaadittuja askareita kotona, vaikka toisaalta hän sanoi mukana esimerkiksi siivosi, pesi pyykkiä, paikkasi ja teki muita käsitöitä useita tunteja päivässä, väsyksiin asti. Kotiaskareisiin liittyi vahvoja ristiriitaisia tunteita, sillä ajan mukaisten työnteon ja ahkeruuden ihanteiden sävyt kuulsivat hänen kirjoituksis-

taan. Toisaalta Kirsti kirjoitti usein, kuinka ruumiillinen työnteke oli yksi suuri syy hänen heikkenemiseensä ja sairastumiseensa. Hän kirjoittikin, kuinka hänellä oli kaksi suurta mielihalua, ulkoileminen ja kirjoittaminen, ja erilaisia työmuotoja miettiessään hänelle soveltui sanojensa mukaan ”istuma-käsityö” ja kirjoittaminen. Toisaalta Kirsti ei luultavasti nähnyt mahdollisuudekseen toteuttaa näitä mielihaluja ja toiveita ammatillisessa mielessä.

Ajan yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja sosiaaliset olosuhteet olivat nähdäkseni kytköksissä siihen, että Kirsti lopetti koulun, jossa ei sanojensa mukaan viihtynyt, vain 17-vuotiaana, mikä oli suuri käännekohta hänen elämässään. Hän siirtyi fyysisen ja henkisen sairastumisen vuoksi vuodeksi Ristiinaan Gulinin pappilaan lepäämään ja aloitti päiväkirjan kirjoittamisen, mille oli nyt vihdoinkin aikaa. Kirjoittaminen ja oman tarinan luominen alkoi muodostua vähitellen yhdeksi tärkeäksi osaksi Kirstin elämää ja olemista, ja pian kirjoittamisesta muodostui lähes pakonomainen työ ja velvollisuus, joka oli täytettävä päivittäin. Kirjoittamisen pakonomaisesta luonteesta huolimatta kirjoittaminen oli kuitenkin Kirstille hyvin tärkeää. Päiväkirjasta muodostui Kirstille paikka, jossa hän pystyi toteuttamaan itseään juuri sellaisena kuin hän oli, vailla arvostelevia katseita ja sydäntä riistäviä sanoja. Päivittäisellä kirjoittamisella hän loi jatkuvuutta elämäänsä, loi itselleen ja elämälleen merkitystä keskellä erilaisia, usein hyvin synkkiäkin tunteita. Päiväkirjasta muodostui myös terapeutin väline, jonka avulla Kirsti pystyi purkamaan erilaisia ahdistavia tuntemuksiaan ja kokemuksiaan, vaikka aina hän ei kaikista ikävistä asioista pystynytkään edes päiväkirjaansa kirjoittamaan. Toisaalta tunteiden purkaminen ja kirjoittaminen sekä tunteiden nimeäminen konkreettiseen muotoon saattoi vahvistaa niitä kaikkia erilaisia tunteita, joita Kirsti koki ja eli.

Ennen kaikkea näen, että päiväkirja oli Kirstille paikka, jossa hän pystyi luomaan kertomusta itsestään, elämästään ja kokemuksistaan. Se oli myös eräänlainen kirjallisen kokeilun ja toimijuuden kenttä, jossa Kirsti pystyi rakentamaan minuuttaan ja identiteettiään kertomalla sekä reflektoimalla itseään suhteessa kirjoittamaansa. Kertomus itsestä muodostui päiväkirjan sivuilla synnyttäneen tunteen jatkuvuudesta, silti erilaisilla aikatasoilla edestakaisin liikkuen. Kertomusta muokkasivat erilaiset teemat, kuten ihmissuhteet, ympäristö ja sairastuminen. Kirjoittaminen oli yleensä hyvin yksityistä puuhaa, eikä Kirsti halunnut muiden näkevän hänen kirjoittavan, etenkin perheenjäsentensä. Silti hän luki päiväkirjojaan ääneen muutamille ystävilleen, ja osoitti kirjoituksensa selkeästi myös jollekin toiselle, mahdollisesti ulkopuoliselle lukijalle. Hän vei itse ensimmäisen osan päiväkirjoistaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkistoon, joten uskon, että Kirstillä oli toive siitä, että hänen tarinansa vielä joskus luettaisiin.

Tiukkaa rajaa yksityisen ja julkisen päiväkirjan välille ei näin ollen ole mielestäni mitenkään yksinkertaista tai edes mielekäästä vetää.

Kaiken kaikkiaan katson, että Kirstin kohdalla elämä, kokemus ja kertomus kietoutuivat toisiinsa päiväkirjan sivuilla perustavanlaatuisella tavalla. Itsestä, elämästä ja kokemuksista muodostettu kertomus kertoi eletystä elämästä sekä yksinäisyyden ja väärinymmärryksen kautta syntyneestä pakottavasta tarpeesta muodostaa itseään näkyväksi, kiinnittyä elämään sanojen kautta. Loppujen lopuksi jokainen tarvitsee yhteyden johonkin, oli se sitten toinen ihminen tai vaikkapa päiväkirja, jonka sivuilla kohtaavat kirjoitettu ja kirjoittaja sekä siihen väliin muodostuva maailma.

LÄHTEET

1.1 Arkistolähteet

Päiväkirjat

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkisto (SKS KIA). Kirsti Teräsvuoren arkisto.

Kotelo 1

Teräsvuori, Kirsti: päiväkirja 1, vuodelta 1916, sivut 1–182.

Teräsvuori, Kirsti: päiväkirja 2, vuosilta 1916 ja 1917, sivut 183–482.

Teräsvuori, Kirsti: päiväkirja 3, vuodelta 1917, sivut 483–718.

Teräsvuori, Kirsti: päiväkirja 4, vuosilta 1917 ja 1918, sivut 719–940.

Teräsvuori, Kirsti: päiväkirja 5, vuodelta 1918, sivut 941–1052.

Teräsvuori, Kirsti: päiväkirja 6, vuodelta 1918, sivut 1053–1164.

Teräsvuori, Kirsti: päiväkirja 7, vuodelta 1918, sivut 1165–1276.

Teräsvuori, Kirsti: päiväkirja 8, vuodelta 1918, sivut 1277–1388.

Teräsvuori, Kirsti: päiväkirja 9, vuodelta 1918, sivut 1389–1500.

Teräsvuori, Kirsti: päiväkirja 10, vuodelta 1918, sivut 1501–1612.

Kirjekonseptit

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkisto (SKS KIA). Kirsti Teräsvuoren arkisto.

Kotelo 13

Kirjekonsepti Kirstiltä tohtori Erkki Backmanille, Nikkilään helmikuun lopussa 1941.

Kirjekonsepti Kirstiltä tohtori Nils Poppiukselle, Tammissaaren mielisairaalassa syyskuussa 1945.

Kirjekonsepti Kirstiltä Allille, Tammissaaren mielisairaalassa 2.5.1946.

1.2 Aikalaiskirjallisuus ja päiväkirjat

Meriluoto, Aila: *Tältä kohtaa. Päiväkirja vuosilta 1975–2004*. Toim. Anna-Liisa Haavikko. Siltala, Helsinki 2010.

Sartre, Jean-Paul: *Inho*. Alkuteos: La Nausée (1938). Suom. Juha Mannerkorpi. Tammi, Helsinki 1981.

Woolf, Virginia: *Oma huone*. Alkuteos: A Room of One's Own (1928). Suom. Kirsti Simonsuuri. Tammi, Helsinki 1999.

1.3 Tutkimuskirjallisuus

Ahlbeck-Rehn, Jutta: *Diagnostisering och disciplinering. Medicinsk diskurs och kvinnligt vansinne på Själo hospital 1889–1944*. Åbo Akademis Förlag, Åbo 2006.

Ahlbeck-Rehn, Jutta & Tuohela, Kirsi: Att läka kvinnors själar – Om klass, det sunda arbetet och invalidismens kult. *RIG - Kulturhistorisk tidskrift*, vol. 91, nr. 2, 2008, 65–84.

Arendt, Hannah: *Men in Dark Times*. Harvest Books, New York 1968.

Bennett, Andrew & Royle, Nicholas: *An Introduction to Literature, Criticism and Theory*. Pearson Education, Harlow 2004.

Bloom, Lynn Z.: "I Write to Myself and Strangers": Private Diaries as Public Documents. *Inscribing the Daily. Critical Essays on Women's Diaries*. Ed. Suzanne L. Bunkers & Cynthia A. Huff. University of Massachusetts Press, Amherst 1996, 23–37.

Bordo, Susan: *Unbearable Weight. Feminism, Western Culture, and The Body*. University of California Press, Berkley, Los Angeles & London 2003.

Brockmeier, Jens: Fact and fiction: Exploring the narrative mind. *The Travelling Concepts of Narrative*. Ed. Matti Hyvärinen, Mari Hatavara & Lars-Christer Hydén. Studies in Narrative 18. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam & Philadelphia 2013, 121–140.

Bruner, Jerome: *Acts of meaning*. Harvard University Press, Cambridge 1990.

Cavarero, Adriana: *Relating Narratives. Storytelling and selfhood*. First published in Italian: *Tu che mi guardi, tu che mi racconti* (1997). Transl. Paul A. Kottman. Routledge, London & New York 2000.

Corbin, Alain: Backstage. *A History of Private Life. From the Fires of Revolution to the Great War*. First published in French: *Histoire de la vie Privée*, vol. 4, *De la Révolution à la Grande Guerre* (1987). Ed. Michelle Perrot. Transl. Arthur Goldhammer. The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge & London 1990, 451–667.

Davidoff, Leonore & Hall, Catherine: *Family Fortunes. Men and Women of The English Middle Class 1780–1850*. Routledge, London 2002.

Derrida, Jacques: *Platonin apteekki ja muita kirjoituksia*. Toim. Teemu Ikonen & Janne Porttikivi. Gaudeamus, Helsinki 2003.

- Eakin, Paul John: *Fictions in Autobiography*. Princeton University Press, New Jersey 1985.
- Elomaa, Hanna: Porvarillista rakkautta. Oskar ja Mili Hultmanin tarina (1886–1892). *Rakkautta, ihanteita ja todellisuutta. Retkiä suomalaiseen mikrohistoriaan*. Toim. Katariina Mäkinen & Leena Rossi. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Turku 1995, 22–63.
- Foucault, Michel: Mikä tekijä on? Alkuteksti: Qu'est-ce qu'un auteur (1969). Suom. Markku Lehtinen. *Nuori Voima* 1/2006, 7–14.
- Haavisto, Emilia: ”Minä kun katoan.” 1800-luvun lopulla Niuvanniemen mielisairaalaan sisäänkirjattujen naispotilaiden eletty ja koettu sairaus ja sairaalassaolo. Kulttuurihistorian pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto 2011.
- Hakosalo, Heini: Terveys ja sairaus historian tutkimuksen kohteena. *Historiallinen aikakauskirja* 1/2014, 73–77.
- Hall, Stuart: *Identiteetti*. Suom. ja toim. Juha Herkman & Mikko Lehtonen. Vastapaino, Tampere 1999.
- Hapuli, Ritva: Kirjoittamisen kulttuurihistoriasta. *Historiallinen aikakauskirja* 3/2005, 317–324.
- Hapuli, Ritva & Leskelä-Kärki, Maarit: Kirjallisia edelläkävijöitä. Virginia Woolf, oma huone ja naisten traditiot. *Avaintekstejä kulttuurihistoriaan*. Toim. Hanna Järvinen & Kimi Kärki. Cultural History – Kulttuurihistoria 6. k&h, Turku 2005, 69–80.
- Hapuli, Ritva & Leskelä-Kärki, Maarit: Kirjoittamisen julkiset ja yksityiset maailmat. Naisten kirjoittamisen kulttuurihistoriasta. *Kulttuurihistoriallinen katse*. Toim. Heli Rantala & Sakari Ollitervo. Cultural History – Kulttuurihistoria 8. k&h, Turku 2010, 258–280.
- Harmainen, Antti: ”Kaikki voin kestää, voin elää, jos tiedän että hänet kerran vielä tapaan.” Spiritualismi ja teosofia sivistyneistön surutyön välineinä 1880-luvun lopulla. *Historiallinen aikakauskirja* 4/2014, 381–392.
- Heikkilä-Halttunen, Päivi: *Kuokkavieraasta oman talon haltijaksi. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden institutionalisoituminen ja kanonisoituminen 1940–50-luvulla*. SKS, Helsinki 2000.
- Honkasalo, Marja-Liisa: *Reikä sydämessä. Sairaus pohjoiskarjalaisessa maisemassa*. Vastapaino, Tampere 2008.
- Hyvärinen, Matti: Eletty ja kerrottu kertomus. *Sosiologia* 4/2004, 297–309.
- Hyvärinen, Matti: Muisti, kertomus ja kerronnallisuus. *Muisti*. Toim. Jani Hakkarainen, Mirja Hartimo & Jaana Virta. Acta Philosophica Tamperensia vol. 6, Tampere 2014a, 31–41.
- Hyvärinen, Matti: *Muisti, kokemus ja odotushorisontti*. Luento Turun yliopistossa 24.11.2014b.

Häggman, Kai: *Perheen vuosisata. Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa*. Helsingin yliopisto, Helsinki 1994.

Hänninen, Vilma: *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampereen yliopisto, Tampere 2003.

Ihanus, Juhani (toim.): *Sanat että hoitaisimme: kirjallisuusterapia ja kertomukset. Sanat että hoitaisimme. Terapeuttinen kirjoittaminen*. Duodecim, Helsinki 2009, 13–48.

Johannisson, Karin: *Den mörka kontinenten. Kvinnan, medicinen och fin-de-siècle*. Norstedts, Stockholm 1994.

Johannisson, Karin: *Nostalgia. En känslas historia*. Fälth & Hässler, Smedjebacken 2001.

Johannisson, Karin: *Melankolian huoneet. Alakulo, ahdistus ja apatia sisällämme*. Alkuteos: Melankoliska rum. Om ångest, leda och sårbarhet i förfluten tid och nutid (2009). Suom. Ulla Lempinen. Atena, Jyväskylä 2012.

Jokinen, Eeva: *Päiväkirjat tiedon lajina. Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Toim. Marianne Liljeström. Vastapaino, Tampere 2004, 118–140.

Kaartinen, Marjo: *Äidit ja tyttäret uuden ajan alussa. Tanssiva mies ja pakinoiva nainen. Sukupuolten historiaa*. Toim. Anu Laitinen. Turun historiallinen yhdistys ry, Turku 2001, 168–183.

Kaartinen, Marjo: “Nature had form’d thee fairest of thy kind”: Grieving Dead Children in Sweden circa 1650–1810. *Childhood and Emotions. Across Cultures 1450–1800*. Ed. Claudia Jarzebowski & Thomas Max Safley. Routledge, Abingdon & New York 2014, 157–170.

Kaartinen, Marjo (toim.): *Kuiskauksia, äänettömyyksiä, vaientamisia – retkiä hiljaisuuksien kulttuurihistoriaan. Hiljaisuuden kulttuurihistoria*. Cultural History – Kulttuurihistoria 12. k&h, Turku 2015, 7–20.

Kagle, Steven E. & Gramegna, Lorenza: *Rewriting Her Life: Fictionalization and the Use of Fictional Models in Early American Women’s Diaries. Inscribing the Daily. Critical Essays on Women’s Diaries*, Ed. Suzanne L. Bunkers & Cynthia A. Huff. University of Massachusetts Press, Amherst 1996, 38–55.

Katainen, Elina; Kinnunen, Tiina; Packalén, Eva & Tuomaala, Saara (toim.): *Naiset historiankirjoittajina. Akateeminen marginaali ja uuden tiedon tuottaminen. Oma pöytä. Naiset historiankirjoittajina Suomessa*. SKS, Helsinki 2005, 11–49.

Kearney, Richard: *On Stories*. Routledge, London 2002.

Keränen, Elina: *Kirjoittava ja piirtävä kynä. Kirjailija-arkkitehti Salme Setälän (1894–1980) ammatillinen identiteetti*. Kulttuurihistorian pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto 2013.

Kinnunen, Erkki: *Olla Teräsvuori 1888-1953: kansansivistäjä, runoilija, tutkija*. Aino ja Olla Teräsvuoren säätiö, Joensuu 1997.

Klinge, Matti: *Porvariston nousu*. Otava, Helsinki 1994.

Koselleck, Reinhart: *Vergangene Zukunft: zur Semantik geschichtlicher Zeiten*. Suhrkamp, Frankfurt am Main 1979.

Kosonen, Päivi: Moderni omaelämäkerta kertomuksena. *Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen*. Toim. Samuli Hägg, Markku Lehtimäki & Liisa Steinby. SKS, Helsinki 2009, 282–293.

Kristeva, Julia: *Powers of Horror. An Essay on Abjection*. Trans. Leon S. Roudiez. Columbia University Press, New York 1982.

Kurikka, Kaisa: Peili, lamppu ja vankila vai anonymiteetin utopia? Johdatus tekijyyden teksteihin. *Tekijyyden tekstit*. Toim. Kaisa Kurikka & Veli-Matti Pynttari. SKS, Helsinki 2006, 15–37.

Lappalainen, Päivi: ”Äiti-ilon himo”. Naiset ja kansakunnan rakentuminen 1800-luvulla. *Kaksi tietä nykyisyyteen. Tutkimuksia kirjallisuuden, kansallisuuden ja kansallisten liikkeiden suhteista Suomessa ja Virossa*. Toim. Tero Koistinen, Piret Kruuspere, Erkki Sevänen & Risto Turunen. SKS, Helsinki 1999, 106–129.

Lappalainen, Päivi: Anarkiasta anoreksiaan. Ruoan merkityksestä lasten- ja nuortenkirjallisuudessa. *Täysi kattaus. Ruokaa ja juomaa kirjallisuudessa*. Toim. Siru Kainulainen & Viola Parente-Čapková, Turun yliopisto, taiteiden tutkimuksen laitos, Sarja A, N:o 58. Turun yliopisto, Turku 2006, 126–158.

Lappalainen, Päivi: Tytöt ja sairaus suomalaisissa tyttökirjoissa. *Kipupisteissä. Sairaus, kulttuuri ja modernisoituva Suomi*. Toim. Jutta Ahlbeck, Päivi Lappalainen, Kati Lounis, Kirsi Tuohela & Jasmine Westerlund. Utukirjat 8. Turun yliopisto, Turku 2015, 75–104.

Larsson, Lisbeth: *Sanning och konsekvens. Marika Stiernstedt, Ludvig Nordström och de biografiska berättelserna*. Norstedts, Stockholm 2001.

Lauerma, Matti: Jääkäriiliike ja jääkäripataljoona. *Suomen jääkärien elämäkerrasto 1975*. Jääkäriliitto r.y. Sotatieteen laitoksen julkaisuja XIV, Helsinki 1975.

Lejeune, Philippe: *On Autobiography*. Ed. Paul John Eakin. Transl. Katherine Leary. University of Minnesota Press, Minneapolis 1989.

Lejeune, Philippe: *On Diary*. Ed. Jeremy D. Popkin & Julie Rak. Transl. Katherine Durnin. University of Hawaii Press, Honolulu 2009.

Leskelä-Kärki, Maarit: Tutkija ja kolme sisarta. Polkuja henkilökohtaiseen historian tutkimukseen. *Tutkija kertojana. Tunteet, tutkimusprosessi ja kirjoittaminen*. Toim. Johanna Latvala, Eeva Peltonen & Tuija Saresma. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 79. Nykykulttuuri, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 2004, 306–337.

Leskelä-Kärki, Maarit: *Kirjoittaen maailmassa. Krohnin sisaret ja kirjallinen elämä*. SKS, Helsinki 2006.

Leskelä-Kärki, Maarit: Narrating life-stories in-between the fictional and the autobiographical. *Qualitative Research* 8/2008, 325–332.

Leskelä-Kärki, Maarit: Sivistyneistönaisen kuuma veri. *Läpikulkuihmisiä. Muotoilu ja kansallisuudesta ja sivistyksestä 1900-luvun alun Suomessa*. Toim. Kukku Melkas, Heidi Grönstrand, Kati Launis, Maarit Leskelä-Kärki, Jussi Ojajärvi, Tutta Palin & Lea Rojola. SKS, Helsinki 2009, 135–168.

Leskelä-Kärki, Maarit: Samastumisia ja etääntymisiä. Elämäkerta historian tutkimuksen kysymyksenä. *Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistorian tutkimusmenetelmiä*. Toim. Asko Nivala & Rami Mähkä. Cultural History – Kulttuurihistoria 10. k&h, Turku 2011, 25–48.

Leskelä-Kärki, Maarit: Muistettu Minna Krohn. Elämäkerta, suhteet ja tutkijan katse. *Ennen ja nyt* 6/2014a.
<http://www.ennenjanyt.net>

Leskelä-Kärki, Maarit: Suhteellista elämää. Relationaalisuus ja biografinen vuorovaikutus. *Historiallinen elämä. Biografia ja historian tutkimus*. Toim. Heini Hakosalo, Seija Jalagin, Marianne Junila & Heidi Kurvinen. SKS, Helsinki 2014b, 314–331.

Linde, Charlotte: *Life Stories. The Creation of Coherence*. Oxford University Press, New York 1993.

Liljeström, Marianne: Identiteettihalu: venäläisten naisten omaelämäkerrallinen tekijyys. *Ritvan ystäväkirja*. Toim. Maarit Leskelä-Kärki, Kirsi Tuohela & Kaisa Vehkalah-ti. k&h, Turku 2012, 329–338.

Makkonen, Anna: Valkoisen kirjan kutsu eli löytöretkellä päiväkirjojen maailmoissa. *Hiljaista vimmaa – suomalaisten naisten päiväkirjatekstejä 1790-luvulta 1990-luvulle*. Toim. Suvi Ahola. Kirjayhtymä, Helsinki 1993, 360–376.

Makkonen, Anna: *Lukija, lähdetkö mukaani? Tutkielmia ja esseitä*. SKS, Helsinki 1997.

Makkonen, Anna: ”My Own Novel, Yes, Really!” The Early Diary of Aino Kallas and Reading for the Plot. *Scandinavian Studies* Vol. 71, No. 4, 1999, 419–452.

Meretoja, Hanna: Itseymmärryksen kulttuuris-historiallinen välittyneisyys Gadamerin ja Ricœurin hermeneutiikassa. *Kohtaamisia ajassa. Kulttuurihistoria ja tulkinnan teoria*. Toim. Sakari Ollitervo, Jussi Parikka & Timo Väntsi. Cultural History – Kulttuurihistoria 3. k&h, Turku 2003, 58–86.

Meretoja, Hanna: Mitä on filosofinen kirjallisuudentutkimus? Romaani filosofian ja historian risteyskohdissa. *Romaanin historian ja teorian kytköksiä*. Toim. Hanna Meretoja & Aino Mäkilä. SKS, Helsinki 2013a, 51–82.

Meretoja, Hanna: Philosophical underpinnings of the narrative turn in theory and fiction. *The Travelling Concepts of Narrative*. Ed. Matti Hyvärinen, Mari Hatavara & Lars-Christer Hydén. Studies in Narrative 18. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam & Philadelphia 2013b, 93–117.

Meretoja, Hanna: *The Narrative Turn in Fiction and Theory. The Crisis and Return of Storytelling from Robbe-Grillet to Tournier*. Palgrave Macmillan, Houndmills, Basingstoke, Hampshire 2014a.

Meretoja, Hanna: Narrative and Human Existence: Ontology, Epistemology, and Ethics. *New Literary History* Vol. 45, No. 1, 2014b, 89–109.

Mink, Louis O.: History and Fiction as Modes of Comprehension. *New Literary History* Vol. 1, No. 3, 1970, 541–558.

Molarius, Päivi: Fennomaanisen merkitysjärjestelmän muotoutuminen 1800-luvun Suomessa. *Kaksi tietä nykyisyyteen. Tutkimuksia kirjallisuuden, kansallisuuden ja kansallisten liikkeiden suhteista Suomessa ja Virossa*. Toim. Tero Koistinen, Piret Kruuspeere, Erkki Sevänen & Risto Turunen. SKS, Helsinki 1999, 67–83.

Norkola, Tero: ”Tavallisten ihmisten” päiväkirjat – merkintöjä kirjallisuuden marginaalissa. *Karnevaali ja autiomaa. Kirjallisuustieteellisiä tutkielmia*. Toim. Anna Makkonen & Teemu Ikonen. Helsingin yliopiston yleisen kirjallisuustieteen, teatteritieteen ja estetiikan laitoksen julkaisusarja n:o 1. Yleisen kirjallisuustieteen, teatteritieteen ja estetiikan laitos, Helsinki 1995, 111–134.

Ollila, Anne: *Suomen kotien päivä valkenee... Marttajärjestö suomalaisessa yhteiskunnassa vuoteen 1939*. SHS, Helsinki 1993.

Ollila, Anne: *Jalo velvollisuus. Virkanaisena 1800-luvun lopun Suomessa*. SKS, Helsinki 1998.

Ollila, Anne: *Aika ja elämä. Aikakäsitys 1800-luvun lopussa*. SKS, Helsinki 2000.

Phelan, James: *Experiencing Fiction. Judgments, Progressions, and the Rhetorical Theory of Narrative*. Ohio State University Press, Columbus 2007.

Reuter, Martina: Anorektisen ruumiin fenomenologia. *Ruumiin kuvia. Subjektin ja sukupuolen muunnelmia*. Toim. Sara Heinämaa, Martina Reuter & Kirsi Saarikangas. Gaudeamus, Tampere 1997, 136–167.

Ricœur, Paul: *Time and Narrative vol. II*. First published in French: *Temps et Récit*, vol. 2 (1984). Transl. Kathleen McLaughlin & David Pellauer. University of Chicago Press, Chicago 1985.

Ricœur, Paul: *Time and Narrative vol. III*. First published in French: *Temps et Récit*, vol. 3 (1985). Transl. Kathleen Blamey & David Pellauer. University of Chicago Press, Chicago 1988.

Ricœur, Paul: *Life: A Story in Search of a Narrator. A Ricœur Reader: Reflection and Imagination*. Ed. Mario J. Valdes. University of Toronto Press, Toronto 1991, 425–440.

Ricœur, Paul: *Oneself as Another*. Chicago University Press, Chicago 1992.

Rosengren, Carola: *Unelmana kesä. Huvilaelämää Ruissalossa 1910-luvulla*. k&h, Turku 2003.

Räisänen, Arja-Liisa: *Onnellisen avioliiton ehdot. Sukupuolijärjestelmän muodostumisprosessi suomalaisissa avioliitto- ja seksuaalivalistusoppaissa 1865–1920*. SHS, Helsinki 1995.

Salmela, Anu: Hulluuden vallassa? Neuvottelu itsemurhan sairausluonteesta 1800-luvun jälkipuolen tuomioistuimissa. *Kipupisteissä. Sairaus, kulttuuri ja modernisoituva Suomi*. Toim. Jutta Ahlbeck, Päivi Lappalainen, Kati Launis, Kirsi Tuohela & Jasmine Westerlund. Utukirjat 8. Turun yliopisto, Turku 2015, 105–131.

Saresma, Tuija: Pään ja sydämen tieto. *Tutkija kertojana. Tunteet, tutkimusprosessi ja kirjoittaminen*. Toim. Johanna Latvala, Eeva Peltonen & Tuija Saresma. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 79. Nykykulttuuri, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 2004, 91–108.

Saresma, Tuija: *Omaelämäkerran rajapinnoilla. Kuolema ja kirjoitus*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 92. Nykykulttuuri, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 2007.

Saukkonen, Pasi: Intellektuaalinen rooli ja kansallinen identiteetti. *Älymystön jäljillä. Kirjoituksia suomalaisesta sivistyneistöstä ja älymystöstä*. Toim. Pertti Karkama & Hanne Koivisto. SKS, Helsinki 1997, 332–347.

Savolainen, Aino-Maria: *Carl Henrik Ståhlberg. Näkyvä työ – näkymätön tekijä*. Historian pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto 2007.

Simons, Judy: Invented Lives: Textuality and Power in Early Women's Diaries. *Inscribing the Daily. Critical Essays on Women's Diaries*. Ed. Suzanne L. Bunkers & Cynthia A. Huff. University of Massachusetts Press, Amherst 1996, 252–279.

Sjöblad, Christina: Otryckta dagböcker. *Kvinnors självbiografier och dagböcker 1650–1989. En bibliografi*. Red. Eva Haettner, Lisbeth Larsson & Christina Sjöblad. Lund UP, Lund 1991.

Sjöblad, Christina: *Min vandring dag för dag. Kvinnors dagböcker från 1700-talet*. Carlssons, Stockholm 1997.

Sjöblad, Christina: *Bläck, äntligen! kan jag skriva. En studie i kvinnors dagböcker från 1800-talet*. Carlssons, Stockholm 2009.

Smith, Sidonie & Watson, Julia: The Trouble with Autobiography. Cautionary Notes for Narrative Theorist. *A Companion to Narrative Theory*. Ed. James Phelan & Peter J. Rabinowitz. Blackwell, Oxford 2005, 356–371.

Stanley, Liz: *The auto/biographical I. The theory and practice of feminist auto/biography*. Manchester University Press, Manchester 1992.

Stanley, Liz: The Knowing Because Experiencing Subject: Narratives, Lives and Auto-biography. *Knowing the Difference. Feminist Perspectives in Epistemology*. Ed. Kathleen Lennon & Margaret Whitford. Routledge, London 1994, 132–148.

Sääskilahti, Nina: *Ajan partaalla. Omaelämäkerrallinen aika, päiväkirja ja muistin kulttuuri*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 105. Nykykulttuuri, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 2011.

Tamboukou, Maria: Relational narratives: Auto/biography and the portrait. *Women's Studies International Forum* 33/2010, 170–179.

Tamboukou, Maria: Narrative Phenomena: Entanglements and Intra-actions in Narrative Research. *Discourse and Narrative Methods*. Ed. Mona Livholts & Maria Tamboukou. SAGE Publications Ltd, London 2015, 37–47.

Tuohela, Kirsi: *Huhtikuun tekstit. Kolmen naisen koettu ja kirjoitettu melankolia 1870–1900*. SKS, Helsinki 2008.

Tuohela, Kirsi: Surullinen ja peloissaan. Miten kirjoittaa melankolian kulttuurihistoriaa? *Kulttuurihistoriallinen katse*. Toim. Heli Rantala & Sakari Ollitervo. Cultural History – Kulttuurihistoria 8. k&h, Turku 2010, 241–257.

Tuohela, Kirsi: Sielun ja mielen sairaus. Varhaiset psyykkisen sairastamisen omaelämäkerrat Suomessa. *Kipupisteissä. Sairaus, kulttuuri ja modernisoituva Suomi*. Toim. Jutta Ahlbeck, Päivi Lappalainen, Kati Launis, Kirsi Tuohela & Jasmine Westerlund. Utukirjat 8. Turun yliopisto, Turku 2015, 195–232.

Tuulio, Tyyni: *Tyttönormaalilyseon matrikkeli I. Koulun historia 1869–1919*. Hesteo, Tampere 1959.

Tähtinen, Juhani: Ellen Keyn näkökulmia naiskysymykseen, naisten kasvatukseen ja koulutukseen 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. *Kasvatushistoria nyt. Makro- ja mikro-tutkimuksesta marginaalisuuden, sukupuolen ja tilan analyysiin*. Toim. Minna Vuorio-Lehti & Marjo Nieminen. Kasvatusalan tutkimuksia – Research in Educational Sciences 14. Suomen Kasvatustieteellinen Seura, Turku 2003, 177–210.

Uimonen, Minna: *Hermotumisen aikakausi. Neuroosit 1800- ja 1900-lukujen vaihteen suomalaisessa lääketieteessä*. SHS, Helsinki 1999.

Vainio-Kurtakko, Maria: Terveiden ja onnen ehdot. Avioliitto kahden naisen elämän punaisena lankana, *Kipupisteissä. Sairaus, kulttuuri ja modernisoituva Suomi*. Toim. Jutta Ahlbeck, Päivi Lappalainen, Kati Launis, Kirsi Tuohela & Jasmine Westerlund. Utukirjat 8. Turun yliopisto, Turku 2015, 159–194.

Vares, Vesa: *Helmi Krohn 1871–1913. Naisen velvollisuusetikka ja yksilön ratkaisu*. Yliopistopaino, Helsinki 2005.

Vatka, Miia: *Suomalaisten salatut elämät. Päiväkirjojen ominaispiirteiden tarkastelua*. SKS, Helsinki 2005.

Vehkalahti, Kaisa: Muisti ja tunteet 1920–1930-luvulla syntyneiden naisten omaelämäkerrallisissa nuoruuskertomuksissa. *Nainen kulttuurissa, kulttuuri naisessa*. Toim. Viola Parente-Čapková, Heidi Grönstrand, Ritva Hapuli & Kati Launis. Cultural History – Kulttuurihistoria 13. k&h, Turku 2015, 321–346.

Vesikansa, Jyrki: *Sinivalkoiseen Suomeen. Uuden Suomen ja sen edeltäjien historia I 1847–1939*. Otava, Helsinki 1997.

Vilkko, Anni: *Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta*. SKS, Helsinki 1997.

Westerlund, Jasmine: Oma tila vai kuoleman odotushuone? Sairauden tilat naisten kirjoittamissa taiteilijaromaaneissa. *Kipupisteissä. Sairaus, kulttuuri ja modernisoituva Suomi*. Toim. Jutta Ahlbeck, Päivi Lappalainen, Kati Launis, Kirsi Tuohela & Jasmine Westerlund. Utukirjat 8. Turun yliopisto, Turku 2015, 133–157.

White, Hayden: *Figural Realism. Studies in the Mimesis Effect*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore & London 1999.

Young, Iris Marion: *On Female Body Experience: "Throwing Like a Girl" and Other Essays*. Oxford University Press, New York 2005.